

InterConf
Scientific Publishing Center

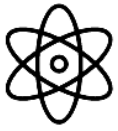
February 16-18,
2020

CHALLENGES IN SCIENCE OF NOWADAYS

Proceedings of the 2nd
International Scientific and
Practical Conference

WASHINGTON, USA
16-18.02.2020

InterConf
Scientific Publishing Center

CHALLENGES IN SCIENCE OF NOWADAYS

Proceedings of the 2nd International Scientific and Practical Conference

WASHINGTON, USA

16-18.02.2020

WASHINGTON
2020

UDC 001.1

C 43 Proceedings of the 2nd International Scientific and Practical Conference «Challenges in Science of Nowadays» (February 16-18, 2020). Washington, USA: EnDeavours Publisher, 2020. 155 p.

ISBN 979-1-293-10109-3

EDITOR	COORDINATOR
Scott Patrick Ardoin PhD in School Psychology University of Georgia, USA	Mariia Granko Coordination Director in Ukraine Scientific Publishing Center InterConf

EDITORIAL BOARD	
Dr. David Apsley (DSc. in Engineering), The University of Manchester, UK;	Laine P. Bradshaw (PhD in Research, Evaluation, Measurement, and Statistics), University of Georgia, USA;
Dr. Craig Griffiths (DSc. in History), Manchester Metropolitan University, UK;	Sycarah Fisher (PhD in School Psychology), Michigan State University, USA;
Dr. Albena Yaneva (DSc. in Sociology and Antropology), Manchester School of Architecture, UK;	Todd Dinkelman (PhD. in Curriculum and Instruction), University of Wisconsin, USA;
Dr. Ece Özlem Atikcan (DSc. in Political Science), The University of Warwick, UK;	Jack Anderson (PhD in Law), The University of Melbourne, Australia;
Dr. Dina Iordanova (DSc in Art History), School of Philosophical, Anthropological and Film Studies, University of St Andrews, UK;	Graeme Austin (LL.D.), The University of Melbourne, Australia;
Richard Brouillet (LL.B.), University of Ottawa, Canada;	Elise Bant (LL.D.), The University of Sydney, Australia;
Vincent Caron (LL.D.), University of Ottawa, Canada;	Katy Barnett (LL.B.), The University of Newcastle, Australia;
Brian King (PhD in Economics), HEC Montréal, Canada;	Paul Ali (PhD), Australian National University, Australia;
Yasser Rahrovani (PhD in Engineering), Ivey School of Business, The University of Western Ontario, Canada;	Kanako Tanaka (PhD in Engineering), Japan Science and Technology Agency, Japan;
Dr. Samer Faraj (DSc in Economics), McGill University, Canada;	Dr. Eiji Nishiura (DSc in Engineering), Japan Technology Agency, Japan;
Scott Patrick Ardoin (PhD in School Psychology), University of Georgia, USA;	Dr. Shunsuke Managi (DSc in Civil Engineering), Kyushu University, Japan;
Michael M. Barger (PhD in Developmental Psychology), Duke University, USA;	Kae Takase (PhD in Electrical Engineering and Information Systems), The University of Tokyo, Japan.

The recommended citation:
Surname N. Title of article or abstract. *Challenges in Science of Nowadays*: Proceedings of the 2nd International Scientific and Practical Conference (February 16-18, 2020), Washington, USA: EnDeavours Publisher, 2020. pp. 21-27. URL: [https://interconf.top/...](https://interconf.top/)

PhD students, teachers, scientists, research workers of higher educational institutions, research institutes and industrial enterprises are invited to participate in the conference. The conference provides an interdisciplinary forum for researchers, practitioners and scholars to present and discuss the most recent innovations and developments in modern science. The aim of conference is to enable academics, researchers, practitioners and college students to publish their research findings, ideas, developments, and innovations.

©2020 EnDeavours Publisher
©2020 Scientific Publishing Center InterConf
©2020 Authors of the abstracts

TABLE OF CONTENTS

BUSINESS ECONOMICS		
Траченко Л.А.	ЗАСТОСУВАННЯ ЗБАЛАНСОВАНОЇ СИСТЕМИ ПОКАЗНИКІВ ДЛЯ ОЦІНЮВАННЯ СИСТЕМ УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ПІДПРИЄМСТВ СФЕРИ ІНЖИНІРИНГОВИХ ПОСЛУГ	5
INTERNATIONAL ECONOMICS AND INTERNATIONAL RELATIONS		
Степанов В.Н.	О НОВЫХ СМЫСЛАХ СЛОЖНОСТЕЙ СОВРЕМЕННЫХ ЭКОНОМИЧЕСКИХ И ЭКОЛОГИЧЕСКИХ ОТНОШЕНИЙ И РАЗВИТИЯ	10
MARKETING, ADVERTISING AND PR		
Клібанська О.М.	ГЛИБИННІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ЦІННОСТІ БРЕНДУ	16
PEDAGOGY AND EDUCATION		
Варнавська І.В.	ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «АГРОНОМІЯ»	21
Каніболоцька О.А.	ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ АУДІЮВАННЯ ІЗ ВИКОРИСТАННЯМ АВТЕНТИЧНОГО СПОНТАННОГО МОВЛЕННЯ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ	32
Щербань Л.М.	К ВОПРОСУ ПОВЫШЕНИЕ ЭФФЕКТИВНОСТИ ОБУЧЕНИЯ АУДИРОВАНИЮ	41
PHILOSOPHY AND COGNITION		
Мальцев О.В.	PROBLEMS OF CRIMINOLOGY	44
PSYCHOLOGY AND PSYCHIATRY		
Жебчук І.В.	ЗАСОБИ ПСИХОЛОГІЧНОГО ВПЛИВУ В ДІЛОВОМУ СПІЛКУВАННІ	48
PHILOLOGY AND LINGUISTIC		
Muntian A., Shpak I.	INTERACTIVE METHODS OF A FOREIGN LANGUAGE LEARNING: THE PROJECT METHOD	52
Москвичова О.А.	ФРАКТАЛЬНА ПОЕТИЧНА МОДЕЛЬ СВІТУ У ЛІНГВОКОГНІТИВНОМУ ВИМІРІ	57
Сібрुक А.В.	МЕТАФОРИЗАЦІЯ ЯК СПОСІБ ТВОРЕННЯ ТЕРМІНОЛОГІЇ	62
JOURNALISM AND TELECOMMUNICATIONS		
Сокаль М.А.	ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ЖУРНАЛІСТА ДО СПІЧРАЙТЕРСТВА	66
GEOGRAPHY AND LOCAL HISTORY		
Тарас У.М., Духненко А.О., Лазор В.В.	ПАМ'ЯТКА ПОСЕЛЕННЯ ЕНЕОЛІТ-БРОНЗА IV – II ТИС.ДО.Н.Е. НА ТЕРИТОРІЇ ПАРКУ ЗНЕСІННЯ. ІСТОРИЧНА ДОВІДКА.	70
ARTS, CULTURAL STUDIES AND ETHNOGRAPHY		
Lysenko L.	UKRAINIAN CONCEPTUAL PICTURE OF THE WORLD	73
HISTORY AND ARCHEOLOGY, ARCHIVAL STUDIES		
Бондаренко Б.В.	СТАВЛЕННЯ ПІСЛЯРЕВОЛЮЦІЙНИХ ПОЛІТИЧНИХ РУХІВ МІЖВОЄННОЇ РОСІЙСЬКОЇ ЕМІГРАЦІЇ ДО ПРОБЛЕМИ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ (1921-1939)	77

Бондаренко В.Г.	ВІДНОСИНИ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИХ НАЦІОНАЛІСТІВ ТА УКРАЇНСЬКОГО ВІЛЬНОКОЗАЦЬКОГО РУХУ В УКРАЇНІ ТА НА ЕМІГРАЦІЇ У 1929-1943 РР.	86
-----------------	---	----

MEDICINE AND PHARMACY

Аралбай А.А.	ИНФОРМИРОВАНИЕ ЛЮДЕЙ ИНДИИ ОБ ЗАРАЗНЫХ ЗАБОЛЕВАНИЯХ ПЕРЕДАЮЩИХСЯ ПОЛОВЫМ МЕТОДОМ	96
Байкова К.О., Косілова О.Ю.	ВПЛИВ ПОВІТРЯНОГО ТРАНСПОРТУ НА ЗОВНІШНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ТА ЗДОРОВ'Я ЛЮДИНИ	100
Баймуканова Т.Т., Жантуган А.Е.	ДИНАМИКА ИНФЕКЦИОННОЙ ЗАБОЛЕВАЕМОСТИ В РЕСПУБЛИКЕ КАЗАХСТАН В 2014-2018 ГОДАХ	103
Орынгалиев Н.А.	ИНФОРМИРОВАННОСТЬ СТУДЕНТОВ О МОНОНУКЛЕОЗЕ ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ МУА И ЕНУ	107
Плетенецька А.О., Зарицький Г.А., Легедза А.В., Рюміна А.О., Полив'яний В.М.	АНАЛІЗ ПОМИЛОК ПРИ ПРОВЕДЕННІ СУДОВО-МЕДИЧНИХ ЕКСПЕРТИЗ: ПРИЧИНИ ТА НАСЛІДКИ	111
Селихова Л.Г., Борзых О.А., Ларенко А.В., Авраменко Я.Н., Герасименко Н.Д.	ЗМІНИ БІОХІМІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ КРОВІ ХВОРИХ НА ХОЗЛ – ЛІКВІДАТОРІВ АВАРІЇ НА ЧАЕС ДО ЛІКУВАННЯ	119
Федорова О.А.	ТЕЗИГРАФІЧНІ ПОКАЗНИКИ ІІІ СТАДІЇ ЗЛОЯКІСНИХ НОВОУТВОРЕНЬ ЛОР-ОРГАНІВ	122

ZOOLOGY AND VETERINARY MEDICINE

Калинка А.К., Лесик О.Б.	ОПТИМІЗАЦІЯ МОДЕЛІ ПРОГНОЗУВАННЯ ВИРОБНИЦТВА ЯЛОВИЧИНИ У КАРПАТСЬКОМУ РЕГІОНІ БУКОВИНИ	133
-----------------------------	--	-----

GEOLOGY, MINERALOGY AND SOIL SCIENCE

Дужникова Е.В., Кряжева Т.В., Зувская Н.В.	РЕЗУЛЬТАТЫ ИССЛЕДОВАНИЯ МИНЕРАЛОГИИ КОКТАСЖАЛЬСКОГО РУДНОГО ПОЛЯ	141
--	--	-----

INFORMATION AND WEB TECHNOLOGIES

Matuzko V.	THE TECHNOLOGIES OF SIMULTANEOUS ENGLISH-UKRAINIAN TRANSLATION	149
------------	--	-----

BUSINESS ECONOMICS

UDC 65.018:338.46

Траченко Людмила Анатоліївна

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри експертизи товарів та послуг

Одеський національний економічний університет, Україна

**ЗАСТОСУВАННЯ ЗБАЛАНСОВАНОЇ СИСТЕМИ ПОКАЗНИКІВ ДЛЯ
ОЦІНЮВАННЯ СИСТЕМ УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ПІДПРИЄМСТВ
СФЕРИ ІНЖИНІРИНГОВИХ ПОСЛУГ**

Посилення процесів глобалізації та інтеграції України у світове співтовариство обумовлює необхідність впровадження сучасних підходів до управління якістю, засобів підвищення ефективності функціонування вітчизняних підприємств, зокрема сфери інжинірингових послуг. Безумовно, перш за все, йдеться про необхідність формування та сертифікації систем управління якістю (СУЯ) підприємств у контексті вимог міжнародного стандарту ISO 9001:2015 (ДСТУ ISO 9001:2015) як засобу досягнення ключових цілей бізнесу. Сьогодні на вирішенні цих питань зосереджена більшість вітчизняних компаній, особливо це стосується підприємств сфери інжинірингових послуг, діяльність яких швидкими темпами розповсюджується на міжнародний рівень та які мають виконувати вимоги щодо торгівлі послугами СОТ. Важливим є те, що згідно вимог стандарту ISO 9001:2015 СУЯ має інтегрувати в систему управління підприємством, постійно поліпшуватись на основі моніторингу результативності її процесів та їх оцінювання. Згідно вимог цього стандарту, СУЯ підприємств мають бути результативними, проте не йдеться про оцінку їх ефективності. Зважаючи на вище розглянуті аспекти, вважаємо за доцільне сконцентрувати увагу на оцінці результативності та ефективності СУЯ підприємств.

Оцінювання результативності та ефективності СУЯ – одне з найбільш складних і важливих питань в управлінні якістю. На наш погляд, одним із дієвих інструментів щодо вирішення цієї проблеми є система збалансованих показників (BSC), розроблена вченими Р. Капланом та Д. Нортеном. Вони стверджують, що система збалансованих показників є інструментом стратегічного планування та управління, який слугує для встановлення стратегічних цілей та оцінки ефективності діяльності підприємства з точки зору реалізації стратегії за допомогою визначених ключових показників результативності [1, с. 247]. Розглядаючи BSC щодо СУЯ підприємства, то вона дає можливість оцінювати результативність та ефективність СУЯ для різних зацікавлених сторін з позицій її впливу на фінансові показники діяльності підприємства, задоволеність та лояльність споживачів, результативність і ефективність внутрішніх процесів, а також задоволеність персоналу компанії. Система показників оцінки результативності та ефективності, що побудована на основі BSC, дає насамперед можливість поєднати оцінку ефективності СУЯ в цілому з розрахунком результативності та ефективності бізнес-процесів, які спрямовані на отримання прибутку. Констатуючи дане положення, слід зазначити, що ефект СУЯ є за своєю природою синергетичним (тобто ефектом посилення взаємодії і координації між елементами цієї системи). Об'єктивна основа виникнення синергетичного ефекту СУЯ – реальна взаємодія та інтеграція її складових процесів. Звідси, відповідно, випливають два методичних висновки:

1) ефект від СУЯ завжди більше, ніж алгебраїчна сума ефектів, що вносять бізнес-процеси;

2) ефективність СУЯ безпосередньо пов'язана з визначенням приросту величини загального ефекту системи в порівнянні з сумарним ефектом функціонування окремих її бізнес-процесів. Останній може бути оцінений на основі показників задоволеності споживачів і персоналу підприємства.

Між тим BSC дозволяє побачити бізнес-діяльність в чотирьох основних проекціях:

- фінансові перспективи;
- перспективи задоволення клієнта;
- перспективи розвитку організації;
- перспективи інновацій, навчання і росту персоналу [1].

Сьогодні BSC є найуспішнішою спробою до інтеграції використання фінансових та нефінансових показників. Як показує практика, на компанію необхідно 15-20 показників, на підрозділ близько 7-10, для одного співробітника не більше 5. BSC фокусує оцінювання на чотирьох тісно пов'язаних перспективах: на фінансові результати, на споживачів, внутрішню організацію та на навчання й розвиток персоналу. У типовій BSC кожна буде містити ключові фактори успіху та відносні показники, які стимулюватимуть виконання у певних перспективах [2].

Впроваджувати збалансовану систему показників необхідно поетапно: перший етап – підготовчий; другий – безперервний циклічний процес розгортання та доробки системи. Спочатку потрібно виділити ключові стратегічні цілі, які й будуть утворювати основу всього аналізу, такі як «фінанси», «клієнти», «процеси», «розвиток». Розбиваючи ці поняття на більш вузькі, можна скласти дерево рішень стосовно проблеми підвищення ефективності управління підприємством [3, с. 56].

Етапами проведення аналізу за допомогою BSC виступає: SWOT-аналіз і визначення факторів успіху; визначення стратегічних цілей та їх відображення на основі побудови стратегічної карти; визначення показників по кожній складовій збалансованої системи показників та цільових значень, проведення розрахунку даних показників; план стратегічних заходів та підтримка, оновлення та розвиток збалансованої системи показників [4]. Виявити механізм причинно-наслідкових зв'язків між стратегічними цілями підприємства дозволяє оцінка його внутрішніх можливостей. Усе це чітко відображається у стратегічних картах підприємства.

На підставі аналізу практичної діяльності 12 підприємств сфери інжинірингових послуг, де функціонують сертифіковані СУЯ, нами відокремлені показники, які можуть бути взяті за основу побудови системи збалансованих показників для оцінки СУЯ компаній та розроблено стратегічну карту (рис.1).

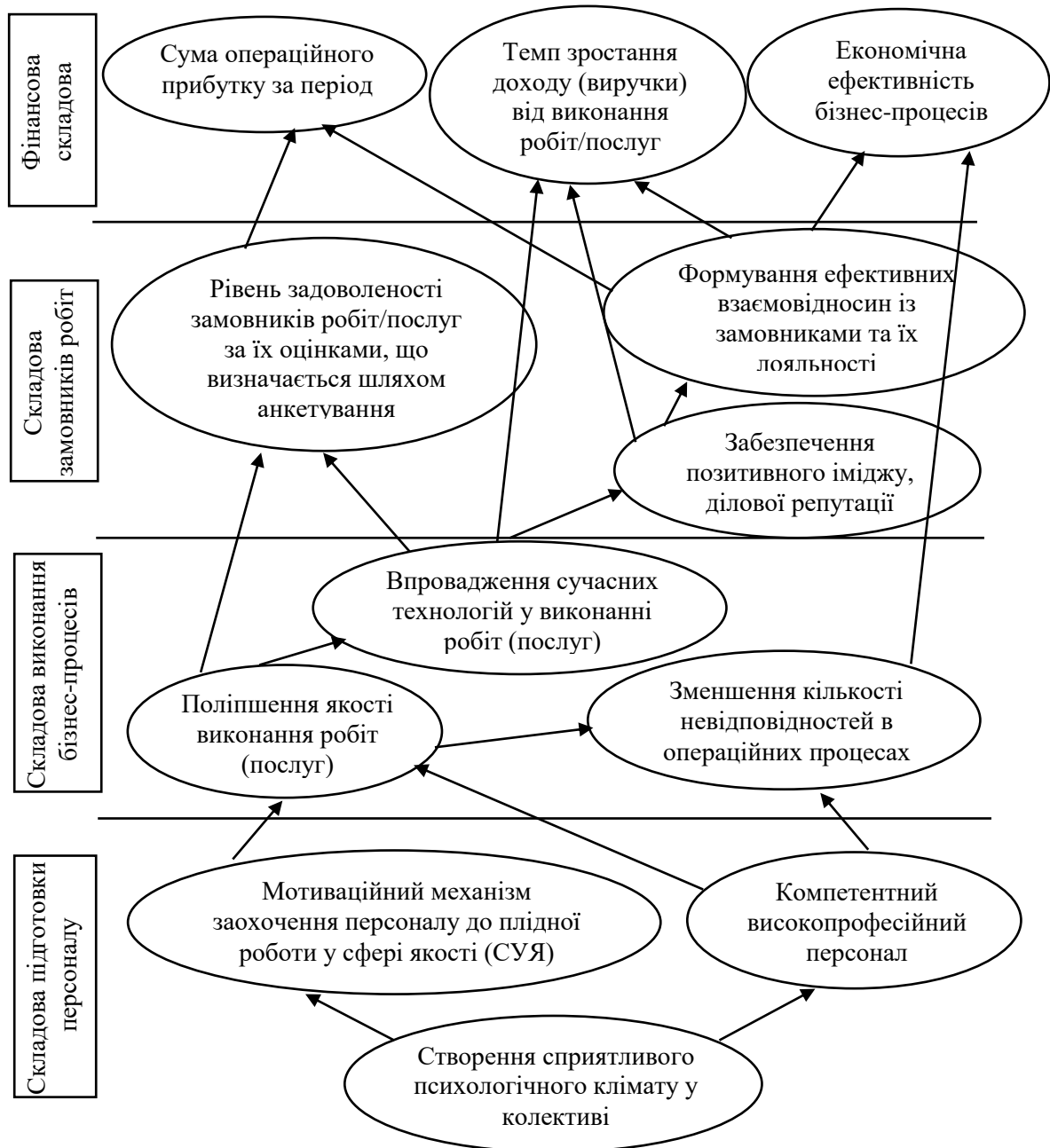

Рис. 1. Стратегічна карта підприємств сфери інжинірингових послуг на основі збалансованої системи показників для оцінювання СУЯ

Джерело: побудовано автором із використанням [5]

Збалансована система показників для оцінки СУЯ підприємства є основою створення BSC для його підрозділів. Кожен підрозділ має розробляти власні системи показників, які відповідають цілям у сфері якості та стратегії підприємства в цілому. Цей процес має назву «каскадування» – коли вибудовується комплексна система показників, у якій показники нижчого рівня «працюють» для досягнення цільових значень показників верхнього рівня. BSC дозволяє планомірно реалізовувати стратегічні плани компанії, цілі у сфері якості, переводячи їх на операційний рівень управління, контролюючи їх реалізацію на основі ключових показників ефективності діяльності.

Список джерел:

1. Каплан Роберт С., Нортон Дейвид П. Сбалансированная система показателей: от стратегии к действию / Роберт С. Каплан, Дейвид П. Нортон; [пер. с англ. М. Павловой]. – М.: ЗАО „Олимп-Бизнес”, 2011. – 320 с. – ISBN:978-5-9693-0139-9
2. Лазебная Н. В. Преимущества и недостатки применения системы сбалансированных показателей в планировании деятельности предприятий [Электронный ресурс] / Лазебная Н. В. – Режим доступа: <http://zhurnal.ape.relarn.ru/articles/2006/269.pdf>.
3. Малярець Л. М. Збалансована система показників в оцінці діяльності підприємства / Л. М. Малярець, А. В. Штереверя. – Харків: Вид. ХНЕУ, 2008. – 188 с.
4. Ляшенко Г. П. Збалансована система показників – необхідний інструмент забезпечення конкурентоспроможності підприємства (на прикладі нафтовидобувного підприємства) / Г. П. Ляшенко, В. М. Дерев'янюк // Науковий вісник Національного університету державної податкової служби України (економіка, право). – 2014. – № 1. – С. 23-31. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvnudpsu_2014_1_5
5. Лоханова Н. О. Застосування системи збалансованих показників у системі стратегічного управлінського обліку закладів ресторанного господарства [Електронний ресурс] / Н. О. Лоханова // Ефективна економіка. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4600>.

INTERNATIONAL ECONOMICS AND INTERNATIONAL RELATIONS

UDC 592.33

Степанов Вячеслав Николаевич

доктор экономических наук, профессор, главный научный сотрудник,
Институт проблем рынка и экономико-экологических исследований
Национальной академии наук Украины

**О НОВЫХ СМЫСЛАХ СЛОЖНОСТЕЙ СОВРЕМЕННЫХ
ЭКОНОМИЧЕСКИХ И ЭКОЛОГИЧЕСКИХ ОТНОШЕНИЙ И
РАЗВИТИЯ**

Аннотация. В настоящей работе представляются некоторые авторские размышления о сложностях и нелинейности в современных отношениях общества и природы. Обращается внимание на тенденции катастрофизации проблем окружающей среды человека. Рассматриваются вопросы формирования новых смыслов в условиях лавинообразного усложнения современного развития.

Ключевые слова: общество и природа, сложность окружающего мира, нелинейность, новые смыслы развития.

Данная работа написана автором в качестве освещения проблемы, представляющего общие предварительные соображения об одном из наших *modus vivendi* (образа жизни) – кризисов взаимоотношений общества и природы, который приобрел качественно новый – глобальный характер.

В этом плане в работе ставится цель обратить внимание на поиски новых смыслов развития, в широком понимании его экономических, экологических, социально-гуманитарных и иных смыслов.

В настоящее время все в большей степени привлекают внимание широких кругов ученых, специалистов и общества в целом проблемы социально-экономических, экологических, политических, техногенных и иных кризисов,

многие из которых приобретают катастрофический характер. В мире все в большей степени говорят о следующем:

- о «катастрофизации» современного мира по многим направлениям человеческой жизнедеятельности;

- о необходимости активизации интеллектуального сообщества в плане решения задач безопасности;

- о необходимости нового осмысливания современных угроз и рисков в практическом и научном планах;

- об определенной и целенаправленной переориентации наук к проблемным исследованиям неустойчивости и нелинейности развития в контексте неизбежной смены парадигм, а именно – переход от парадигмы линеаризации сложных систем и суждений об окружающем мире, к парадигме учета геореальной сложности, т.е. ее нелинейности.

Тенденции опасности угроз предопределили в последние 10-15 лет формирование в системе изучения проблем выживания человека и безопасности развития новых научных направлений - теория катастроф, кризисология, рискология, его специфических функциональных направлений, прикладная техносферная рискология и др.

При этом актуальным остается вопрос формирования новых научных предпосылок – гипотез, выдвигаемых для объяснения современных трансформаций, имеющих исключительно сложный и нелинейный характер и ориентированных на разработку будущих стратегий преодоления кризисов и смягчения последствий катастроф.

В этом плане нами предлагается рассматривать вопрос сложностей, неопределенности, нелинейности и хаоса современного мира в рамках гипотетических представлений, определяемых как, например, гипотеза «Посейдона», которая сформулирована по примеру известной гипотезы «Гея» (Гея – в греч. мифологии – богиня Земли), согласно которой существование

биосферы на протяжении 4 млрд. лет обусловлено способностью живого вещества [1].

Авторская гипотеза «Посейдон» (Посейдон – в греческой мифологии – бог морской стихии) – гипотеза, согласно которой утверждается следующее: жизнь на Земле по своей необъятной и труднопознаваемой сложности подобна морской стихии, о которой, по нашему мнению, можно говорить как о «земной стихии».

По образному высказыванию поэтессы Натальи Лайдинен «Море – это стихия ... В море заключена фантастическая творческая энергия. Во многом это архетип бессознательного в человеке: чем глубже погружающееся в себя, тем более причудливые и неожиданные образы проявляются и всплывают из глубин» [2]. Нечто близкое заключено и в сложности жизни на Земле.

Как известно, морская стихия характеризуется большим числом слов и выражений, обозначающих непомерные сложности, неопределенности, неустойчивости и нелинейности и весьма низкую изученность. Считается, что Мировой океан изучен хуже чем космос - морское дно на 2%; морские воды не более чем на 5 %.

К понятиям морской стихии, как правило, относят: морские пучины, морские бури, глубины (до 11 км), морские валы, волны, штормы, бушующая стихия, необузданная стихия, водный вал и т.д.

Наша планета Земля по многим параметрам также изучена далеко недостаточно. Но мы многое знаем, что творится на Земле, в том числе и в плане неуправляемых или трудно управляемых стихий – природных, социальных, политических и бесконечных войн, разрушающих экологические, экономические и социальные устои человеческой цивилизации.

По определению известного немецкого социолога и политического философа Ульриха Бека – автора книги «Общество риска», современный мир превращается в глобальное общество риска, для которого характерны [3]:

обострение конкурентной борьбы за ресурсы человеческие, энергетические, продовольственные, информационные и др.);

обострение демографической кризис-ситуации (в 1960 г. было 3 млрд., а в 2019 г. – 7,7 млрд. чел.);

возрастание потенциала конфликтности и кризисогенности, связанного с распространением оружия массового поражения; возрастанием военно-политических конфликтов, сохранением высокого уровня террористической активности, увеличением разрыва между богатыми и бедными, возрастанием межэтнической вражды, национализма, радикального фундаментализма и др.

Вероятно, один из самых мрачных прогнозов о последствиях глобальных негативных риск-событий на Земле высказал знаменитый британский физик Стивен Хокинг. Он выразился так: «Я считаю, что риск жизни на Земле постоянно увеличивается из-за возможного наступления таких явлений как ядерная война, генетически модифицированных вирусов и других угроз. У человеческой расы нет будущего, если она не выйдет в космос» [4].

Прав С.Хокинг в том, что жизнь на нашей Земле чрезвычайно хрупка. По мнению многих авторитетных ученых «жизнь на Земле, устроена весьма хитроумно», находится в состоянии квазиустойчивого равновесия», существует как на «лезвии бритвы». В то же время с точки зрения современной теории нелинейных систем чем больше усложняются ситуации, т.е. чем сложнее система, тем все больше неустойчивой она становится. Значительные отклонения от гомеостатического равновесия системы могут вызвать катастрофические последствия.

В нелинейном мире будущее относительно, о котором часто говорят «fuzzy future», как неясность будущего, неопределенность, смутность, что соответственно определяет необходимость и сложность принятия эффективных решения [5].

Призраки катастрофы и перспективы, по образному выражению Льюиса Дартнелла, «цивилизации с нуля» (о том как выжить после всемирной катастрофы [6]) предопределяют вопросы о поиске новых смыслов развития ориентированных на предупреждение такого практического исхода и

формирование новых перспектив *modus vivendi* (образ жизни. условия существования).

Новые смыслы предполагают изменения в жизни людей - в интересах, мотивациях, поступках и многом другом. В конечном итоге это все сводится: к поиску ответа на известный гамлетовский вопрос «быть или не быть»;

поиски способов преодоления сложностей принятия решений сводятся к тому, на что акцентировал внимание наш современник французский философ Эдгар Морен, а именно: «нам надо научиться «бытию – здесь» на планете. Научиться «быть – здесь» - значит научиться жить вместе», совместно владеть, общаться, «быть в единении» [7].

Перефразируя Э.Морена, следует говорить о том, что надо научиться «быть – здесь» в условиях постоянно действующего мощного фактора возрастающего многообразия и жестокости рисков. Научиться управлять этими рисками – значит обеспечить гарантированную безопасность.

И в заключение обратимся к нашим истокам, нашей Земле, на которой мы живем – Украине. Для Украины формой самоуважения стала готовность к размышлениям, поискам новых смыслов и принятия правильных решений.

Следует подчеркнуть, что в канун своего тридцатилетия Украина открыла для себя главный смысл своего существования – перестать быть частью Оттоманской, Российской, Австро-венгерской и других империй. Оставаясь частью мирового сообщества, Украина реализует собственные императивы, определяемые не в столицах каких-либо империй, а в своем доме, своим народом.

Украина также многое может и должна сделать в плане нового осмысливания своего места и роли в решении взаимосвязанных экономических и экологических проблем, в первую очередь на уровне своей страны, а также на уровне континента и планеты. В современной ситуации у нас нет альтернатив всемерной экологизации и одновременной инноватизации экономики как главного условия устойчивого возрождения.

У нас, как и у многих других стран, в том числе с давней историей, большое множество различий и нестыковок в политике, поведении, в действиях. Но пока остается далеко не решенной проблема поиска «общего знаменателя» - согласованной политики и стратегии решения кризисных проблем.

Украина достаточно близко подошла к поиску иных новых смыслов развития. Остаются вопросы организационно-институционального озвучивания этих смыслов, оперативного формирования стратегии «опережающего» развития и др.

Список источников:

1. Гипотеза «Гея» // Мельник Л.Г. Экономика и информация: экономика и информация, информация в экономике: Энциклопедический словарь. – Сумы: ИТД «Университетская книга», 2005. – С.53
2. Поэтесса Наталья Лайдинен. Страничка гости. //Морская стихия. <[http//. www. flot. com.](http://www.flot.com)>
3. Бек У. Общество риска. На пути к другому модерну: пер. с нем. – Прогресс-традиция, 2000. – 383 с.
4. Стивен Хокинг. Семь самых мрачных предсказаний физика Стивена Хокинга // Новости на KR.UA [https// kr.ua>life> 598237](https://kr.ua>life>598237) – semsamyk
5. The fuzzy future: from Society and Science to heaven in achip. – New York: Harmony Books, 1999. – 353 p.
6. Дартнелл Льюис. Цивилизация с нуля: Что нужно знать и уметь, чтобы выжить после всемирной катастрофы: пер. с англ. – М.: Альпина Пабlisher, 2019. – 320 с.
7. Морен Э. Образование в будущем: семь неотложных задач <[www/ studmed.ru](http://www/studmed.ru) >wiew>moren-e-obra

MARKETING, ADVERTISING AND PR

UDC 339.138

Клібанська Олена Миколаївна

кандидат технічних наук, старший викладач кафедри маркетингу,
Київський національний торговельно-економічний університет, Україна

ГЛИБИННІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ЦІННОСТІ БРЕНДУ

Практичний досвід сучасних продажів свідчить, що зрозуміти споживачів, використовуючи лише традиційну маркетингову точку зору, яка базується на необхідності з'ясування потреб і винайдення шляхів їх задоволення наразі замало. Складність полягає в тому, що споживачу все складніше орієнтуватися у різноманітті товарів і послуг, а виробникам - завойовувати його увагу та схилити до покупки.

В теперішніх умовах розвитку цифрових технологій, інтернет-торгівлі та за умов гіперконкуренції з-поміж багатьох ідентичних продуктів, перед творцями брендів постає надскладна задача – не тільки мотивувати до купівлі, але й закріпитися у свідомості споживача, який ймовірно, губиться серед великої кількості брендів, які з'являються майже щодня.

Тому, актуальним є питання створення «правильного» образу, що надає бренду цінності в очах своєї аудиторії. Сучасні тенденції розвитку комунікацій свідчать про те, що традиційні способи спілкування з аудиторією втрачають свої позиції. Брендам потрібно шукати нові шляхи впливу, а саме - робити наголос на емоційній складовій життя людини.

Бренд – це система цінностей, що транслюється на споживача. Спочатку у людей виникає певний емоційний відгук, потім симпатія до бренду, а в кінцевому підсумку виникає якась прихильність. Леслі де Чернатоні визначає бренд «як сукупність функціональних і емоційних цінностей, які обіцяють зацікавленим особам певний досвід. Це визначення універсально по відношенню до різних об'єктів, до яких воно застосовується, так як бренди визначаються

через асоціативні зв'язки, що зумовлюють впевненість цих зацікавлених осіб у виконанні даного брендом обіцянки» [1].

Таким чином, бренд через зовнішні атрибути формує у аудиторії очікування. Всю роботу з брендом можна розподілити на зовнішні атрибути, що дозволяють нашому мозку вибудувати асоціації з товаром та внутрішні – цінності, філософія, характер бренда, до яких не можна доторкнутися, але вони є важливою складовою роботи з брендом в процесі вибудовування асоціативних зв'язків [2].

Ми споживаємо не товари - ми споживаємо можливість реалізації наших бажань та наших мрій. Купуючи коштовний автомобіль або годинник, ми купуємо можливість демонстрації нашого статусу, нашої приналежності до соціальної групи, з якою ми хочемо себе співвідносити. Купуючи косметику та парфумерію – жінки купують можливість бути більш привабливими. Але що ж саме визначає наші бажання та конкретні втілення наших прагнень, будь то бажання виглядати сексуально привабливими або відчувати приналежність до вищого соціального прошарку, що формує наші абстрактні потреби? Відповідь є – це наші особистісні цінності [3].

Світ цінностей різноманітний та неоднорідний. Багато вчених у своїх працях займалися питаннями класифікації цінностей та намагалися вибудувати їх ієрархію, серед них Р. Риккерт, Р. Мюнстерберг, М. Шьолер та інші.

У кожної людини, починаючи з дитинства утворюються особисті ціннісні орієнтації, тобто ціннісні уявлення, за допомогою яких вона орієнтується у світі цінностей і визначає, які з цінностей є для неї більш значущими, а які менш. Свідомо чи несвідомо люди прагнуть організувати свої ціннісні орієнтації, привести їх у більш чи менш логічно упорядковану ієрархічну систему [4].

Важливість особистісних цінностей в брендингу незаперечна - споживач вибирає, керуючись критеріями відповідності бренду і цінності, яку він сповідує в конкретній ситуації. Якщо цінність, яку несе бренд, «резонує» з цінністю споживача, то він вбудовує бренд у власну систему світогляду, прирівнюючи

його до особистісної цінності, тобто робить бренд сам по собі критерієм оцінки. Купуючи бренд, що володіє певною цінністю, споживач як би заявляє про те, що ця цінність значима для нього в даному контексті споживання [3].

Ця система зазвичай складається "сама собою" і набуває змін впродовж життя людини – у кожної соціальної чи вікової групи своє уявлення про цінності. Тому, майже неможливо класифікувати та структурувати велику кількість комбінацій цінностей і мотивів до купівлі товарів різних груп цільових аудиторій споживачів. Одні цінності лежать на поверхні, інші необхідно «дістати» з глибин підсвідомості, викликавши інтерес до «забороненого плоду» [3]. Тому, важливо виокремити саме глибинні цінності, як мотив здійснення покупок, що є основою для будь-якої групи споживачів. Проаналізувавши структуру мозку людини згідно теорії доктора Пол Маклін з Національного інституту психічного здоров'я, який спробував розглянути мозок крізь призму теорії еволюції Чарльза Дарвіна, структуру мозку можна розділити на три складові [5,6]:

1. Рептильний мозок, що здійснює фундаментальний вплив на нашу поведінку. Відповідає за безпеку виду і управляє базовою поведінкою: інстинкт розмноження, захист своєї території, агресія, бажання всім володіти і все контролювати, слідування шаблонами, імітація, обман, боротьба за владу, прагнення до ієрархічних структур, ритуальне поведінка, контроль меншості.

2. Лімбічна система - «емоційний мозок», який відповідає за виживання особини, самозбереження і самозахист; управляє соціальною поведінкою, материнською турботою і вихованням.

3. Візуальний мозок - це раціональний розум. Він являє собою те, що ми називаємо розумом: роздуми, умовиводи, здатність до аналізу. У ньому відбуваються пізнавальні процеси. Він володіє просторовим мисленням, тут виникають візуальні картинки, зосередженість на майбутньому, його дослідження та аналіз.

Зважаючи на вищенаведену структуру, можна виділити базові цінності, притаманні споживачам, а саме:

1. Рептильний мозок формує намагання мати перевагу, панувати над кимось, або чимось, бути основним, головним; переважати, що проявляється в отримання визначеного статусу, позиціонування себе у суспільстві, яке на глибинному рівні пов'язане з поняттям «виживання», що закладене в людських генах. Також цінністю, що здійснює фундаментальний вплив на нашу поведінку, відповідає за безпеку виду і є дуже сильним стимулом до купівлі, виступає безпека, як інстинкт самозбереження вбудований в людину (системи сигналізації, засоби дезінфекції). Сюди можна віднести і створення привабливого (сексуального) образу – засноване на інстинкті розмноження, яке у людей не має сезонності (як у тварин) і тому супроводжує впродовж всього життя (косметичні засоби, танцювальні студії).

2. Емоційному мозку підвладні наступні цінності, що мотивують до купівлі, а саме гедонізм – поняття, що оголошує намагання отримувати насолоду в усьому (їжа, книга, вистава), турбота – бажання відчувати турботу є звичайним для людини або ж отримання соціального визнання за прояв турботи, що є християнською цінністю та приналежність – часто, здійснюючи купівлю, людина намагається підкреслити свою приналежність або відповідність до якої-небудь групи людей чи субкультури (атрибутика футбольних команд).

3. Візуальний мозок формує цінності, що мотивують до здійснення покупки, як дослідження, бо люди бажають пізнавати нове та розвиватися та економія – бажання отримати більше за меншу вартість, до якого можна віднести як заощадливість, тобто зосередженість на майбутньому.

Таким чином, можливо у майбутньому, бренди будуть слугувати критеріями оцінки і характеристиками людей, тими категоріями, за якими можна буде описати сутність та особистісні цінності того чи іншого споживача. Але на сьогодні у перегонах по створенню зовнішніх атрибутів брендів, маркетологи часто втрачають суть бренду, забувши про найважливіші питання формування цінності, що є надважливою складовою роботи з брендом для формування прихильності марці або пошуку реальних причин покупки.

Список джерел:

1. Очковская М.С., Рибалко М.А. Маркетинг: новые тенденции и перспективы – М.: Учебное пособие Экономический факультет МГУ имени М.В. Ломоносова, 2016. – 176 с.
2. Котлер Ф. Персональный брендинг. Технологии достижения личной популярности / Ф. Котлер, И. Рейн, М. Хэмлин, М. Столлер.- М. : Издательский дом Гребенникова, 2008. - 400 с.
3. Тамберг В., Бадьин А. Бренд. Боевая машина бизнеса / Тамберг В., Бадьин А., - М.: Олимп - Бизнес, 2005. - 240 с.
4. Культурология : учебник для академического бакалавриата / Ю.Н. Солонин [и др.] ; под редакцией Ю. Н. Солониной. - 3-е изд., испр. и доп. - Москва: Издательство Юрайт, 2019. - 503 с.
5. Мічіо Кайку "Майбутнє розуму"/ М. Кайку. - Л. : Літопис, 2017. – 408 с.
6. Три мозкові системи [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://www.ar25.org/article/try-mozkovi-systemy.html>

PEDAGOGY AND EDUCATION

UDC 81.161.2: 378.631

Варнавська Інна В'ячеславівна

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри професійної освіти
ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет», Україна

**ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ
МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «АГРОНОМІЯ»**

***Анотація.** Стаття присвячена проблемам формування мовленнєвої культури фахівців. Визначено комплекс методів формування комунікативної культури майбутніх фахівців аграрного напрямку. У дослідженні позначено основні засади спілкування, спираючись на які, можна оволодіти необхідними комунікативними вміннями. Проаналізовано найважливіші пізнавальні методи комунікативної культури: метод самостійного навчання (самоосвіта), інформаційно-рецептивний, проблемний методи і метод евристичної бесіди. Досліджено елементи, які відіграють важливу роль у формуванні мислення майбутніх фахівців-агрономів. Доведено, що педагогічні методи необхідно добирати з урахуванням дидактичної мети, характеру і змісту навчального матеріалу.*

***Ключові слова:** комунікативна культура, методи навчання, фахівці агрономічного напрямку, проблемний метод, засади спілкування, заняття з української мови (за професійним спрямуванням).*

Постановка проблеми. У процесі комунікативних відносин важливого значення набувають невербальні засоби та інші складові ставлення співбесідників один до одного, а також до тих питань і проблем, що обговорюються, але провідне значення має – слово, голос мовця. Адже, співрозмовник завжди тримає як аргумент певні беззаперечні факти, які

допомагає відстояти свою позицію. Вирішального, істотного значення у таких випадках не мають навіть голос і його особливості: тембр, темп, а також динаміка звучання. І тільки слово, його лексичне значення, а за ним і його “живе”, безпосереднє звучання, позначають право на вирішальне значення. Тому нам імпонує позиція А.Й. Капської щодо “педагогіки живого слова” [5]. Знаходимо все більше підтверджень значеннєвого місця індивідуально-особистісного формування виховних аспектів як унікального і неповторного створіння, автори надають цьому велику кількість переконливих доказів. Але залишаються поки що не визначеними роль, особливості, специфіка, значення і місце самореалізації і саморегуляції шляхом комунікативної (мовленнєвої) діяльності, але й педагогічні аспекти, соціально-педагогічні та методичні умови формування таких умов.

Провідною і найважливішою складовою спілкування є слово (його лексичне значення), адже у ньому втілюється рівень інтелекту мовця, образне вираження його ставлення до теми мовлення, оцінювання мовленнєвої ситуації. Спостереження за позитивним і негативним спілкування, вивчення психолого-соціологічної його сутність, дають можливості з’ясувати педагогічні умови поліпшення і вдосконалення процесу спілкування, визначають комунікативну культуру фахівців різних напрямів. Шляхом експериментів дійшли висновку, що основним і важливими завданням навчання і освіти є виховання індивіда, здатного до саморегуляції і самовираження засобами слова, мовних засобів різних рівнів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Протягом останніх десятиліть до цієї теми зверталися мовознавці, лінгводидакти, психолінгвісти Н.Бабич, О.Біляєв, В.Головін, С.Єрмоленко, А.Коваль, Г.Костюк, В.Мельничайко, Л.Паламар, М.Пентилюк, С.Шевчук та інші. На думку Н.Бабич, мовлення забезпечується багатьма факторами, які треба враховувати при формуванні комунікативних умінь і навичок [1]. В.Виноградов зазначав, що питання мовної культури повинні розглядатися у двох аспектах,

один з яких, об'єктивно-історичний, стосується мовної системи на певному етапі її розвитку, стану її вивчення і нормування (цей аспект міг би бути названим культурою мови); другий, нормативно-стилістичний, – пов'язується з дослідженням мовленнєвої практики носіїв мови, з прагненням вплинути на неї, забезпечити дотримання норм (йдеться про культуру мовлення) [4].

Формування комінюкативної культури фахівців різної професійної спрямованості, особливо у вищих навчальних закладах, досліджували Г.Д.Берегова, Р.С.Гуревич, О.М.Семенов, Л.О.Сікорська, Н.Л.Тоцька та інші. Ці аспекти недостатньо дослідженні у професійній діяльності фахівців напряму агрономія, тому **метою статті** є визначення особливостей формування комунікативної культури майбутніх агрономів.

Виклад основного матеріалу дослідження.

У дослідженні ми спиралися на те, що для пошуків оптимальних шляхів саморегуляції і самореалізації найдоцільніше враховувати те підґрунтя, яке є універсальним, доступним, і таким, що ним може скористатись, при бажанні, кожна людина. Такими найпростішими умовами є педагогічні (бо кожен навчається, отримує обов'язкову освіту, здобуває професію), а засобами впливу є мовленнєві: слово, його звучання, наприклад темп і тембр мовлення, стиль і тон вираження тощо. Йде мова про те, що особа, яка спирається на конкретні ідеї, інформацію може самостійно, особисто формувати свій шлях до успіху, до омріяної професії. А допомагає їй обирати і долати цей шлях – педагог. Таким чином, педагогіка покликана з'ясувати провідні, найважливіші засади формування основ оптимального варіанту спілкування, основною складовою якого є слово, мовленнєві засоби різних мовних рівнів. Ці засади є найдоречнішими під час формування комунікативної культури майбутніх фахівців-агрономів.

Визначимо найважливіші аспекти спілкування, які допоможуть спеціалістам агрономічного спрямування оволодіти необхідними вміннями:

– опрацювання лексичного багатства мови (стійких словосполучень із

врахуванням стилів української мови, ідіоматичних виразів). Мета його засвоєння – адекватне використання, вибір форми, стилю мовлення, який обирається для спілкування, з'ясування питань, визначення настрою, необхідного ставлення до розв'язання спільних питань чи окремих аспектів кожного з них. Джерелом збагачення мовним багатством є друкована література, в тому числі і педагогічна, а також електронні варіанти наукових джерел;

– вибір способу впливу на формування комунікативних умінь може бути прямим і непрямим. Це залежить від вікових, соціально-психологічних особливостей студентів агрономічних спеціальностей у конкретних педагогічних умовах. Способи спілкування повинні змінюватись і в залежності від форм і видів занять. Колективні, групові, індивідуальні заняття вимагають зміни стилю спілкування шляхом вибору відповідних мовних засобів;

– зразки, еталони, приклад педагога у процесі спілкування є ефективними засобами впливу на манеру спілкування. Але дієвими вони є у паралельному використанні з іншими методами і прийомами;

– врахування психологічних аспектів: позитивних оцінок, висловлювання схвалення, підтримки за допомогою доречного слова, влучного мовного засобу.

Важливою складовою формування елементів мовленнєвої культури є подолання ускладнень, особливо у тій ситуації, коли фахівець потрапляє в нові для нього обставини, може здійснюватись різними засобами, але найпершим, найпростішим і найдоступнішим є слово. Адже воно використовуються під час будь-яких обставин: співчуття, радості зустрічі, визначення ситуації як надійної, як сприятливої. Ці аспекти важливі, коли стосуються сфери мовлення, нам імponує думка Г.Д.Берегової: «Вивчення особливостей використання мовних засобів окремими людьми чи певними суспільними групами в комунікативних цілях стосується сфери мовлення» [3, с.23].

Комунікативна культура майбутніх фахівців агрономічного напрямку є одним із провідних чинників їх успішної професійної діяльності, яка забезпечується знанням мовних та етичних норм і правил, усвідомленням

власного комунікативного потенціалу, можливості зацікавити партнера в отриманні послуги, спрогнозувати комунікативну взаємодію та здійснити її в оптимальній для конкретної ситуації формі. Тому на формування таких якостей і спрямована методика формування комунікативної культури майбутніх агрономів, яка проектувалася з урахуванням форм теоретичного (лекція, практичне заняття) і практичного (виробниче навчання, заняття у навчальній майстерні, навчально-виробнича і виробнича практика) навчання, а також форм самоосвіти (самостійне вивчення роботи агропідприємств, спостереження за комунікативною діяльністю працівників цих підприємств, педагогів, одногрупників тощо) [8].

Для формування комунікативної культури фахівців агрономічного спрямування необхідно добирати методи, які стимулюють активний розвиток професійно-комунікативних компетенцій під час навчально-виховної й навчально-виробничої діяльності у виші.

Враховуючи основні класифікації методів дидактики, під час занять з української мови (за професійним спрямуванням) вважаємо за необхідне використовувати: методи організації і здійснення навчально-пізнавальної діяльності (словесні, наочні та практичні методи, реалізовані індуктивно або дедуктивно під керівництвом викладача або самостійно в репродуктивному або продуктивному напрямках); методи стимулювання і мотивації навчальної діяльності (методи мотивації навчально-пізнавальної діяльності, а також методи стимулювання інтересу до отримання професії); методи контролю і самоконтролю за ефективністю навчальної діяльності студентів (методи усного, письмового і практичного контролю й самоконтролю, а також тестування рівня знань і умінь студентів).

У комунікативного розвитку майбутніх фахівців повинні брати участь усі педагоги, які з ними працюють, тому що в такий спосіб студенти мають змогу щоденно тренуватися в комунікативній діяльності під керівництвом викладачів. При цьому педагогічні методи мають добиратися з урахуванням дидактичної

мети, характеру і змісту навчального матеріалу, спрямовуватися на активізацію мисленнєвої діяльності студентів, усвідомлення ними необхідності розвитку професійно-комунікативних якостей, формування навичок оброблення, систематизації, засвоєння професійно значущої інформації, що надходить із різних інформаційних, наукових джерел. У комплексі методів формування комунікативної культури майбутніх фахівців аграрного напрямку, за доцільне варто виділити три групи: пізнавальні, тренувальні й методи контролю.

Так, до пізнавальних методів відносимо: метод самостійного навчання (самоосвіта), інформаційно-рецептивний, проблемний методи і метод евристичної бесіди. Розглянемо їх докладніше.

До методів самоосвіти належать передусім такі, що розвивають рефлексивні якості особистості: самоспостереження, самоаналіз, самотестування, самоконтроль, саморегуляція тощо.

Пропонуємо на заняття з української мови (за професійний спрямуванням) завдання:

1. Прочитайте уривок тексту. Визначте: стиль, функційні ознаки, мовні особливості.

Типовий листок складається з трьох частин: листкової пластинки, черешка і прилистків. Однак, не всі листки завжди мають ці частинки. Розрізняють прості і складні листки. У простого листка одна листкова пластинка, у складного – кілька простих листочків, які прикріплюються своїми черешками до спільного черешка. Розрізняють перисті, пальчасті і трійчасті складні листки.

Біля основи листка багатьох рослин є різної форми вирости, які називають прилистками. Їх наявність є характерною ознакою деяких родин (бобових, розових, гречкових).

Листкова пластинка – це головна частина листка, де здійснюються всі основні його функції. Розрізняють листки округлі, овальні, голчасті, яйцевидні, довгасті, ланцетні тощо [7].

2. Прочитайте речення. Зробіть орфографічно-пунктуальне редагування тексту. Доведіть доцільність такого виправлення.

Біля основи довгих волосків клітини епідерми великі підвищуються над поверхнею листка. Епідерма вкрита кутикулкою. Продихові апарати є і на верхній і на нижній епідермі. Провідні пучки закриті колатеральні, ксилема повернена до верхнього боку листка флоема до нижнього. Пучки двох розмірів великі і малі. Кожен пучок оточений округлими тонкостінними обкладовими клітинами. Вважають що вони грають роль фізіологічного бар'єра, що регулює рух речовин так само як ендодерма осьових органів. Мезофіл складається з більш або менш однорідних клітин розташованих віночком навколо дрібних пучків. У середній потовщеній частині пластинки мезофіл розташований лише з нижнього боку решта простора вповнена великими клітинами які не містять хлоропластів [7].

Значущість інформаційно-рецептивного методу для формування комунікативної культури майбутніх фахівців-агрономів полягає в активізації психічних когнітивних процесів (уваги, сприймання, пам'яті, уяви, репродуктивного мислення) передусім для формування гностичної, мисленнєвої і перцептивної компетенцій гносеологічно-когнітивного компоненту.

3. Прочитайте текст. Перекажіть його із дотриманням мовних норм української мови.

Фотосинтез є основним джерелом утворення органічних речовин. Це єдина реакція в природі, завдяки якій атмосфера землі збагачується киснем. Здійснюється фотосинтез переважно в листках і основним процесом, який визначає продуктивність рослин. Тому, загальна поверхня листків у рослин дуже велика. Між розмірами листків і продуктивністю рослин існує пряма залежність. Збільшення площі листової поверхні є одним з основних шляхів підвищення врожаю. У зв'язку з цим академік А.О. Нечипорович запропонував поняття фотосинтетичних потенціалів і зробив розрахунки їх. Фотосинтетичний потенціал – це загальна площа активної листової поверхні на 1 га посіву за

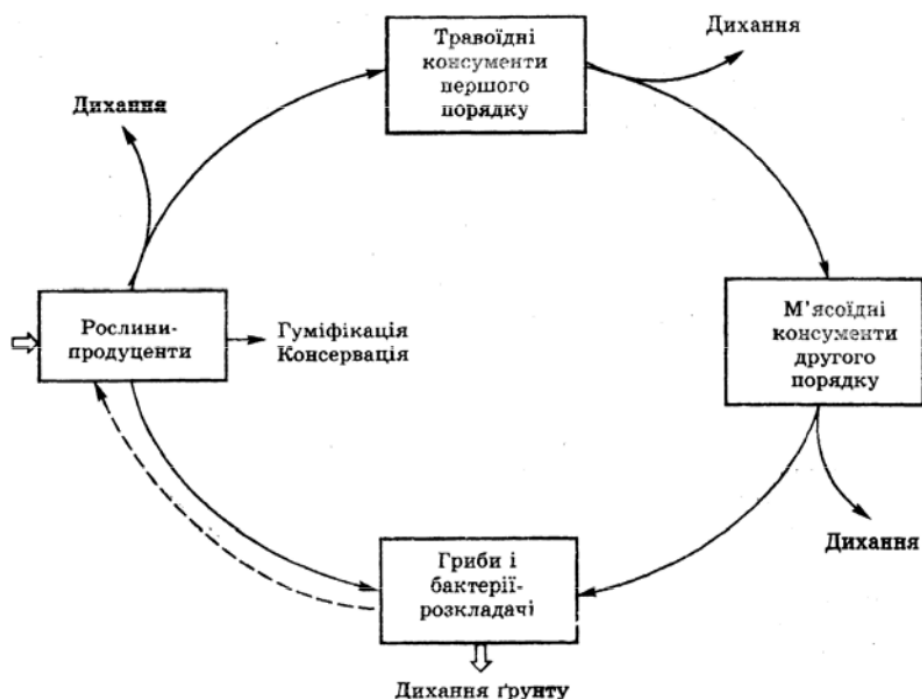
вегетаційний період, помножена на кількість днів фотосинтетичної роботи. Підвищуючи врожайність сільсько-господарських культур, треба прагнути насамперед до того, щоб мати посіви з більш високими показниками фотосинтетичних процесів.

Інтенсивність фотосинтезу визначається показником чистої його продуктивності – кількістю сухої речовини, яку утворює 1 м² листкової поверхні за добу. У середньому він становить 4–5, у злаків – 6–8 г.

Для фотосинтезу потрібне одночасне надходження світла, тепла, води, вуглекислого газу й елементів мінерального живлення з ґрунту [7].

Для розвитку в студентів творчого мислення й накопичення досвіду творчої професійно-комунікативної діяльності необхідно сформувати у них професійне мислення, під яким слід розуміти здатність майбутнього фахівця творчо вирішувати професійні завдання. Важлива роль у формуванні такого мислення належить проблемному методу, суть якого зводиться до створення ситуацій, в яких студенти, спираючись на отримані раніше знання, змушені самостійно шукати рішення.

4. Розгляньте рисунок, складіть тези з теми «Кругообіг речовин і енергії в біосфері» [7].

Для позитивного розв'язання актуальних академічних, науково-дослідницьких, громадських, культурно-просвітницьких питань варто створити умови, які б сприяли вступу в контакт з іншими особами (одногрупниками, однокурсниками, активістами групи, завідувача кафедри, декана факультету). Із цією метою необхідно використовувати творчі (але конкретні) завдання, наприклад:

- доберіть найбільш вдалу (коректну, ввічливо-шанобливу) форму звернення до викладача, декана, товариша (2 – 3 варіанти);
- заготуйте вітальні листівки-запрошення на день народження президента фірми, в якій Ви працюєте;
- складіть сценарний план зустрічі закордонної делегації;
- заготуйте текст промови – привітання для керівника Вашої установи, який готується до зустрічі гостей з Македонії;
- напишіть сценарій прийому гостей з Норвегії, які прибудуть для відкриття агрохолдингу у м.Херсоні тощо.

Подібні завдання є надзвичайно ефективними в розвитку комунікативної компетентності студентів, формування індивідуального і групового іміджу під час спілкування. Такі види завдань сприймаються студентами як фахові та як особистіснокорисні для розв'язання повсякденних проблем. А особливо, поєднання індивідуальних, групових і колективних форм навчання із застосуванням усних, фізичних, письмових вправ є обов'язковою умовою успішного формування умінь спілкування. Приклад і показ, можливість вибору слова, виразу обличчя, міміки, пантоміміки посмішки, тембру можуть застосовуватися у різних варіантах, поєднаннях, але спільною умовою є настрій, установка на позитивне ставлення (приємне враження). Адже в системі освіти в цілому доцільно домагатись високого рівня спілкування на різних рівнях.

Одним із методів, які мають найбільший коефіцієнт активності, є евристична бесіда. Вона належить до методів творчої взаємодії викладача й учнів, яка передбачає вирішення проблемного завдання за допомогою прямих і непрямих запитань пошукового характеру. Таким чином, викладач скеровує

учнів на формування нових питань, висновків, правил з опорою на отримані раніше знання і особистий досвід. Під час евристичної бесіди формується допитливість, вміння аргументовано міркувати. Майстерність викладача полягає в тому, щоб серією заздалегідь підготовлених питань спонукати учнів розмірковувати над ними і водночас скерувати їх думки до правильної відповіді та висновків. Наприклад, можна використати питання: «Чому фахівцеві агрономічного напрямку треба мати високий рівень комунікативної культури, адже можна просто підписати контракт?», «Чому підприємствам аграрної сфери потрібні фахівці, які вміють добре налагоджувати контакти?» тощо.

У контексті формування комунікативної культури майбутніх спеціалістів-агрономів цей метод можна використовувати при вивченні як загальноосвітніх, так і професійно-теоретичних предметів. Його проблемність забезпечить реалізацію міжпредметних зв'язків у процесі професійної підготовки, а діалогічність сприятиме розвитку особистісно-комунікативної і комунікативно-рефлексивної компетенцій особистісно-рефлексивного компоненту, усіх компетенцій гносеологічно-когнітивного компоненту, а також лінгво-комунікативної компетенції операційно-технологічного компоненту комунікативної культури майбутніх фахівців напрямку агрономія. Ці аспекти і будуть перспективами подальших досліджень.

Список джерел:

1. Бабич Н.Д. Основи культури мовлення / Н.Д.Бабич. – Л.: Світ, 1990. – 380 с.
2. Берегова Г.Д. Освітньо-виховний потенціал філософських знань у системі вищої аграрної освіти в Україні: Монографія / Г.Д.Берегова. – Херсон: Айлант, 2012. – 312 с.
3. Берегова Г.Д. Українська мова за професійним спрямуванням / Г.Д.Берегова. – Херсон: Олді-плюс, 2011. – 340с.
4. Виноградов В.В. О художественной прозе / В.В.Виноградов. – М.-Л.: Гослитиздат, 1980. – 360 с.
5. Гуревич Р. Професійна спрямованість як принцип навчання у професійно-технічних навчальних закладах / Р.Гуревич, А.Коломієць // Професійно спрямоване навчання і

- виховання особистості : зб. наук. праць / за ред. Г. П. Васяновича. – Львів : ЛДУ БЖД, 2006. – С. 49–63.
6. Капська А.Й. Педагогіка живого слова / А.Й.Капська. – К.: ІЗИН, 1997. – 139с.
 7. Основи агрономії: Навчальний посібник / Ю.М.Левицька, М.Я.Шевніков, А.В. Бакума. – К.: Аграрна освіта, 2008. – 382с.
 8. Руденко Л. А. Формування комунікативної культури майбутніх фахівців сфери обслуговування у професійно-технічних навчальних закладах : монографія / Л.А.Руденко. – Львів : Піраміда, 2015. –342 с.
 9. Семенов О. М. Формування комунікативної компетентності майбутніх економістів [Електронний ресурс] / О. М. Семенов // Педагогіка вищої та середньої школи : зб. наук. пр. – Кривий Ріг, 2013. – С. 266–270. – Режим доступу : lib.iitta.gov.ua/6556/1/Стаття_економ_Семенов_15.04.2013___5.pdf.

UDC 378.016:81'243'27:378.011.3-051

Каніболоцька Ольга Анатоліївна

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри викладання другої іноземної мови
Запорізький національний університет, Україна

ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ АУДІЮВАННЯ ІЗ ВИКОРИСТАННЯМ АВТЕНТИЧНОГО СПОНТАННОГО МОВЛЕННЯ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

***Анотація.** У статті представлено аналіз особливостей формування іноземної аудитивної компетенції майбутніх вчителів іноземної мови засобами автентичного спонтанного мовлення. Аналізується процес використання автентичних аудитивних текстів спонтанного походження для навчання студентів вищої школи, враховуючи професійну спрямованість студентів.*

***Ключові слова:** аудіювання, аудитивна компетенція, професійна іноземна компетенція, майбутній вчитель іноземної мови, автентичне спонтанне мовлення, вища школа*

Участь України у Болонському процесі дала поштовх реформуванню вищої освіти та впровадженню компетентнісного підходу у навчальний процес із метою інтеграції у європейський освітній простір. Перед закладами вищої освіти постало завдання забезпечити якісну підготовку кваліфікованих фахівців, конкурентоспроможних на національному та міжнародному ринках праці. Домінування англійської мови (АМ) у світі та важливі функції, які вона виконує, визначають її центральне місце у практиці вивчення іноземних мов, а англійська комунікативна компетентність стає однією із ключових компетентностей, необхідних для успішної реалізації особистості у полікультурному суспільстві. Важливою складовою англійської комунікативної компетентності є аудитивна

компетентність, проблема формування якої знаходиться у центрі уваги вітчизняних та зарубіжних науковців. Зокрема, досліджено специфіку навчання професійно орієнтованого аудіювання майбутніх учителі (О. Бочкарьова, І. Щукіна), фахівців із міжнародної економіки (Н. Гупка-Макогін), курсантів військових закладів освіти (В. Златніков), магістрантів лінгвістики (О. Малушко), студентів технічних закладів освіти (В. Яковлева), майбутніх фахівців психолого-педагогічних спеціальностей (Д. Морозов); формування іншомовної компетентності в аудіюванні у процесі самостійної роботи (С. Дудушкіна, І. Задорожна, Л. Іванова, О. Колесова, О. Малушко, Д. Позняк, Л. Шевкопляс); формування перцептивної компетентності аудіювання (Д. Агапова); навчання розуміння різних варіантів англійської мови (М. Євдокимова, О. Мацнева), стратегій аудіювання (Н. Агєєва, А. Міхіна).

Аудіювання є активним процесом, який здійснюється на основі передбачення (прогнозування) того, що буде сказано [1, с. 224]. Аудіювання – високоактивний творчий процес. Те, що почує та зрозуміє слухач, залежить не тільки від того, що скаже мовець, а й від зустрічної внутрішньої активності самого слухача, його особистості [2, с. 176]. Навички та вміння слухання, які забезпечують розуміння почутого через зустрічну внутрішню активність слухача, складають мовленнєву компетенцію в аудіюванні. Вона дуже тісно пов'язана з мовною, соціокультурною та іншими видами компетенцій у цьому виді мовленнєвої діяльності [3, с. 138].

Розглянемо провідні фактори, що впливають на формування мовленнєвої компетенції в аудіюванні: а) фактор мовленнєвих навичок, б) фактор залежності аудіювання від індивідуальних та вікових особливостей, в) фактор умов сприйняття. Особливістю аудіювання є те, що розвиток усіх мовленнєвих навичок (граматичних, лексичних та фонологічних) сприяє поступовому усуненню труднощів аудіоматеріалів, що сприймаються. Усі вони рівнозначущі, але серед фонологічних навичок особливо заслуговують на увагу навички розпізнавання інтонації мовця, оскільки, як уже згадувалося, саме вона займає

провідне місце серед інформативних ознак аудіотексту [4, с. 29].

Ранній початок мовленнєвої практики особливо важливий саме для аудіювання у зв'язку з тим, що воно є найскладнішим для розвитку видом мовленнєвої діяльності [Колеснікова 2007, с. 86]. Тому її обсяг має бути якомога більшим на перших курсах ВНЗ. Щоб подолати хибну тенденцію «вслухуватися щосили», на початковому етапі необхідно привчити студентів сприймати текст в основному глобально, орієнтуючись на усвідомлення загального змісту та смислу, не намагаючись почути кожне слово і не звертаючи особливої уваги на окремі слова або навіть частини аудіотексту, які були пропущені або залишилися незрозумілими [1, с. 167]. Отже, вправи до аудіювання повинні бути направлені на загальний зміст (тема, ідея, основні події, вчинки, дії персонажів, результат, відношення автора до діючих осіб та ін.).

Особливістю аудіювання є й те, що його успішність залежить і від індивідуальних особливостей мовця (тембр голосу, гучність мовлення, його темп), особливо якщо мовець має дефекти мовлення [5, с. 67]. Названі умови сприйняття, які залежать від індивідуальних особливостей мовця, необхідно враховувати у навчальному процесі, даючи студентам можливість прослуховувати якомога більше різних людей з різними голосами та різними індивідуальними особливостями мовлення [6, с. 26]. У цьому полягає відмінність навчання аудіювання автентичного спонтанного мовлення школярів та студентів, адже учням середніх навчальних закладів пропонуються тексти прочитані учителем або професійним диктором. У шкільному курсі французької мови не передбачено сприйняття текстів відтворених з різними тембрами голосу, гучністю, темпом.

Добираючи тексти для аудіювання, треба виходити з можливих знань та життєвого досвіду студентів. Якщо давати для прослуховування тексти, зміст яких дуже далекий від цих знань та досвіду, то розуміння не буде досягнуто, навіть якщо мовна форма аудіотексту нескладна. Важливо також, щоб аудіоматеріали могли зацікавити, привабити осіб студентського віку, інакше

розуміння може не настати, тому що не буде активізована мотиваційно-спонукальна фаза слухання [7, с. 78]. Звичайно, тексти для аудіювання у вищому навчальному закладі (далі ВНЗ) складніші, ніж тексти у школах. Студентам можуть презентуватися статті науково-популярного характеру, фрагменти художніх творів, що є неможливим у середніх навчальних закладах.

Умови сприйняття аудіотексту дуже різноманітні: темп мовлення, розмір та кількість пауз, обсяг повідомлення, кількість пред'явлень аудіоматеріалів, їх надлишковість та типи, наявність штампів, опор, джерела мовлення, шуми та відстань при аудіюванні [1, с. 141]. Найчастіше студенти скаржаться на дуже швидкий темп мовлення в аудіоматеріалах, що ними прослуховуються. Найчастіше, це ілюзія, яка пов'язана із занадто повільним виконанням слухачем операцій, необхідних для досягнення розуміння, тобто самі студенти занадто «повільно чують» [5, с. 15]. Найчастіше це стосується студентів, які мали невелику практику в аудіюванні, тобто студенти перших курсів.

Вирішувати цю проблему за рахунок зниження, уповільнення на початковому етапі навчання темпу мовлення, який сприймається в аудіо-текстах, недоцільно. Це призведе тільки до того, що процес, оволодіння сприйняттям мовлення нормального середнього темпу буде надмірно затягуватися і стане дуже ускладненим [1, с. 167]. Крім того, студенти мають звикати до звичного для носіїв мови темпу мовлення, адже головним з практичних завдань є можливість спілкування саме з ними. Поступово та повільно тривалість пауз слід зменшувати, доводячи на основному етапі навчання до загальної норми. Це, однак, не виключає можливості епізодичного збільшення пауз навіть на просутому етапі навчання, коли студенти працюють з дуже складними аудіотекстами [4, с. 27].

Нормальне пред'явлення будь-якого матеріалу для прослуховування одноразове, що відповідає звичайним умовам комунікації [7, с. 57]. Але на початковому етапі можливе й дворазове прослуховування аудіоматеріалів студентами. Більше ніж дворазове прослуховування слід вважати

неприпустимим, оскільки воно, по-перше, практично неможливе у нормальній комунікації, по-друге, не може принести ніякої користі [1, с. 165]. Якщо один і той же аудіоматеріал, який слухачі не змогли зрозуміти при першому або другому прослуховуванні, знов прослуховується ще багато разів, то у слухача виникає те, що у фізіології нервової системи та психології називається «поза межним гальмуванням». Людина ніби «відключається», взагалі перестає сприймати інформацію, тобто розуміння не досягається, навіть якщо слухати десять разів [2, с. 179]. Коли взяти дворазове прослуховування за можливий максимум кількості пред'явлень, то треба брати до уваги те, що кожне з двох прослуховувань повинно йти з різними завданнями для студентів [5, с. 48]. Такий підхід забезпечує комунікативність та логічність роботи, надає змістовності другому прослуховуванню.

Труднощі у сприйнятті усного мовлення звичайно залежать від типу аудіотекстів, що сприймаються [8, с. 38]. Так, аудіотексти полемічного типу або аудіотексти-характеристики (наприклад, слухання дискусій або презентацій, в яких висловлюються певні думки, точки зору, протилежні іншим підходам, прослуховування характеристик якихось процесів, механізмів тощо) викликають більше труднощів для розуміння, ніж аудіювання повідомлень, розповідей або описів. Тому й навчання аудіювання повинно поступово просуватися від простіших для розуміння аудіотекстів-повідомлень, розповідей та описів до складніших аудіотекстів-характеристик та аудіотекстів полемічного характеру [9, с. 62].

Штампи в усному мовленні – це різні клішовані вислови, що використовуються як єдине ціле, як єдина лексична одиниця (наприклад, *How do you do? What's up? Thanks a lot*). Вони полегшують розуміння при аудіюванні. Отже, мовлення, яке прослуховують студенти на початковому етапі, повинно бути якомога більше клішованим, містити якомога більше штампів. По-друге, треба вчити студентів мовленнєвих штампів, щоб їх запас у них був якомога більшим [5, с. 98]. Клішовані вислови починають засвоюватися ще на

початковому етапі шкільного курсу іноземної мови, таким чином, вступаючи до ВНЗ студенти вже мають певний об'єм знань.

У розумінні усного мовлення дуже багато залежить від того, чи сприймається воно з живого людського голосу або ми маємо справу з записаним на плівку мовленням. Живе мовлення вважається найпростішим для сприйняття, адже розумінню допомагає спостереження за обличчям людини, коли вона розмовляє, за її мімікою, жестикуляцією, позою, оточуючим середовищем тощо. Крім того, між живими людьми завжди встановлюється емоційний контакт [8, с. 43]. Найскладнішими для розуміння є, безумовно, аудіозаписи (фонограми). Тут не має ні живого емоційного контакту між мовцем та слухачем, ні відеоряду, який підкріплює звукоряд.

У вітчизняних умовах вчитель найчастіше не є носієм мови. Навчання аудіювання, щоб бути ефективним, повинно базуватися на тому, що студенти в основному повинні слухати носіїв мови, а не співвітчизників, які розмовляють мовою, що вивчається. У навчальному процесі бажано слухати тільки носіїв мови. Студенти повинні навчитися розуміти не тільки представників певного народу, коли вони розмовляють рідною мовою, але й людей з усього світу, які цією мовою користуються [1, с. 186]. На жаль, неможливо навчати аудіювання, тільки спираючись на художні фільми, на початковому етапі вони ще можуть бути занадто складними для сприйняття студентами. Інших видів відеоматеріалів (в тому числі навчальних відеоматеріалів) не дуже багато та вони недосить різноманітні, щоб повністю забезпечити ними навчальний процес у вищому мовному закладі освіти. Натомість аудіоматеріалів існує безмежна кількість, тому майже повсюди навчання аудіювання спирається в основному на використання фонограм [10, с. 57].

Природне аудіювання в умовах реального спілкування, як правило, супроводжується різними шумами. Звичайно, вони заважають розумінню при слуханні, відволікаючи увагу. Тому на початковому етапі навчання бажано запобігати їх при аудіюванні іншомовного мовлення студентами. Але як тільки

навички та вміння аудіювання вже більш-менш сформовані, повинно початися слухання з поступовим уведенням природних шумів [8, с. 44]. І саме таке спонтанне мовлення є предметом нашого дослідження, тобто коли мовлення є непередбаченим актом і також може спричинити складнощі у сприйнятті.

Отже, компетенція в аудіюванні має забезпечувати професійне спілкування майбутнього вчителя іноземної мови. Під час формування компетенції в аудіюванні необхідно звернути особливу увагу на соціокультурні особливості (відмінності між рідною та іноземною мовами, жестикуляція). Існує велика кількість факторів, що впливають на формування мовленнєвої компетенції в аудіюванні. Серед них особливо важливими є фактор мовленнєвих навичок, фактор залежності аудіювання від індивідуальних та вікових особливостей, фактор умов сприйняття. Умови сприйняття різноманітні: темп мовлення, обсяг повідомлення, паузи, кількість пред'явлень аудіоматеріалів, їх типи, наявність штампів, опор, джерела мовлення, шуми при аудіюванні. Усі ці умови і фактори необхідно враховувати при організації навчання аудіювання у ВНЗ.

У методичній літературі (В. Бухбіндер, Н. Бориско, І. Бім, С. Гапонова, Т. Краснопера, С. Ніколаєва, Є. Пассов та ін.) існують два основних підходи до навчання аудіювання. Згідно з першим підходом навчання аудіювання необхідно здійснювати в процесі виконання спеціальних вправ, тобто аудіювання виступає як мета навчання, отже цим шляхом аудіювання варто навчати як виду мовної діяльності [Громова 1990]. Прихильники ж другого підходу вказують на необхідність поєднання вправ в аудіюванні з елементами говоріння, читання, письма, перекладу – тобто аудіювання тут виступає як засіб навчання інших видів мовної діяльності [Громова]. Для цього передбачаються неспеціальні вправи. Багато сучасних методистів поєднують ці два шляхи. Вони пропонують навчати аудіювання як мети, а потім як засобу, і тому вважають, що система вправ для навчання аудіювання повинна містити в собі як спеціальні, так і неспеціальні мовні вправи.

Спеціальні мовні вправи націлюють увагу слухача на зміст мови. Це можуть бути вправи, спрямовані на сприйняття загального змісту, виділення окремих значеннєвих груп. До спеціальних мовних вправ належать вправи, що розвивають уміння співвідносити частини і ціле у процесі слухового сприйняття, знаходити в мовленні головну думку, основний зміст, звертати увагу на задалегідь зазначений відрізок мови, розуміти ціле, незалежно від окремих важких для розуміння частин (слів і пропозицій), використовувати мовну і логічну здогадку у процесі слухового сприйняття.

Керуючись психологічними особливостями процесу сприйняття, а також труднощами розуміння автентичного тексту, А. Й. Гордеєва сформулювала такі принципи побудови системи вправ, спрямованих на розвиток аудитивних умінь [Гордеєва 2007, с. 63]: 1) повинна бути спрямована на досягнення кінцевих/проміжних цілей; 2) повинна бути спрямована на подолання психологічних і лінгвістичних труднощів мовлення, що сприймається на слух; 3) повинна забезпечувати розвиток умінь, спрямованих на вдосконалення рецептивних мовленнєвих механізмів аудіювання; 4) повинна урахувувати специфіку структурної організації аудіювання як виду мовленнєвої діяльності; 5) повинна містити вправи для передтекстової, притекстової та післятекстової роботи; 6) повинна являти собою раціонально організовану послідовність вправ; 7) повинна забезпечувати розуміння автентичного тексту як на рівні значення, так і на рівні змісту. Для навчання аудіювання використовують такі основні групи вправ: 1) вправи, що готують до аудіювання; 2) аудитивні вправи; 3) післятекстові вправи [Гальськова 2006, с. 10]. Виконуючи вправи першої групи, студенти вчаться переборювати окремі труднощі й упізнавати нові слова та словосполучення, диференціювати схожі слова, визначати значення омонімів, багатозначних слів, розрізняти граматичні форми. Крім того, у них формуються навички сприйняття на слух мовленнєвих одиниць на рівні речень та понадфразових єдностей.

Таким чином, всі перераховані фактори та багаточисельні явища, які впливають на ефективність процесу формування іншомовної аудитивної компетенції студентів мовних спеціальностей повинні бути враховані під час організації навчального процесу у ВНЗ на мовних спеціальностях. Всі перераховані вправи на аудіювання будуть враховані під час формування моделі навчання аудіювання під час спонтанного мовлення, а також у процесі дослідного навчання і перевірки ефективності запропонованої методики.

Список джерел:

1. Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах : підручник / за ред. С. Ю. Ніколаєвої. 2-ге вид., доп. і перероб. Київ : Ленвіт, 2004. 360 с.
2. Елухіна Н. В. Основные трудности аудирования и пути их преодоления. Москва : Русский язык, 1991. С. 226–238.
3. Громова О. А. Аудиовизуальный метод и практика его применения. Москва : Высш. школа, 1990. 172 с.
4. Лисовець І. П. Інтегроване навчання аудіювання і усного мовлення. *Англійська мова і література*. 2004. № 3. С. 27–34.
5. Гальскова Н. Д. Теория обучения иностранным языкам. Лингводидактика и методика : учеб. пособ. для студ. лингв. ун-тов и факульт. ин. яз. высш. учеб. заведений. 3-е изд. Москва : Академия, 2006. 336 с.
6. Колесникова Е. А. Направления модернизации процесса обучения аудированию. *Иностранные языки в школе*. 2007. № 7. С. 82–87.
7. Кочкина З. А. Аудирование: что это такое? *Методическая мозаика*. 2007. № 8. С. 12–18.
8. Гаврилова А. В. Обучение аудированию иноязычной речи в условиях неязыкового вуза : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / ГОУ ВПО «Санкт-Петербургский государственный политехнический университет». Санкт-Петербург 2006. 182 с.
9. Гордєєва А. Й. Навчання аудіювання англomовних автентичних текстів в умовах лінгафонно-акустичної лабораторії. *Іноземні мови*. 2007. № 2. С. 62–65.
10. Ачкасова Н. Н. Обучение аудированию на занятиях по английскому языку в вузе на современном этапе. *Universum : Психология и образование : электрон. научн. журн*. 2017. № 2 (32). URL : <http://7universum.com/ru/psy/archive/item/4220> (дата обращения : 10.11.2018).

Щербань Лидия Михайловна

Национальный технический университет Украины

«Киевский политехнический институт имени Игоря Сикорского», Украина

К ВОПРОСУ О ПОВЫШЕНИИ ЭФФЕКТИВНОСТИ ОБУЧЕНИЯ АУДИРОВАНИЮ

Проблеме обучения аудированию отведено большое внимание в научных исследованиях, но сказать, что она полностью решена будет неправильно. Существует много вопросов, которые представляют интерес и над которыми продолжают работать методисты и преподаватели-практики.

В ходе обучения иностранному языку аудирование рассматривается как отдельный вид речевой деятельности, который также можно считать средством обучения. Цель обучения аудированию – понимать на слух иноязычную речь. Этот вид речевой деятельности довольно сложен и требует особого внимания. Кроме того, со стороны преподавателя, необходимо осуществлять правильный подбор материала для аудирования и разработку заданий, соответствующих уровню подготовки слушающих [2: 89].

Сегодня обучающиеся имеют огромнейшие возможности постоянно слышать иноязычную речь (фильмы, песни, новости, разного рода программы и т.д.), общаться с носителями языка непосредственно благодаря Internet. Безусловно, это все имеет положительное влияние на развитие механизмов восприятия иноязычной речи.

С нашей точки зрения одним из положительных факторов, влияющих на результат обучения иностранному языку может быть повышение эффективности обучения аудированию. Чтобы реализовать эту задачу преподавателю нужно учитывать ряд условий:

- определение интересов и мотивов как показателя, влияющего на выбор текста для аудирования, разработка заданий к такому тексту;

- анализ текста с точки зрения его информативности, актуальности и коммуникативной направленности;

- определение критериев оценивания деятельности студентов при выполнении заданий в аудировании данного текста.

Для эффективного управления аудированием преподавателю следует ориентировать его на ведущую деятельность студентов. В психологии отмечено три таких вида деятельности, сосуществующие на протяжении всей жизни человека: игра, учение и труд. Во всех этих видах деятельности главенствующая роль отводится коммуникативной деятельности.

Студенты в процессе изучения иностранного языка принимают участие в конференциях, программах по обмену, разработке проектов, разного уровня олимпиадах и т.д., поэтому преподаватель должен подбирать аудитивные тексты таким образом, чтобы студенты, приобретая новые знания, могли реализовать их в своей профессиональной деятельности. Это поможет им расширить кругозор, повысить интерес к иностранному языку и специальности, а также быть стимулом к самообразованию.

Если преподаватель знает потребности, интересы и мотивы, то это значительно помогает и упрощает поиск соответствующих аудитивных материалов и разработку заданий.

Коммуникативная направленность предлагаемого текста состоит из двух компонентов: первичной и вторичной информативности. Первичная информативность текста состоит в следующем: при анализе текста рассматриваются мотив и цель, порожденные автором текста. Слушающий текст может извлечь полную и нужную для себя информацию и не обратить внимание на коммуникативное намерение автора, т.е. речь идет о вторичной информативности текста [1: 33].

Текст должен обладать первичной информативностью, а вторичная информативность происходит помимо замысла автора. Для слушающего важно понимать оба вида информативности.

Материалы, отбираемые для аудирования, должны включать новые интересные факты, быть содержательными и профессионально-направленными. В зависимости от их тематики и содержания, информация, которую содержат эти материалы, может быть использована в учебных и профессиональных целях и деятельности общения. В основе каждого из аудируемых материалов лежит коммуникативная целеустановка – сообщить определенную информацию и побудить к соответствующему действию.

Коммуникативная целеустановка может иметь разные формы реализации, на основе которых может быть составлена следующая классификация: текст-рассуждение, текст-инструкция, текст-приказание, текст-просьба.

Основываясь на такой классификации можно определить и характер коммуникативных задач, которые стоят перед слушающим. Подбирая текст, следует учитывать все компоненты его коммуникативно-познавательного потенциала, т.к. это будет способствовать достижению коммуникативного контакта при аудировании.

Оценивание работы – важный момент в процессе обучения аудированию и его можно проводить исходя из того как слушающий использует полученную информацию. Это должно быть не просто изложение полученной информации, а умение использовать ее при анализе событий, явлений, их оценке и представлении своего личного отношения.

Безусловно, что повышение эффективности обучения аудированию будет способствовать и всему процессу обучения иностранному языку.

Список источников:

1. Карих Т.В. (1991). Повышение эффективности обучения аудированию на уроках английского языка. ИЯШ №1. М.: Мослит.
2. Скляренко Н.К., Онищенко Е.И., Захарова С.Л. (1988). Обучение речевой деятельности на английском языке в школе. К.: Радянська школа.

PHILOSOPHY AND COGNITION

UDC 159.9.016.3

Oleg Maltsev

Ph.D (multiple), Academician of Ukrainian Academy of Sciences

Founder and Director of Memory Scientific Research Institute by G.Popov, Ukraine

PROBLEMS OF CRIMINOLOGY

The complexity of the science of criminology entails several problems. Any scientific research should be based on a scientific and methodological apparatus, using scientific research methods. When a scientist deals with criminology he deals with three sciences at once, at least. This is philosophy, psychology and anthropology. Besides this, also with sociology. At the same time, speaking of corruption, the connection between crime and the state, another science arises - political science (the science of power), which is also important to consider. For this reason, in the course of scientific activity and writing scientific papers, a criminologist works immediately at the junction of 3-5 sciences.

The first to consider the science of philosophy and the problems that arise in criminology in connection with it. No one has ever studied philosophy in science. We give a simple example. The scientist begins to explore the philosophy of crime in South Africa. But the crime of Southern Africa did not write a single philosophical work. In this case, what does it mean to “study the philosophy of crime in South Africa”? How does he know that he knows it? Not half, not a third, but the whole exhaustive volume of the philosophy of South Africa? Academic science does not have an answer to this question, there is no scientific paradigm for the study of philosophy. The criminologist will have to build the scientific paradigm of researching this system himself. And each time, approaching the philosophy of some criminal structure or criminal region, he will have to develop this paradigm.

The next problem in criminology is the great difficulty of working alone. Professionals in this area do not exist. Therefore, where to get them? The criminologist

will have to teach them himself from scratch of this activity if they certainly want to because investigating the crime is not an easy task. Among other things, there are certain categories of people who “earn” on the criminal tradition. They sell the criminal tradition of "retail." This is a certain guard of the criminal tradition itself so that no one knows what this or that criminal tradition is.

We turn to the problems of psychology. The criminologist will have to deal with a problem such as the direction of psychology that he uses in the study of criminal traditions. This direction cannot be used to investigate crime since it is necessary to comprehensively approach the issue. It is necessary, at a minimum, to know thoroughly the schools of all three founders of deep psychology: Freud, Jung, and Szondi. It is very difficult to investigate by projective methods people who do not want to be investigated, because the criminologist will not be able to test them. He will have to research them using some other methods, and these methods will have to be developed. Each time, the criminologist will have to heuristically approach research and create a paradigm of psychological research.

Speaking of anthropology, anthropological research was carried out by the greatest figure in criminology, the Italian psychiatrist Cesare Lombroso. This leading world criminal anthropologist has written a huge number of works in the anthropological direction in criminology, which is its ancestor. And the criminologist needs to be familiar with all the works of Lombroso. You need to be familiar with the predecessor, to agree with his theories or disagree as an anthropologist, and for this, you must first understand his writings. Therefore, a scientist needs to become an anthropologist himself in the full sense of the word. He will have to study a huge number of historical documents, to know very thoroughly world history at an encyclopedic level.

Another problem of criminology is two language barriers. Why two? The criminologist will have to learn a criminal language, and also have to learn a foreign language, because most of the materials on this topic are written in foreign languages that he has not known since childhood. In such a situation, you can have a staff of

translators, but then the question arises whether the scientist can afford it. Because he either knows this language or cannot read anything.

There is a second problem - a more serious one, associated with knowledge of the language. Crime has its language. And the criminologist needs to know it thoroughly. For example, if he explores the South Italian criminal tradition, then he must speak this language impeccably. If he explores the crime of Cape Town (South Africa), then he must know the “saber”, which contains 38 languages, and at the same time speak it completely calmly. If the criminologist explores the Russian criminal tradition, then you need to say "po fene" thoroughly. And if he does not understand this language, the criminologist cannot talk to these people. He will not be able to understand what is happening, he will not be able to be in this environment, and, therefore, he will not be able to get the information that he needs, because he will most likely be spoken to in a “criminal” language, regardless of does he know it or not.

So there is bilingualism. For example, in southern Italy, the language is Italian, and not only is it figurative. This language is also divided into three categories: Calabria speaks one language, Apulia and Campania speak another language, and Palermo speaks a third language. These languages are similar, but they also have differences. And the criminologist will have to study them. Moreover, not only are these languages. There is a third language - coded. And the criminologist should be able to read the codes. Moreover, the codes are both figurative and mathematical, alphabetic, digital and terminal. Because of this, each time approaching a question, a criminologist must clearly understand for himself what code he is dealing with and how to read it. He must be able to read this language and hear it instantly when he speaks a code to him. He must be able to quickly translate it, and, therefore, must know it. What will be encoded is unknown to anyone? Therefore, it turns out like this: code - decryption - thieves language - decryption from thieves language - normal language. Essentially triple decryption.

The next problem that arises at this level is the connection between anthropology and psychology. The criminologist should be able to translate anthropological

indicators into psychological ones, and psychological ones into anthropological ones. Then all this - in philosophical categories, and from philosophical - back to anthropological and psychological. To do this, the criminologist must perfectly know the methodology of science as a branch of philosophy.

Using sociology in criminology, the first thing to do is sit down at the works of Jean Baudrillard, one of the most famous sociologists of the 20th century, the godfather of post-modernism. He wrote a huge number of works, of which there are more than 20 in Russian alone. The criminologist needs to become familiar with such categories as simulation, what is the disappearance of meaning, what is a disappearing reality, and much more. The best sociologist for a criminologist is Jean Baudrillard, so the Baudrillard School allows you to study the criminal structure in the best way.

Another significant psychologist whose work is important for criminologists to study is Lev Vygotsky. His works will create a fundamental basis for understanding crime. Both Baudrillard and Vygotsky were engaged in the same plane. This makes it possible to take a different look at this issue from different angles, thereby finding out more about the subject of the study.

Speaking about political science, the criminologist will have to study all the works of this field that exist in the world: from Machiavelli to the Eastern authors. The criminologist must be well versed in European mysticism, be very sophisticated in symbolism and heraldry, and be perfectly versed in martial arts and weapons.

This is only part of the volume of knowledge problems that a criminologist needs to have to work effectively in criminology.

References:

1. Baudrillard J. (2005). *The Conspiracy of Art*. New York: Semiotext(e).
2. Lombroso C. (1890). *L'anthropologie criminelle et ses récents progrès*. Paris: F. Alcan
3. Lombroso C. (1911). *Crime: Its Causes and Remedies*. Boston: Little, brown, and company.
4. Nicaso A. (2014). *Male Lingue: Vecchi e nuovi codici delle mafie*. Cosenza.
5. Vygotsky L. (1971). *The Psychology of Art*. Cambridge: MIT Press.

PSYCHOLOGY AND PSYCHIATRY

UDC 159.9

Жебчук Іван Васильович

аспірант

ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», Україна

ЗАСОБИ ПСИХОЛОГІЧНОГО ВПЛИВУ В ДІЛОВОМУ СПІЛКУВАННІ

В даний час у зв'язку з економічними і культурними трансформаціями в суспільстві особливе значення набуває глибоке і всестороннє знання психологічних закономірностей, що визначають установки і поступки людей, а також грамотне використання методів психологічного впливу (управлінського, пропагандистського, педагогічного, психотерапевтичного), що здійснюється в різноманітних формах (масових, групових, міжособистісних, індивідуальних) і способів (переконання, примушування, навіювання, зараження ітд). Вплив може одночасно як і сприяти розвитку, так і порушувати його. Яким буде результат впливу, головним чином залежить від особистості того, хто його здійснює, його психологічної культури. Особливо важливо бути компетентними в цій галузі спеціалістам, які виконують свою професійну діяльність, пов'язану з здійсненням цілеспрямованого довготривалого впливу на людей (психологам, педагогам, управлінцям ітд) [4, с. 6].

Для того, щоб керувати, необхідно впливати, а для того, щоб впливати, потрібно мати владу. Здоровий глузд підказує нам, що для того, щоб мати владу, ми повинні мати можливість тримати під своїм контролем щось, що має значення для виконавця, те, що зумовлює його залежність від нас і змушує його чи її діяти так, як ми бажаємо. Це «щось» є у нас всіх. За визначенням Маслоу, основні потреби такі: фізіологічні потреби, потреби в захисті, соціальні потреби, потреби у повазі і самовираженні. Влада базується на зверненні до активних потреб виконавця. Всі форми впливу спонукають людей до виконання бажань іншої людини, задовольняючи незадоволені потреби чи перешкоджаючи їхньому

задоволенні, або вони спонукають виконавця очікувати, що потреба буде або не буде задоволена в залежності від поведінки виконавця. Люди формують здогадки відносно того, що може трапитися, якщо вони будуть поводитися певним чином. Спостерігаючи за такою поведінкою, людина починає уявляти вплив тієї чи іншої поведінки на стан його чи її потреб. Керівник при цьому також уявляє ефект свого впливу на поведінку майбутнього виконавця. В результаті керівник та виконавець засвоюють схожу чи несхожу манеру поведінки на майбутнє [3, с.518].

Компетентне використання людиною різних видів психологічного впливу в діловому спілкуванні є важливою складовою її культури. Саме правильний добір засобів і механізмів впливу сприяє досягненню оптимального результату взаємодії, розвитку особистості, формуванню в неї високих моральних якостей, реалізації її творчих здібностей та можливостей самовдосконалення [1, с. 59].

Врешті-решт, слід відзначити, що вербальна комунікація, мовленнєва поведінка, поряд з формою письмового розпорядження, в діловому спілкуванні є, безумовно, однією з основних форм організації спільної діяльності, тобто формою безпосереднього психологічного впливу на співробітників та партнерів. Конкретні види досить різноманітні і, як правило, впорядковуються відповідно до так званої шкали «директивності-демократичності»

При цьому в порядку зростання ступеня директивності ці різновиди та форми впливу в управлінській діяльності утворюють таку послідовність:

- 1) Побажання (засіб впливу – прохання)
- 2) Повчання (засіб впливу – навіювання)
- 3) Схвалення (засіб впливу – навіювання, зараження)
- 4) Порада (засіб впливу – переконання, навіювання)
- 5) Натяк (засіб впливу – навіювання, маніпуляція)
- 6) Докір (засіб впливу – обезцінювання)
- 7) Розпорядження (засіб впливу – примушування)
- 8) Наказ (засіб впливу – примушування)

9) Заборона (засіб впливу – примушування)

10) Категорична вимога (засіб впливу – примушування) [2, С. 215 - 216].

Підводячи підсумки, слід зазначити, що і в діловому спілкуванні і в процесі управлінського впливу засоби та техніки впливу в основному застосовуються комплексно та в різних комбінаціях. При цьому слід розуміти, що результативність процесу психологічного впливу визначається не лише адекватністю його застосування з урахуванням специфіки особистостей партнерів, а й компліментарністю засобів та прийомів, що використовуються. Зниження необхідного та очікуваного ефекту іноді можливе внаслідок різних причин, до числа яких відносяться різного роду дисонанси, що виникають при використанні засобів впливу, що викликають внутрішнє протиріччя. Продуктивність та глибина впливу за допомогою різних засобів, методів та технік залежить від характеру психологічних факторів і механізмів, що складають основу цих ефектів.

Питання вибору і використання різних засобів і методів для досягнення конкретних цілей діяльності, в тому числі ділового спілкування, вирішується кожним керівником індивідуально у відповідності до актуальних цілей та задач. Однак, треба розуміти, що без знання психологічних закономірностей, феноменів та ефектів впливу, нехтуючи психологічними законами, неможливо досягти ні бажаних результатів впливу в процесі ділового спілкування, ні створення оптимальних умов для розвитку особистості керівника чи його самоактуалізації. Тому так важливо розуміти необхідність використання конструктивних засобів психологічного впливу в рамках гуманістичної стратегії в діловому спілкуванні та володіти ефективними психологічними технологіями та вміти їх адекватно застосовувати.

Список джерел:

1. Етика ділового спілкування: Курс лекцій / Т.К. Чмут, Г.Л. Чайка, М.П. Лукашевич, І.Б. Осечинська. – 2-ге видання. – К.: МАУП, 2003. – 2008 с.
2. Душкіна М.Р. Психология влияния / М.Р. Душкіна. — СПб.: Питер, 2004. — 224 с.

3. Мескон М.Х. Основы менеджмента / Мескон М.Х., Альберт М., Хедоури Ф. [Пер. с англ.]. – М.: Дело, 1998. – 800 с.
4. Шабанова, Т. Л. Психология влияния: Учебное пособие [Текст] / Т. Л. Шабанова. - Н. Новгород: ВГИПУ, 2008. - 198 с.

PHILOLOGY AND LINGUISTIC

UDC 81-11

Muntian Antonina

Associate Professor, the Head of the Foreign Language Department
Dnipro National University of Railway Transport, Ukraine

Shpak Irina

Associate Professor
Dnipro National University of Railway Transport, Ukraine

**INTERACTIVE METHODS OF A FOREIGN LANGUAGE LEARNING:
THE PROJECT METHOD**

***Abstract:** Defining the main substantive characteristic of the new philosophical and educational paradigm of the 21st century, practically all researchers focus their attention on its humanistic orientation. Among the variety of new pedagogical technologies in the education system for implementation of a personality-oriented approach, the most characteristic one is the project method of teaching. One of the interactive learning technologies is project work, which involves the creation of a project by one, two or a group of participants, in this case participants of educational process.*

***Keywords:** interactive methods, education, foreign language learning, project method.*

The rapid socio-economic progress that has lately been taking place throughout the world, in general, and in Ukraine, in particular, is contributing to the reform of the education system. Higher teaching requirements regarding professionalism and qualifications are being imposed on foreign language teachers. At the present stage, the necessary condition for learning is the introduction of techniques that would more effectively reveal the potential of the students, their intellectual, creative and moral qualities, and enhance motivation to learn a foreign language, enhance their cognitive

activity, encourage creative search and self-improvement. Foreign language as a discipline helps to create the conditions necessary for the development of students' cultural and personal qualities.

In the process of language education, students are prepared for intercultural communication, and the creative potential of the individual is disclosed. Not the reproductive skills to absorb the information array of knowledge, but the formation and further activation of the creative abilities of the future specialist, which are manifested in the ability to apply the acquired competencies in non-standard situations, come to the forefront and creatively solve professional problems and issues. Taking into account the above mentioned factors, the vector orientation of the humanities education, in particular foreign language teaching and learning, should change towards the use of active teaching methods that stimulate the development of students' creative abilities.

Today, many researchers are focusing on the need to enhance students' creative abilities. The problem of creative self-development of young people is the subject of research by such scientists as V. Borev, A. Danilov, N. Kuzmin, Y. Usov. The creative approach, creative personality and the process of its formation were studied by J. Guilford, K. Rogers, K. Taylor, and P. Torrens. Methods of creativity research, conditions of creative educational process were investigated by A. Markov, A. Orlov, A. Sologub.

Among the variety of new pedagogical technologies in the education system for implementation of a personality-oriented approach, the most characteristic one is the project method of teaching.

The most peculiar among the interactive teaching and learning technologies is so called project work. This kind of work involves the creation of a project by a particular student, a pair or a team of students.

The method of projects is a set of techniques, actions of students in their specific sequence to achieve the task goal, which was determined, and is meaningful for

students. This goal is also designed in such a way to equal some final product. [1; 39-43]

The main purpose of the project method is to provide students with the opportunity to learn independently in the process of solving practical problems or problems, which requires the integration of knowledge from different visual fields.

If we talk about the method of projects as a pedagogical technology, this technology involves a set of research tasks which are creative in their nature. The teacher within the project is given the role of the developer, coordinator, expert, consultant and facilitator. The project method becomes an “integrated” component of a fully developed and structured education system. [2; 8-11]

The popularity of the project method is provided by the ability to combine theoretical knowledge and its practical application to solve specific problems. In addition, the project method supports the development of new approaches to the organization of pedagogical management, and is one of the effective means of building a personally-oriented pedagogical system. [3; 256]

Project work is one of the ways to activate cognitive activity of students and intensify their learning abilities. The method of projects was proposed by the American educator W. Kilpatrick in the early XX century. The main purpose of this method was to provide students with the opportunity to gain knowledge independently in the process of solving practical problems and problems that led to the search for necessary information in various scientific sources. In the late 1980s, such a method was used for language learning as a means of intensifying students' learning abilities and other activities. A distinctive feature of the project methodology is a special form of organizing communication and cognitive activity of students in the classroom. That is, you can define the project – a specially organized by the teacher, independently performed and implemented by students (learners) a set of actions in which language communication is woven into the intellectual-emotional context of other activities (games, travel, rescue people, etc.) that end with the creation of some creative product. [4; 52]

A project is a simple methodological search – the key to constructing project tasks where the linguistic element is presented sparingly – to an advanced level where it plays a leading role. At the same time, the project work has unique opportunities for truly communicative learning of a foreign language, even when relying on minimal language material. The project is also important because in the course of its implementation, students learn to acquire knowledge independently, to gain experience of cognitive and educational activities. [5; 3-10]

The project methodology is characterized by high communication and involves the students (learners) to express their own thoughts, feelings; it ensures more active involvement in real activities: taking personal responsibility for promotion in learning. The project methodology is based on a cyclical organization of the educational process. A separate cycle is considered as the completed independent period of study, aimed at solving a certain task in achieving a common goal of mastering a foreign language. [6; 273]

The project activity forces the students to take a fresh look at their skills, the nature of interaction with the environment. There are new problems that need a non-standard solution, showing considerable volitional and emotional efforts and a rather high level of self-realization. As a result, there are qualitative changes in the psychological structure of the individual, which leads to mastering communication skills. The project method allows actualization of students '(learners') skills in all four types of speech activity and thus promotes the integrated formation of socio-cultural competences.

References:

1. Dyadechko L. Innovacijni metody` navchannya // Dy`voslovo. - # 4. – S. 39-43.
2. Kovalenko O. Vy`kly`ky` suchasnoyi osvity`, abo yak pidgotuvaty` uchnya do zhy`ttya u vidkry`tomu suspil`stvi. Do py`tannya innovacijnoyi koncepciyi navchannya inozemny`x mov // Inozemni movy` v navchal`ny`x zakladax.- 2008.- #1.- S.8-11.
3. Osvitni texnologiyi: Navch.-metod.posib. / O.M. Pyexota ta in. Za zag. Red. O.M.Pyexoty`. - K.: A.S.K., 2001.- 256 s.

4. Matyash N. Psy`xology`ya proektnoj deyatel`nosty` shkol`ny`kov: Avtoref. dy`ss. doktora psy`x. nauk: 19.00.07. – Moskva, 2000. – 52s.
5. Polat E.S. Metod proektov na urokax y`nostrannogo yazyka / E.S. Polat // Y`nostr. yazyky` v shkole. – 2000. – # 2. – S. 3-10.
6. Zagal`noyevropejs`ki Rekomendaciyi z movnoyi osvity`: Vy`vchennya, vy`kladannya, ocinyuvannya / Naukovy`j redaktor ukrayins`kogo doktora ped.. nauk, prof. S.Yu. Nikolayeva. – K.: Lenvit, 2003. – 273 s.

Москвичова Оксана Анатоліївна

кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри англійської мови та методики її викладання, Херсонський державний університет, Україна

ФРАКТАЛЬНА ПОЕТИЧНА МОДЕЛЬ СВІТУ У ЛІНГВОКОГНІТИВНОМУ ВИМІРІ

В аспекті математики, інформатики, фрактальної геометрії, теорії систем та синергетики *фрактал* (від лат. *'fractus'* – ламати, розбивати) – об'єкт, котрий характеризується дрібною структурою, та має ієрархічний рівень організації [1; 2]; це нескінчена геометрична фігура, кожний фрагмент якої повторюється у зменшеному масштабі [2]. Засновник теорії фрактальності у математиці, Б. Мандельброт, ідентифікує фрактал з латинських слів *'frangere'* (ламати) та *'fractus'* (розірваний, дискретний, дрібний) [2]. Слово співзвучне з англійським *'fracture'* (розрив) й *'fraction'* (дріб). Крім значення *'фрагментований'* (у словах *'фракція'* або *'рефракція'*) слово *'fractus'* означає *'неправильний за формою'* [2].

Фрактали або математичні чи геометричні монстри змінили математичну науку кінця ХХ століття, а після своєї міждисциплінарної інтеграції чимало форм було описано у фрактальний математичний спосіб. Б. Мандельброт узагальнив різноманітні види фракталів, розробив принципи комп'ютерного фрактального обчислення, котрі втілено у сучасній фрактальній комп'ютерній графіці та встановив, що властивістю фракталів є те, що будь-яка їх самоподібна складова не є фундаментальною, а постає чітко детермінованою та дискретною (безперервною) [1; 2]. За структурою фрактал складається з дрібних елементів, розташування яких обумовлене впливом попереднього елемента або попередніх елементів. Фрактал – самоподібна дискретна (безперервна) єдність і зв'язок між всіма його елементами впливає на модель фракталу в цілому. Моделювання фракталу постає чітким та математично детермінованим, кожен з його елементів постає геометричною зменшеною й самоподібною версією всього цілісного

фракталу. Процес конструювання фракталів підпорядковано багатократним повторенням аналогічних математичних операцій – *ітерацій*. Фрактальні ітерації є рекурсивними, тобто такими операціями, фінальна крапка завершення попереднього етапу яких постає зародженням нового етапу ітераційного процесу. Так, моделювання фракталів – безкінечний процес, до якого можна прагнути але завершити конструювання фракталу не можливо, оскільки фрактали мають початок, але не мають завершення [1; 2].

Екстраполюючи методологію лінгвопоетичного аналізу, методологію когнітивної лінгвістики та когнітивної поезики, враховуючи здобутки методології фрактального моделювання у математиці, фрактальній геометрії, синергетиці й теорії систем, окреслимо методику конструювання фрактальної поетичної моделі світу, яка характеризується складною структурою у лінгвокогнітивному вимірі. Вказана складність структури обумовлена когерентністю між складовими сегментами фрактальної поетичної моделі світу, тобто узгодженням дифузійних й дисипативних процесів, котрі уможливають когерентну зв'язність складної хаотичної структури у єдине фрактальне ціле. З позиції точних наук фрактальне конструювання складної моделі відбувається при когерентному об'єднанні мікроелементів складної макроструктури з синхронізацією її еволюції [1; 2]. Фактором об'єднання складних фрактальних систем є аналогія хаосу, оскільки хаос відіграє конструктивну роль у ході будовання фрактальної моделі. У контексті дослідження під хаотичністю, важливою для конструювання фрактальної моделі світу, розуміємо лавиноподібний інвентар художніх концептів, концептів та концептуальних тропів, які можливо ідентифікувати та реконструювати на матеріалі британських поетичних текстів XIX-XXI століть із застосуванням методики лінгвопоетичного, лінгвокогнітивного й поетико-когнітивного аналізів. Структурування фрактальної поетичної моделі світу у лінгвокогнітивному вимірі шляхом упорядкування художніх концептів й концептів та концептуальних тропів з подальшим фреймовим моделюванням та

конструюванням концептуальних блендів з урахуванням методологічного інструментарію конструювання образ-схем концептуальних тропів дозволяє упорядкувати зазначені аспекти в єдиній фрактальній й лінгвокогнітивній моделі світу. У такий спосіб здійснюємо перехід когнітивної лінгвістики та когнітивної поетики на новий топологічний рівень, котрий ознаменовано можливістю графічного кодування лінгвокогнітивних постулатів у складній ієрархічній фрактальній моделі, що складається з самоподібних мікро- та макросегментів, а також з фреймової мережі та мережі концептуальних смислів.

Центральним та інтегруючим або початковим аспектом фрактальної лінгвістичної моделі є аттрактор. Як відомо, термін «аттрактор» у синергетиці (від лат. *`attrahere`* - *`притягувати`*) характеризується як відносно стабільний стан системи, завдяки якому немовби притягуються до аттрактора всі елементи системи; це царина тяжіння (рос. область притяжения) різноманітних флуктуацій розміром з речення. У теорії точних наук з позиції фрактального моделювання аттрактор (або круговий / циклічний / дивний аттрактор) (від англ. *`to attract`* - *`притягувати`*) – точка або замкнена лінія, котра притягує до себе всі можливі траєкторії фрактальної системи і постає сталим елементом фракталу, навколо якого сконцентрована вся фрактальна структура або фрактальна модель; це геометрична структура обмеженого об'єму у фазовому просторі, до якої асимптотично (тобто, не торкаючись) прагнуть траєкторії, котрі описують динаміку дисипативної нелінійної системи [1; 2].

Структурно, в аспекті фрактального геометричного моделювання, аттрактор складається з центрального вузла, навколо якого, у формі спіралі, розпорошено траєкторії аттрактора, фрактальність яких обумовлена тим, що траєкторії аттрактора ніколи не перетинаються й відцентровуються навколо центрального вузла аттрактора. В результаті, орбіта аттрактора являє собою безкінечну й довгу лінію на обмеженій площині і, у такий спосіб, аттрактор є фрактальним або дивним аттрактором (рос. странным фрактальным аттрактором). Дивний фрактальний аттрактор у фрактальному моделюванні – траєкторія орбіти

фракталу, яка є безкінечною й ніколи не перетинається та відзначається наявністю крапки, з якої починається рух траєкторії. Рух траєкторії дивного фрактального атрактора започатковує фрактальне моделювання і динаміка такого руху є такою: крапка (початок) → цикл → фрактал [1; 2].

Враховуючи теоретичні надбання фрактального моделювання з урахуванням актуальності поняття «атрактор», під атрактором розуміємо центральну точку фрактальної поетичної моделі світу, навколо якої спіралью та асимптотично розташована траєкторія всього фрактального моделювання поетичної моделі світу. Так, у нашому розумінні, відповідним моментом для конструювання фрактальної поетичної моделі світу є художній концепт, котрий постає ширшим поняттям, ніж концепт у когнітивній лінгвістиці та когнітивній поезії, оскільки є базовою одиницею концептуальної фрактальної моделі світу, в якій відбито як лінгвістичні, так і екстралінгвістичні аспекти, тобто враховано життєві протиріччя британських поетів XIX-XXI століть, обумовлені історичними й культурними традиціями романтизму, модернізму й постмодернізму, а також жанровими вимогами до поетичних текстів зазначених культурно-історичних періодів.

Запропоноване фрактальне моделювання конструює нову картину британської поетичної реальності XIX-XXI століть, стимулює до виокремлення нових й екстравагантних рішень, завдяки яким конструюється нова фрактальна поетична реальність, в якій плюралізм, унікальність та гетерогенність поєднуються з глобальністю, універсальністю й зв'язністю завдяки новому фрактальному упорядкуванню хаосу британської поезії у чітку й точну фрактальну структуру – фрактальну поетичну модель світу, котра є динамічною за формою, оскільки ідентифікація нових художніх концептів та реконструкція нових концептуальних тропів змінює структуру фрактальної моделі світу, наповнює її новими лінгвокогнітивними барвами в залежності від нового матеріалу дослідження.

Центальною точкою фрактальної поетичної моделі світу є художній концепт, який постає складовим базових концептуальних тропів. Художні концепти та концептуальні тропи постають ідентифікаторами поетичної моделі світу на матеріалі британських поетичних текстів XIX-XXI століть. Відповідно до траєкторії руху дивного фрактального атрактора динаміка фрактального моделювання поетичної моделі світу окреслюється у дослідженні у такій послідовності: художні концепти → базові концептуальні тропи → фреймовий модус поетичної моделі світу → інтегрований модус поетичної моделі світу (моделювання концептуальних блендів або емергентних когнітивних структур). Останні два поняття формують мережу концептуальних смислів фрактальної поетичної моделі світу у британських поетичних текстах XIX-XXI століть у лінгвокогнітивному вимірі. Графічно, фрактальну поетичну модель світу моделюємо подібно до типології фракталів у фрактальній графіці, а лінгвокогнітивна природа зазначеної моделі обумовлена ідентифікацією художніх концептів з моделюванням фреймового модусу фрактальної поетичної моделі світу, а також реконструкцією базових концептуальних тропів з моделюванням концептуальних блендів.

Так, запропоноване моделювання фрактальної поетичної моделі світу відкриває нову галузь у сучасній когнітивній лінгвістиці та когнітивній поезії з опорою на сукупність методологій точних і гуманітарних наук. Висновуємо, що такою новою ланкою постає *когнітивна графіка*, або, точніше, *когнітивна фрактальна графіка*, оскільки репрезентована методика дослідження поетичних текстів з подальшим конструюванням фрактальної поетичної моделі світу враховує декілька аспектів когнітивної лінгвістики, когнітивної поезики, математики, геометрії, теорії систем, синергетики.

Список джерел:

1. Деменок С. Л. Фрактал : между мифом и ремеслом. – Санкт-Петербург : ООО «Страта», 2015. 296 с.
2. Деменок С. Л. Просто фрактал. – Санкт-Петербург : Страта, 2018. 308 с.

Сібрук Анастасія Володимирівна

кандидат філологічних наук, доцент, кафедри української мови та культури Факультету лінгвістики та соціальних комунікацій Національного авіаційного університету, Україна

МЕТАФОРИЗАЦІЯ ЯК СПОСІБ ТВОРЕННЯ ТЕРМІНОЛОГІЇ

Аналіз сучасної термінології засвідчує, що серед продуктивних термінотвірних засобів значне місце посідає метафора, що надає терміну образності та яскравості. Якщо досліджувати різні енциклопедичні та довідкові видання різного спрямування, то можна звернути увагу на те, що текст переповнений термінологізованими (номінативними) метафорами.

Це, переважно, слова і словосполучення, один з метафоричних лексико-семантичних варіантів якого має стійкий лінгвістичний сенс. Головна ознака подібних метафор – це стандартність (неодноразовість) їх використання в одному і тому ж лінгвістичному значенні.

Під час аналізу Академічного тлумачного словника української мови було проаналізовано більше двохсот різноманітних слів та словосполучень і виявлено, що в українській мові зафіксована велика кількість лінгвістичних, загальнолітературних, загальнонаукових, міжстильових та вузькоспеціалізованих стійких словосполук, що стали аналогом термінів: *глухий приголосний, м'який / твердий приголосний, відокремлені члени речення, корінь слова, словотвірне гніздо, сильне / слабе керування, відтінок слова, хвиля сильні і слабкі позиції фонем, щільні приголосні, морфемні шви, потенційні слова тощо.*

До номінативних метафор належить велика кількість технічних термінів, утворених на основі безумовних аналогій. Прикладом можуть слугувати такі, як молекулярний ланцюжок – кілька молекул, об'єднаних електростатичною взаємодією між позитивно зарядженим атомом водню однієї молекули і

негативно зарядженим атомом сусідньої; теорія суперструн, час життя, формула математичного сподівання, рівноплечі терези тощо. Або розглянемо фізичний термін ядро: основою образного переосмислення є те, що ядро атома – це центральна частина атома. Відбувається співвідношення між центральною частиною атома і внутрішньою частиною горіха щодо всього об'єкта в цілому істотно розрізняється.

У нашому дослідженні виявлено численні загальноповживані слова у сфері технічної термінології, де термінологізація відбулася шляхом певного переосмислення первинних понять: *ансамбль, вакансія, версія, виграш, вікно, вузол, гілка, гніздо, голка, головка, гра, дерево, деревоподібний, затор, кишень, ланцюжок, маска, межа, поле, мішень, німий, носій, палітра, пароль, петля, порт, пошта, продукт, сервіс, фільтр тощо*. За академічним тлумачним словником України більшість цих слів має три і більше значення. Розглянемо окремі з них: «ансамбль – група співаків, музикантів або танцюристів, що постійно виступає як єдиний художній колектив; музичний твір або окрема частина його, призначена для одночасного виконання кількома музикантами або співаками); сукупність будівель, споруд та ін., що є частинами одного цілого (в архітектурі, шляховій справі)» (Академічний тлумачний словник, 1970, Т.1: 48); «черга – певна послідовність, порядок у діях, русі, прямуюванні, слідуванні когось, чого-небудь; час, який настав для когось, щоб діяти слідом за попередником, група людей, які стали один за одним для одержання або здійснення чого-небудь, ряд пострілів з автоматичної вогнепальної зброї, зроблених за один прийом (Академічний тлумачний словник, 1970, Т.11: 301).

Всі ці слова ми використовуємо в декількох значеннях. Звичайно, у лінгвістичних текстах мовознавці намагаються відійти від метафоризації. Проте, дуже часто саме метафора допоможе зрозуміти сенс вищесказаного. Загалом, метафора й метонімія завжди перебували в полі зору мовознавців.

П. Селігей також зазначає, що виявом образності є практика метафоричного термінотворення: «агресивність води, бетонний одяг, валютний

коктейль, вірусний маркетинг, демон Максвелла, дивний баріон, довірча ймовірність, зачароване гіперядро, клітинне сміття, молодший канал, нудота тексту, отруйна пігулка, податкова лазівка, сліпа кишка, фізіологічна стеля, хмарні технології» (Селігей, 2016: 24-25).

Наведемо такі приклади, які відомі широкому загалу. Слово прошивати в загальнолітературній мові використовується з такими значеннями: «1. Шити, зшивати, вишивати що-небудь, протягуючи нитку, дратву і т. ін. наскрізь. 2. Пробивати або прострілювати кого-, що-небудь наскрізь. 3. Проходити, проникати вглиб, всередину крізь товщу чогось» (Великий тлумачний словник сучасної української мови, 2001: 998). Шляхом переосмислення другого значення утворилося нове, термінологічне, значення: «спец. Пробивати отвори в заготовках» (Великий тлумачний словник сучасної української мови, 2001: 998). В основі перетворення – метафора за схожістю функції, сема-мотиватор «пробивати» є ядерною в семантичних структурах і загальноновживаного слова, й утвореного від нього терміна. Загальнономовне слово рукав позначає «частину одягу, що покриває руку (від плеча до кісті або коротше)», термін рукав – «пристрій у вигляді труби або кишки для відведення чи передачі рідин, газів, сипких тіл» (Великий тлумачний словник сучасної української мови, 2001: 1089).

Номінації на позначення тварин також увійшли до складу технічної термінології: кішка, коник, коза, собачка. Лексеми з семантичним наповненням назв частин тіла є невід’ємною складовою термінологічного апарату: «вушко, головка, губи, зуб, ніжка, палець, щоки» (Панько, 1994: 204). Шляхом метафоризації утворені також численні Утворення медичної термінології теж не обійшлося без метафоризації: хвіст, водянка, плащ головного мозку, надколінна чашечка, барабан».

Таким чином, термінологія одержує для своїх потреб загальноновживане слово, утворене на основі образного сприйняття дійсності. Метафора й метонімія як чинники творення нових термінів сприяють поповненню термінологічного апарату новими термінами або новими значеннями вже існуючих термінів.

Метафора у науковому дискурсі репрезентує нові сторони змісту понять, відкриває не традиційні семантичні значення, зосереджує увагу адресата на сутності нового наукового явища.

Список джерел:

1. Великий тлумачний словник сучасної української / За ред. В.Т. Бусел. Київ, Ірпінь: ВТФ Перун. 2001. 1440 с.
2. Панько Т.І., Кочан І.М., Мацюк Г.П. Українське термінознавство. Львів: Світ, 1994. 216 с.
3. Селігей П.О. Український науковий текст. Український науковий текст: проблеми комунікативної повноцінності та стильової досконалості. Київ, 2016. Автореферат. 36 с.
4. Словник української мови: в 11 тт. / АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. К.: Наукова думка, 1970-1980.

JOURNALISM AND TELECOMMUNICATIONS

UDC 070:378

Сокаль Марія Анатоліївна

кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри слов'янського мовознавства

Південноукраїнський національний педагогічний університет імені

К. Д. Ушинського, Україна

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ЖУРНАЛІСТА ДО СПІЧРАЙТЕРСТВА

Одним з можливих напрямків професійної реалізації майбутнього журналіста є спічрайтинг. У сучасному світі вміння писати промови користується попитом у різноманітних сферах зв'язку з громадськістю (політика, бізнес, інша публічна діяльність). «Спічрайтер – це спеціаліст, що займається професійною PR-діяльністю щодо створення тексту усного публічного виступу для замовника (виступаючого), а також надає консультації щодо організації та виконанню публічного виступу» [1, с. 47].

У колі дисциплін фахової підготовки курс «Спічрайтинг» спирається на такі навчальні дисципліни, як «Основи журналістики», «Теорія і практика масових комунікацій», «Українська мова за професійним спрямуванням» і вирішує свої особливі завдання. Процес роботи над підготовкою до спічрайтингу складається з розвитку вмінь студентів у двох напрямках:

- створення текстів ефективних промов на задані теми;
- розвиток вміння виробляти стратегії публічного виступу, організувати мовленнєву взаємодію промовця з аудиторією.

В процесі вивчення дисципліни майбутні журналісти дізнаються про функції та основні завдання спічрайтера, комплекс необхідних професійних знань та вмінь, основних навичок, специфіку роботи, професійно-особистісні якості. Зацікавленість викликають питання обсягу обов'язків спічрайтера, його офіційного статусу, етичних засади такої «тіньової» діяльності, плагіату на законних підставах, вимушеної невизнаності таланту автора промов.

Теоретичному осмисленню процесу написання промов сприяє розгляд риторичних традицій спічрайтингу – починаючи з античної риторики і завершуючи неориторикою. Це вимагає розгляду основних понять класичної риторики, античного риторичного канону, історії розвитку публічної мови, її родо-жанрової диференціації, історичної динамічності риторичного ідеалу, його етичної специфіки, вивчення етапів розвитку риторики як сфери практичної діяльності, науки та навчальної дисципліни, розгляду досягнень відомих ораторів різних епох та країн.

Успішність практичної підготовки студента залежить також від розуміння сутності і специфіки публічної монологічної мови, знання типів мовлення (монолог, діалог, полілог, монолог з елементами діалогізації), усвідомлення зв'язку між типами мовлення і видами публічних виступів. специфіки дебатів, дискусій, полеміки та ін., типів мовлення і видів виступів відповідно до сфер спілкування: політика, економіка, бізнес, культура, адміністрування тощо; знання законів риторики (концептуального, моделювання аудиторії, стратегічного, тактичного, мовленнєвого, ефективної комунікації, системно-аналітичного) як системної основи публічного виступу, технологій ефективної мовленнєвої комунікації. Опанування цих та інших загальних положень дає можливість перейти до розгляду питань, що безпосередньо пов'язані із практичною діяльністю спічрайтера. Це, по-перше, написання промови та, по-друге, підготовка замовника до її успішної презентації.

Перший блок знань, умінь і навичок обіймає питання: отримання замовлення як першого етапу підготовки спічрайтерського твору, визначення ідеї, мети, стратегічних параметрів дослідження теми, збору матеріалу з достовірних джерел інформації, його обробки та структурування; вибору: моделі викладу («*ab ovo*», «*in medias res*»), методу викладу (індуктивного, дедуктивного, аналогічного, стадійного, концентричного); урахування психологічних та соціологічних чинників при написанні промов; виявлення, накопичення та представлення в промові фактів та аргументів. Необхідною складовою є розгляд

прийомів аргументації (ефективних, коректних / некоректних), засобів переконання в публічному мовленні.

Комплекс питань, пов'язаних із побудовою промови – це: характеристика структурних компонентів професійної публічної промови (вступ, основна частина: виклад матеріалу – у формі опису, роздуму, міркування; доказ, спростування; висновок / кінцівка.

Також опрацьовується матеріал, пов'язаний із словесним оформленням промови, засобами увиразнення публічного виступу: варіанти фігурального вираження думки (тропи і фігури), а також емоційно забарвлена лексика, синоніми, антоніми, багатозначні слова, фразеологізми, різні стилістичні прийоми тощо. Розглядаються мовні прийоми ораторського мистецтва (порівняння, риторичні питання, антитеза, інверсія, період тощо); ритмічність прозового тексту; зв'язність публічного виступу, композиційні прийоми ретроспекції і проспекції, мовні засоби зв'язності.

Другий блок знань, умінь і навичок обіймає три теми: організації публічних виступів, роботи над мовленням оратора та його образом. Так, студенти дізнаються, що успішність підготовки публічних виступів пов'язана з декількома аспектами: умінням змодельовати аудиторію, орієнтуватись у її психологічній та соціологічній специфіці; умінням адекватно оцінити комунікативні навички спікера (здійснити їх аудит), підібрати таймінг, скерувати промовця на застосування ораторських прийомів, допоміжних матеріалів та обладнання; підготувати його до позаштатних ситуацій (вміти дати поради) і т. ін.

Успішність виголошення публічної промови залежить від якісних характеристик мовлення оратора. Тому спічрайтер має орієнтуватись у питаннях культури і техніки мовлення, ознаках комунікативно якісного мовлення.

Консалтинг клієнта, окрім роботи над вербальним іміджем, передбачає також роботу над його іміджем з боку поведінки, зовнішнього вигляду, манер, володіння мімікою, жестами, поглядом, кінетикою тіла. Важливо також вміти

навчити замовника запам'ятати промову, отже студент має оволодіти мнемонічними прийомами.

Таким чином, підготовка майбутніх журналістів до професійних обов'язків спічрайтера обіймає широке коло питань теорії і практики написання публічних промов та їх проголошення.

Список джерел:

1. Ткачук С. В. Науково-технічна комунікація: конспект лекцій. Київ: НУХТ, 2016. 102 с.
URL: <http://dspace.nuft.edu.ua/jspui/handle/123456789/25247>

GEOGRAPHY AND LOCAL HISTORY

UDC 90.902.904

Тарас Уляна Михайлівна

PhD, директор Регіонального ландшафтного парку “Знесіння”, Україна

Духненко Анна Олегівна

Спеціаліст зі збереження історико-культурної спадщини, Україна

Лазор Володимир Володимирович

Історик, громадський діяч, учасник російсько-української війни на сході України, Україна

**ПАМ'ЯТКА ПОСЕЛЕННЯ ЕНЕОЛІТ-БРОНЗА IV – II ТИС.ДО.Н.Е.
НА ТЕРИТОРІЇ ПАРКУ ЗНЕСІННЯ.
ІСТОРИЧНА ДОВІДКА.**

РЛП «Знесіння» знаходиться у Львові, в Личаківському районі міста, і займає частину краєвого уступу Подільської височини, яка в свою чергу є чітко – вираженою орографічною межею природних областей Поділля і Малого Полісся і належить до ландшафту Давидівського пасма.

Згідно археологічних обстежень, що були проведені археологічною комісією Наукового Товариства ім. Т. Шевченка, та Археологічним товариством Я. Пастернака, і задокументовані в облікових картках 1993-го року М. Бандрівським, знайдено поселення періоду енеоліту – бронзи (IV – II тис. до н.е.), що знаходиться на території музею національної архітектури та побуту ім. Климентія Шептицького, в урочищі «Кайзервальд», між давньо – руським поселенням, та асфальтовою дорогою. На території даного городища були виявлені елементи давнішньої доби: скребачка на крем'яному відщеті мигдалевидної форми з півкруглим відретушованим робочим краєм, шматки дрібної обмазки, мідний солід XVII ст., та ін.(в т.ч. кераміка XII – XX ст.).

Дане поселення виявлене М.С.Бандрівським у 1987 році під час викопування ям під стовпи огорожі скансену. Шуфрування проходило 1989, та в 1992 рр. і створено 9 шурфів. Під час розвідкових шурфів та розкопів була виявлена незначна концентрація знахідок на різних ділянках урочища без помітних скупчень, що вірогідніше вказує на коротку тривалість перебування тут давнього поселення, котре краще буде охарактеризувати як стоянку. Також логічно припустити, що дана стоянка певним чином пов'язана зі стародавнім місцем поклоніння на горі Баба-Род, і відігравала роль зупинки під час подорожей давніх племен. Зважаючи, що дана територія пролягає на частині великих торгових шляхах пізнішого періоду, таких як «Королівський тракт» (він – же т.з. «Via - Regia», що існувала від часів III ст. н.е.).

Також не слід забувати, що на цих теренах в давній час був зовсім інший ландшафт, а зовсім недалеко пролягало кілька потоків – таких як Марушка, та той, що наразі іменується «Знесіння», хоча наразі й не існує. Також досить важливим чинником для утворення тут поселення була велика кількість дерев, і, можливо, велике плато на підвищенні, що давало місцевим поселенцям такої давньої доби значні переваги перед можливими загарбниками. Також слід врахувати, що на місці нинішнього Львова міг існувати великий ліс, де могли полювати люди давніх часів, проте зважаючи на малу кількість знахідок найоптимальнішим було – б стверджувати, що дана територія потребує ширших, і детальніших археологічних розвідок. Історична назва регіону точно не відома, проте згадується даний регіон як «Знесіння» в документальних згадках багатьох авторів. До прикладу наведемо роботу І.Вагилевича, «Початки Львова», і в роботі А.Шнайдера «Енциклопедія до краєзнавства Галичини», та інших авторів. Також було згадано дану місцину як «Кайзервальд» або «Цісарський ліс» в роботі Ф. Яворського «Розкопки Високого Замку».

Наразі затверджена назва місцини: «Регіональний Ландшафтний Парк «Знесіння»». Серед перших документальних згадок даного регіону варто відзначити Галицько – Волинський літопис, де згадується закладення міста

Львова, і що можна також відначати як і згадку про дану місцину, зважаючи на те, що РЛП «Знесіння» знаходиться в межах міста Львів.

Розташування. Пам'ятка розташована на території РЛП «Знесіння», Відносно місцевих орієнтирів: урочище «Кайзервальд» (територія музею народної архітектури та побуту імені Климентія Шептицького), між давньо-руським городищем і асфальтовою дорогою.

Знаходиться на території РЛП «Знесіння» в урочищі «Кайзервальд»

Площа пам'ятки – до 0,8 га.

Приблизні координати пам'ятки:

Північна межа: 49°84'418 `N ; 24°06'899 `E

Східна межа: 49°84'342 `N ; 24°05'985 `E

Південна межа: 49°84'342 `N ; 24°05'816 `E

Західна межа: 49°84'391 `N ; 24°05'686 `E

Список джерел:

1. Архів РЛП «Знесіння» – Бандрівський М. – Звіт про виконання II-го етапу робіт згідно календарного плану № 32 між Львівським міським ландш.-істор. Парком «Знесіння»/замовник/і Археол. Комісією НТШ /виконавець/ –1993 – 29 ст.

ARTS, CULTURAL STUDIES AND ETHNOGRAPHY

UDC 159.923:800.892+316.77 (043.3)

Liubov Lysenko

PhD, Docent of the Department of languages

National Music Academy of Ukraine named after Petro Tchaikovsky, Ukraine

UKRAINIAN CONCEPTUAL PICTURE OF THE WORLD

Language, spiritual and material culture, which manifest themselves in ideals, beliefs, worldviews, form a picture of the world of different peoples and thus become the foundations of the mental identity of their representatives. They absorb and reflect both the universal mentality and the national, ethnic, and, ultimately, the individual of each individual, which in turn is etched in linguistic culture. Traits of stereotypical thinking and worldview, historically recorded in the conceptual sphere, are inherent in the mental identity of most people. The stereotyping of representations is a consequence of the person's attempts to recognize, classify and domesticate in his mind the surrounding multifaceted and ambiguous world. R. Bergler and B. Sixes describe stereotypes as “stable, schematic, largely objectively incorrect cognitive formulas whose function is to facilitate adaptation to the environment” [1, p. 1371]. The first to consider the stereotype as a subject of scientific research was the German researcher W. Quasthoff. According to her definition “stereotype is a verbal expression of belief in social groups or individuals as their representatives. It has a form of judgment that, in an unjustifiably simplified, generalized and emotional form, assigns or does not recognize certain characteristics or behaviors for a particular group of people” [4; 28]. The stereotype can be confused with bias, but the German scientist K. Roth in [3; 23] points to the inaccuracy of these two concepts. He calls prejudice affective, emotional, largely unclaimed, previously uncritically learned attitudes that affect people's behavior.

It is believed that geniuses resist the imposition of a stereotyped picture of the world and go their own way. Such a non-standard person, free from the stratification of conventional installations, is sometimes called free-thinking, and sometimes abnormal, it all depends on the degree of his/her extraordinariness. It almost always does not fit into the general background, does not fit into the template, and is mostly inconvenient to the system. However, the percentage of such people at all times was low and not all of them were fortunate enough to go from birth to a favorable environment for the development of their unique personality. Therefore, there are few individuals whose picture of the world is not shaped by common clichés and who do not seek common paths.

At the same time, the importance of knowing commonly accepted stereotypes should not be underestimated, since most social situations require stereotypical solutions. They are important keys to solving complex life problems, a tooltip for action, and should therefore be considered as abstract cultural preparations. Even if one is not the bearer of stereotypical perceptions of the outside world, he or she should be familiar with them in order to be able to anticipate the possible consequences of situations. Familiarizing yourself with the stereotypes associated with the culture of a particular people gives you the opportunity to immerse yourself in the world of its cultural codes, to see everything from within, and therefore to join its existence. Ukrainian hospitality, German accuracy, British humor, Russian avos, Chinese tea ceremonies are all stereotypical perceptions of the whole nation, which are often unknowingly automatically transferred from the ethnic macro level to the micro level of each individual representative of the respective ethno-linguistic community. But contrary to this notion, G. Maletzke emphasizes that one cannot generalize and averagely speak of a German, French or Japanese, because there are Germans who are “more French than French, and French who are more German than German” [2; 45].

To this end, stereotype concepts circulating in the picture of the world of Ukrainians and fixed in their mental identity are explored. Unfortunately, socio-economic factors have a greater influence on the quality and content of common

stereotypical concepts of representatives of certain ethnic groups than linguistic and cultural factors. Problems in the economic and social sectors of our country have become a solid foundation for the generation, support and circulation of negative stereotypical perceptions of the mentality of the Ukrainian ethnic group abroad. The most common of these stereotypes are poverty, corruption and, as a consequence, greed and crime in our country. The oligarchs, the lawlessness, the falsification and others are the concepts of this style. The 1986 catastrophe at the Chernobyl Nuclear Power Plant brought the tragic linguistic and cultural concept "Chornobyl" into the conceptual sphere of Ukrainian culture. Unfortunately, for ten or even more years after the accident, Ukraine was known abroad as a country that is a source of radioactivity. Although in the hierarchy of linguistic and cultural meanings of Ukrainians, these stereotyped concepts are far from the top, Europeans will remember them for a long time. Often our tourists have to describe in detail overseas the location and status of our country, because foreigners do not know about its existence and believe that it is Russia, but it is worth saying "Chornobyl" as everyone immediately understands what is being said.

However, in connection with the socio-political events in Ukraine that have taken place in recent years, along with traditional linguistic and cultural concepts, a number of new ones have emerged, which have come into use and taken their place among the above in Ukraine and abroad. Such concepts include "Euromaidan", "Revolution of Dignity", "Heavenly Hundred", "cyborgs" etc.

However, the main linguistic and cultural concepts of the Ukrainian ethnic group are other than the above. "Family", "freedom", "sincerity", "hospitality", "independence" and others are the ethno-cultural dominant of Ukrainians. This list is just some of the traditional linguistic and cultural concepts of the category of eternal values or points of mental support that have been etched in the mental identity of Ukrainians for centuries and will always circulate in Ukrainian linguistic culture. Our mission, as carriers of Ukrainian linguistic cultural codes, is to spread and reinforce the importance of these positive stereotyped linguistic cultural concepts within our country

and abroad, so that they become the mental prism through which foreigners perceive our nation.

References:

1. Bergler R. Stereotype und Vorurteile / Reinhold Bergler, Bernd Six // Handbuch der Psychologie. B. 7/2: Sozialpsychologie / Hg. von C. F. Graumann. Göttingen: Verlag für Psychologie, 1972. P. 1371–1432.
2. Maletzke G. Interkulturelle Kommunikation: zur Interaktion zwischen Menschen verschiedener Kulturen. Opladen: Westdeutscher Verlag, 1996. 226 P.
3. Roth K. «Bilder in den Köpfen». Stereotypen, Mythen, Identitäten aus ethnologischer Sicht / Klaus Roth // Das Bild vom Anderen: Identitäten, Mentalitäten, Mythen und Stereotypen im multiethnischen europäischen Regionen. Frankfurt am Main: Lang, 1999. P. 21–43.
4. Quasthoff U. Soziales Vorurteil und Kommunikation: eine sprachwissenschaftliche Analyse des Stereotyps. Frankfurt (M.): Athenäum-Verlag, 1973. 312 P.

HISTORY AND ARCHEOLOGY, ARCHIVAL STUDIES

UDC 94 (477)“1921/1939”: 329

Бондаренко Богдана Володимирівна

асистент кафедри українознавства

«Запорізького національного університету», Україна

**СТАВЛЕННЯ ПІСЛЯРЕВОЛЮЦІЙНИХ ПОЛІТИЧНИХ РУХІВ
МІЖВОЄННОЇ РОСІЙСЬКОЇ ЕМІГРАЦІЇ ДО ПРОБЛЕМИ
УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ (1921-1939)**

Анотація. У статті аналізується ставлення післяреволюційних політичних рухів міжвоєнної російської еміграції до проблеми української державності (1921-1939). Визначається зміст терміну «післяреволюційні партії та рухи», подається перелік таких партій та рухів. Особлива увага звертається на такі організації, як змінівиховці, євразійський рух, російський фашизм, Національно-трудова організація Нового покоління. Вивчаються програмні документи російських емігранських партій, щодо проблеми української державності. Досліджуються особливості у позиціях, щодо незалежної української держави, євразійців та праворадикальних партій. Звертається увага на вплив ідеологічних концептів російської міжвоєнної еміграції на політику сучасної російської федерації у тому числі і в Україні.

Ключові слова: «російська міжвоєнна еміграція», «післяреволюційні партії та рухи», «українська державність», «нація», «націоналізм», «євразійці», «російський фашизм», «праворадикальні організації».

Після розпаду СРСР і розбудови нових незалежних держав, значна увага політиків та істориків була акцентована до діяльності антикомуністичної еміграції упродовж часів існування радянського тоталітарного режиму. Це було обумовлено не тільки змінами у політичній та економічній системі цих країн але

і пошуком необхідного досвіду та ідей для розбудови нових незалежних держав. До того ж антикомуністичні еміграції набули значного досвіду у розбудові ринкової економіки та демократичного суспільства.

На початку XXI ст. політичний режим у Росії все більше став набувати ознак авторитарного. Ідеологія держави також базувалася на ідеях великодержавності, повернення величі Росії, об'єднання всіх «русских земель» та захисту прав так званих співвітчизників. У цих умовах велике значення набували ідеї та концепції, які виникли у середовищі російської еміграції і особливо у міжвоєнний період. Причому ці ідеї та концепції почали використовувати у практичній політиці, а прикладом цього можуть бути ідеї євразійства. Набували популярності також праворадикальні російські політичні рухи. Ідеї яких базувалися на ідеології післяреволюційних течій російської еміграції. Ідеологічні твори емігрантів набули значної популярності серед російської політичної еліти. Вони використовували напрацювання емігрантів для політичного та інформаційного забезпечення зовнішньої політики Російської Федерації.

Ідеї «русского мира» призвели до конфліктів у Придністров'ї, Абхазії та останніх подіях в Україні. На основі ідей євразійства був створений економічний та політичний союз до якого ввійшли Росія, Білорусь та країни Центральної Азії. Одним із аспектів проблеми використання ідей російської міжвоєнної еміграції у сучасній політиці Росії є проблема ставлення до української державності. Російські емігранти 20-30-х років XX ст., як і сучасне російське керівництво розуміли неможливість відродження імперських амбіцій Росії без України. Тому упродовж міжвоєнного періоду різноманітні російські еміграційні партії та рухи розробляли політику майбутньої російської держави, щодо відродження незалежності України. Цьому і присвячена данна стаття.

Після поразки Білого руху на початку 1920-х рр. значна група його учасників опинилася на еміграції. Російська міжвоєнна еміграція почала вивчатися у 1920-х рр. її досліджували історики СРСР представники самої

російської еміграції, а після 1991 р. – сучасні російські та зарубіжні історики. Російська історіографія після 1991 р. накопичила значний фактологічний матеріал з багатьох аспектів проблеми, про це свідчать і праці З. Бочаровою та О. Проніна [1-3]. Детально російські вчені вивчали основні центри міжвоєнної російської еміграції та їх політичні, соціальні та демографічні особливості [4-6]. В. Митрохін проаналізував політичний спектр російської еміграції у тому числі і праворадикальні рухи [7]. Були створені і науково-довідкові праці, які вивчали воєнно-політичні організації російського зарубіжжя [8]. Одним із останніх досліджень російської воєнно-політичної еміграції є монографія О. Гончаренка [9]. На жаль, російські дослідники не звертали увагу на проблему діяльності міжвоєнної української еміграції та взагалі ставлення російських емігрантів до проблеми української державності. Лише деякі дослідники зверталися до цієї проблеми [10]. Отже, російська історіографія не звернула увагу на проблему ставлення різноманітних політичних сил, щодо проблеми української державності. Тому, на наш погляд необхідно дослідити цей аспект проблеми та продовжити вивчення ідеологічних концепцій і політичних програм російських емігранських рухів у частині їх поглядів на існування незалежної української держави.

Метою статті є проаналізувати ставлення післяреволюційних політичних рухів міжвоєнної російської еміграції до проблеми української державності (1921-1939 рр.). Згідно з метою були визначені наступні завдання статті:

- визначити дифініцію «післяреволюційні партії та рухи» та надати перелік таких організацій російської міжвоєнної еміграції;
- охарактеризувати ідейно-політичні погляди післяреволюційних партій та рухів, щодо проблеми української державності;
- виявити особливості позицій праворадикальних партій та рухів.

Після поразки білогвардійців за межами колишньої Російської імперії опинилося біля 2 млн. осіб. Фактично на еміграцію був перенесений увесь спектр російських політичних партій. На еміграції дореволюційні російські партії

упродовж 1920-х років втрачали свою популярність і розкололися на величезну кількість груп, які ворогували між собою. Тому не випадковим є виникнення нових так званих післяреволюційних партій, які мали свої неповторні ознаки.

Феномен післяреволюційних партій включав в себе організаційно не об'єднанні різноманітні партії і групи, які мали спільні ідеологічні цінності. Це були партії, які об'єктивно оцінили революційні події 1917 року і на основі цього намагалися створити програми устрою майбутньої Росії. До них можна віднести євразійців, младоросів, народників-месіаністів, націонал-максималістів, російських націонал-соціалістів.

Розмежування між післяреволюційними партіями відбувалося з питання еволюції радянського режиму або необхідності національної революції. Младороси та євразійці виступали за еволюцію радянського режиму. Представники праворадикальних партій, серед яких Національно-трудова організація Нового покоління (НТО НПО), Російський національний союз учасників війни (РНСУВ), Російський національно-соціалістичний рух (РНСР) виступали за активну антикомуністичну боротьбу і національну революцію.

Коротко характеризуючи основні соціально-економічні та політичні погляди післяреволюційних партій звернемо увагу на несприйняття ними, як ліберально-демократичної ідеї так і більшовизму, але вони намагалися використати та поєднати систему рад з монархією або диктаторським режимом. Їх приваблювало те що до 1936 року обрання Рад відбувалося непрямим голосуванням населення, а тому ради були керованими і за певних умов їх можна було перетворити на елітарні органи. Тому що у цей час стали популярними теорії еліт. Більшість пореволюційних партій також невідкидали ідею партії-ордену на зразок комуністичної, яка буде керівною силою у суспільстві. Післяреволюціонери також підтримували ідеологічний характер держави та примусового насадження певних ідейно-політичних поглядів. Аналіз таких політичних схем не є завданням данної статті і потребує подальшого ретельного вивчення істориками [11].

Національно-державний устрій та проблема української державності також стали предметом уваги післяреволюційних партій. Найбільш глибоко та всеохопно, як у програмних документах так і у політичній публіцистиці вона була розкрита євразійцями. Звернемо увагу на те що багато засновників євразійського руху були українцями або їх предки походили з України. Наприклад П.Савицький народився на Чернігівщині вільно володів українською мовою, досліджував українську культуру. Під час правління П. Скоропадського служив у його війську і брав участь у боях з військами Директорії. М. Трубецький та Г. Вернадський досліджували, як науковці українську культуру та історію, вели дискусії з Д. Дорошенком та Д. Донцовим.

У своїй програмі євразійці виступали за збереження федерації радянського зразка. Вони виступали проти самовизначення народів але за духовну, релігійну та особисту свободу. Євразійці пропонували надати автономію тим народам, які її не одержали в СРСР але зі збереженням прав національних меншин. Разом з тим вони декларували право росіян на ведучу роль у майбутній державі. Вони передбачали, що російська культура вбере в себе елементи інших національних культур і стане наднаціональною. Одночасно вони проголошували відмову від пригноблення інших національних культур [12, с.234-255].

Особливу увагу представники євразійців приділяли українській культурі. Вони засуджували реформи Петра I та європеїзацію Росії. Культуру вищих класів 18 - 20 ст. визначали, як антинаціональну або культуру окупованої країни. П. Савицький, М. Трубецький та Г. Вернадський вважали, що українська культура зберегла допетровські культурні цінності і є автохтоною. Тому вони виступали за її збереження і засуджували переслідування української культури царизмом. З іншого боку євразійці вважали, що українцям достатньо національно-культурною автономії, а українська та російська культура повинні вільно конкурувати. Після початку українізації у 1920-х роках представники

євразійської течії засуджували примусовий на їх погляд характер цього процесу в СРСР [13].

Питання національно-територіального устрою майбутньої Росії стали центром уваги і представників російського фашизму і націонал-соціалізму. У програмних документах російських націонал-соціалістів давалося визначення нації, як органічного союзу всіх націй, які мешкають у Росії і об'єднані історичним минулим та єдиним господарським механізмом. До складу російської нації вони включали великоросів, українців, білорусів, козаків, а також інші народи, які ввійдуть до майбутньої російської держави. Причому вони використовували визначення українці, а не малороси або хохли. Але фактично вони стояли на позиціях непередрішенства бо відклали питання самовизначення або федерації до перемоги над комунізмом [12 с.287-289].

Найбільшим серед праворадикальних течій був НТС НП. В його програмних документах значна увага була приділена національній політиці та боротьбі проти так званого сепаратизму. М. Георгиевський на допитах у радянських органах державної безпеки зазначав, що його партія виступала за автономію та проти права народів Росії на самовизначення. Представники НТС НП виступали, як проти централізації так і проти федерації. Вони демагогічно стверджували, що Російська імперія була створена на добровільних засадах і не мала колоній. Тому треба приєднувати народи, а не завойовувати їх. Вони стверджували, що федерація призведе тільки до сепаратизму, яким скористаються окремі політики і це призведе до розпаду російської держави. Ця політична сила пропагувала регіоналізм, де регіони повинні були створюватися не на національних основах. Принципом створення регіонів повинні були бути культурно-побутові, територіальні та економічні. Регіонам повинно було надаватися саомоврядування.

Цікавим було і те що партійним символом НТС НП став тризуб, який вони відверто проголосили відібраним у українців. Цим вони намагалися підкреслити

російський характер Київської Русі та належність російської держави до спадку слов'ян та варягів [12, с.290-292, 308-316].

Відомий філософ, публіцист та політичний діяч І. Солоневич також звернувся до національних проблем у «Політичних тезах Російського Народно-Імперського (штаб-капітанського) руху». Він відкидав політику русифікації часів російської імперії і проголошував, що кожна нація повинна мати у єдиній російській державі зручні умови існування. Проголошувалося право націй та народностей на національну мову але без шкоди для державної мови, якою була визначена російська. І. Солоневич зазначав, що якщо на Україні є студенти які бажають вчитися українською мовою то повинні були б створюватися українські університети. З іншого боку на Україні повинні були б існувати і російські університети. Правда автор мав великі сумніви у наявності студентів, що бажали б навчатися українською мовою. Російська мова таки визначалася, як більш розвинута і тому всі повинні були б вивчати цю мову. Культурна самобутність, яка висувала б ідеї національної державності на думку філософа повинна була б вважатися державним злочином. Пропагувалася ідея обласного самоврядування знання ж російської мови для інтелігенції і вищих чиновників повинно було бути обов'язковим. Освіта національними мовами, особливо на початковому рівні все ж таки на думку публіциста є можливою [12, с.325-330].

Акцентуємо увагу що єдиної ідеології післяреволюційних партій не існувало. У тому числі і щодо національних проблем майбутньої Росії. Представники дореволюційних російських партій стверджували, що нічого нового в ідеології цих організацій і рухів не було, як з точки зору психологічної так і методологічної. Ідейно-політичні погляди представників післяреволюційних партій і рухів з одного боку були типовою інтелегентською утопією, а з іншого гуртовщиною [14].

Підсумовуючи все вище наведене доходимо до наступних висновків. Післяреволюційні партії та рухи з'явилися у 1930-х роках і стали відповіддю на політичні зміни у світі на поразку Білого руху у Громадянській війні. Ідеологія

цих партій та рухів була заснована на нових засадах: визнання природності та органічності революції 1917 року для Росії, відмова від реставрації дореволюційних порядків, використання досвіду радянського державного будівництва, намагання створити нові ідеологічні концепції відмінні від ідеології дореволюційних партій, орієнтація на нові ідейно-політичні течії у світі фашизм і націонал-соціалізм. Єдину ідеологію для післяреволюційних партій та рухів не було створено швидше це були загальні ідеї спільне світовідчуття, намагання зробити висновки з поразок 1917-1922 років. Більшість членів післяреволюційних партій складала молоді емігранти, які були розчаровані у політиці батьків та старших братів. У національному питанні післяреволюційні партії та рухи використали як ідеологічні дискурси, які існували у дореволюційній Російській імперії. Це великодержавний шовінізм, відмова в існуванні національних держав народів Росії, культурна зверхність та намагання нав'язати російську мову, як державну. З іншого боку більшість післяреволюційних партій зробило висновки з розпаду Російської імперії і виступали з позицій федерації або національно-культурної автономії. Готові були піти на поступки у питаннях культури, освіти і навіть вживання національних мов. Ці поступки були обмеженими тому що всі ці партії відкидали право націй на самовизначення і створення національних держав. Для не російських народів була запропонована ідея регіоналізму де самоврядні території створювалися не за національною ознакою, а за принципами економічними та культурно-побутовими. Тому не дивно, що у ХХІ столітті були відродженні ідеї євразійства, які надають можливість для неоколоніального панування Росії. Ідея регіоналізму також активно прорагувалася російськими ідеологами і це мало негативні наслідки для сусідніх країн. Прикладом цього можуть бути події на Донбасі і в Криму. Отже, проблема ставлення російської еміграції до української державності та використання емігранських ідейно-політичних поглядів сучасною владою Росії потребує подальшого дослідження.

Список джерел:

2. Бочарова З. С. Современная историография российского зарубежья 1920 – 1930-х годов. *Отечественная история*. 1999. № 1. С. 91 – 102.
3. Пронин А. А. Историография российской эмиграции. Екатеринбург: Изд-во Урал ун-та, 2000. 188 с.
4. Пронин А. А. Российская эмиграция в отечественных диссертационных исследованиях 1980 – 2005 гг.: библиометрический анализ: монография. Екатеринбург: Изд-во ГОУ ВПО “Рос. гос. проф. пед. ун-т”, 2009. 360 с.
5. Алексеева Е. В. Российская эмиграция в Королевстве сербов, хорватов, словенцев. 1920 – 1941 годы. *Отечественная история*. 2000. № 1. С. 32 – 40.
6. Ипполитов С. С., Карпенко С. В., Пивовар Е. И. Российская эмиграция в Константинополе в начале 1920-х годов. *Отечественная история*. 1993. № 5. С. 75 – 85.
7. Серапионова Е. П. Российская эмиграция в Чехословацкой республике (20 – 30-е годы) / Ин-т славяноведения и балканистики РАН; Науч. центр общеславян. исслед. (ЦЕСЛАВ). Рос. гуманитар. науч. фонд. Москва, 1995. 196 с.
8. Митрохин В. А. Российская эмиграция : общественная мысль и политическая деятельность (20 – 30-е годы XX в.) : дис. доктора ист. наук : 07.00.02 – отечественная история. Саратов, 2009. 407 с.
9. Окорочков А. В. Русская эмиграция : политические, военно-политические и воинские организации, 1920 – 1990 гг. / отв. ред. Попов А. В. ; Ин-т полит. и воен. анализа. Центр по изучению рус. зарубежья. Москва : Авуар Консалтинг, 2003. 329 с.
10. Гончаренко О. Г. Изгнанная армия : полвека военной эмиграции. 1920 – 1970 гг. Москва : Вече, 2012. 381, [2] с.
11. Кабузан В. М. Украинцы в мире: динамика численности и расселения. 20-е годы XVIII века – 1989 год : Формирование этнических и политических границ украинского этноса. Москва : Наука, 2006. 658 с.
12. Григорьев А. А. “Пореволюционное движение” в русской эмиграции 20-30-х годов. URL: <http://рустрана.рф> (дата звернення 05. 01. 2020).
13. Политическая история русской эмиграции. 1920 – 1940 гг.: Документы и материалы: [под ред. А.Ф. Киселева]. Москва: ВЛАДОС, 1999. 776 с.
14. Мельникова Ю. Евразийцы и украинский вопрос. Из полемики 1920-30 г. URL: <https://www.proza.ru/2010/11/05/643> (дата звернення 10. 01. 2020).
15. Онегина С. В. Пореволюционные политические движения российской эмиграции в 20 – 30-е годы. *Отечественная история*. 1998. № 4. С. 87 – 99.

Бондаренко Володимир Григорович

доктор історичних наук, доцент, доцент кафедри українознавства
«Запорізького національного університету», Україна

**ВІДНОСИНИ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИХ НАЦІОНАЛІСТІВ ТА
УКРАЇНСЬКОГО ВІЛЬНОКОЗАЦЬКОГО РУХУ В УКРАЇНІ ТА НА
ЕМІГРАЦІЇ У 1929-1943 РР.**

***Анотація.** У статті аналізується відносини ОУН та українського вільнокозацького руху на українських землях під владою Польщі та на еміграції у 1929-1943 рр. Особлива увага приділяється таким організаціям, як Українське національне козацьке товариство та Український національний козацький рух. З'ясовуються причини конфлікту між українськими націоналістами та прихильниками вільнокозацького руху. Акцентується увага на спробах ОУН підпорядкувати собі міжвоєнну українську еміграцію та встановити контроль за національно-визвольним рухом на Волині. У статті досліджується також наслідки боротьби між ОУН та УНАКОР під час Другої світової війни.*

***Ключові слова:** «ОУН», «український вільнокозацький рух», «міжвоєнна еміграція», «українське національне козацьке товариство», «український національний козацький рух».*

Політичний спектр міжвоєнної української еміграції був різноманітним. Він охоплював політичні партії від лівосоціалістичних до ультраправих. Українська політична еміграція не уникнула захоплення ідеями фашизму і націонал-соціалізму наприкінці 20-х – на початку 30-х років. Прихильники тоталітарних ідей розгорнули між собою боротьбу за владу та впливи над українським національно-визвольним рухом, це не могло його не послабити напередодні та під час Другої світової війни. Тому історичні уроки, в умовах сучасної

політичної ситуації та боротьбі за незалежність та територіальну цілісність України є актуальними для сучасних політиків і державних службовців.

Після поразки українського національно-визвольного руху на початку 1920-х рр. значна група його учасників опинилася на еміграції і стала складовою частиною української міжвоєнної еміграції. Безпосередньо дослідженням УВК у міжвоєнний період займалася Тетяна Осташко. Вона вперше звернулася до проблем виникнення, організаційно-правової структури й діяльності вільнокозацьких організацій. Т. Осташко одну зі статей присвятила біографії Івана Полтавця-Остриці і впливу цієї особистості на гетьманський Рух [1; 2]. Аспекти проблеми щодо політичної позиції Українського Вільного козацтва (УВК) у Другій світовій війні присвятили свої праці В. Трощинський, Т. Осташко та Володимир Косик [3-5]. В. Лободаєв також приділив певну увагу цьому аспекту проблеми у своїй монографії [6].

Як висновок необхідно зазначити, що сучасні українські історики зробили значний внесок у дослідження проблеми, розробили підходи до теоретичних принципів і дефініцій, накопичили значний фактичний матеріал. На наш погляд, малодослідженими залишаються такі аспекти проблеми, як чисельність, соціальний склад, діяльність української військової еміграції. Малодослідженим залишається вільнокозацький рух у складі військової української еміграції. Отже, ці аспекти проблеми потребують подальшої уваги дослідників.

Вільнокозацький рух у міжвоєнний період не був єдиним, а мав у складі декілька організацій. На початковому етапі діяли Українське козацьке товариство (УКТ) та Українське національне козацьке товариство (УНКТ), а пізніше “Товариство Запорозжців” і Український національний козацький рух (УНАКОР). У Північній Америці існували “Січі”, які також сповідували козацький ідеал і будували свою працю на історичних козацьких традиціях. Для всіх емігрантських парамілітарних громадських об’єднань спільним було те, що вони використовували козацьку традицію, звичаї, пропагували козацький ідеал, мали спільні риси в організаційній структурі, назвах, одностроях і рангах.

Збігалися й основні напрями діяльності цих організацій на еміграції, але їх ідеологія відрізнялася. Вони часто ворогували між собою та мали різних політичних союзників. Відмінними були тактика і міжнародна орієнтація, а тому ми вживаємо термін “вільнокозацький рух”. Найбільш впливовими на території Європи були УНКТ і УНАКОР, які очолював І. Полтавець-Остряниця, а в Північній Америці – “Січі”, які перебували під впливом гетьманського руху на чолі з П. Скоропадським.

УНКТ діяло на території Волинського воєводства у складі міжвоєнної польської держави. Діячі ОУН, характеризуючи діяльність УНКТ і УНАКОР у власних документах, наголошували: “... кличі УНАКОРу живо вирвані з нашої козацької традиції. Зовсім незалежно від їхньої анахронічності в нинішній момент, від дилетантського розв’язування українських політичних і суспільних проблем в Статуті Вільного Козацтва – УНАКОР тільки завдяки баламуцтву, яке впровадила сама його назва та його термінологія здобув серед консервативних селянських і з любовію до козацької традиції вирослих українських мас на Волині – популярність...” [7]. Конкуренти УНКТ з ОУН іншою причиною, яка сприяла поширенню товариства вважали: “... Другим чинником, що сприяв УНАКОР-ові це була українська політична дійсність під Польщею: Українські землі, зокрема Полісся і Волинь були теренами неперебірчивого і безоглядного в методах наступу польського шовінізму. Вбивання кожного прояву українського національного життя, заборона книжки, преси, сходин, навіть забав. В останніх літах наступ навіть на церкву...” [7].

Характерними рисами діяльності УНКТ в 1930 – 1933 рр. стали послаблення та розпад товариства внаслідок декількох причин. По-перше, посилювалися конфлікти і розбрат усередині УНКТ, а по-друге, почався конфлікт з нещодавно заснованою ОУН. Сутність боротьби між цими організаціями полягала в тому, що І. Полтавець-Остряниця мав підтримку НСДАП та інших правих німецьких угруповань, на які орієнтувалася й ОУН. Про зв’язки нацистів з І. Полтавцем-Остряницею А. Гітлер згадував у розмові з

генералом В. Кейтелем 8 червня 1943 р.: “... Розенберг має з часу своєї еміграції власну крамничку політичних покидьків (“унтервельт”). Зрозуміло, в роки 1919 – 1922 ці емігранти були нам дуже симпатичні, бо нам сказано було: можливо, що в Росії відбудеться переворот. Вже в 1921 році я мав з Розенбергом порозуміватися з цього приводу. Тоді з’явився український гетьман, який прийшов представитися. Я сказав: Розенбергу, чого ви очікуєте від цієї людини? – Він організує революцію (відповів Розенберг). Я сказав: тоді він має бути в Росії. Люди, які роблять революцію, повинні сидіти в тій державі. Це все одно, якби я сидів у Швейцарії і говорив би: я організую зі Швейцарії революцію у Німеччині. Це ж дитячість. (Як Ви собі це уявляєте? Тоді він сказав: Ленін. Я відповів: Це зробив не Ленін, а ми розбили і розтерли Росію і в цю розбиту Росію доставили Леніна, якому тоді було там місце. Але справа ж йде не так, що можна ззовні робити революцію. Було повалено царя, була революція Керенського, Росію було розбито на полі битви і тільки тоді прийшла внутрішня катастрофа. Я намагався пояснити це Розенбергу. Але, на жаль, він з тих часів має цю крамничку...” [8]. У 1932 р. польські дипломати та розвідники повідомляли, що представник УНКТ Черевко зустрічався з А. Гітлером і А. Розенбергом, а сама організація одержує дотації від НСДАП [9; 10].

ОУН розгорнула боротьбу проти УНКТ за вплив на українську еміграцію по всіх країнах її перебування. За цим уважно спостерігала польська військова розвідка, яка вважала до 1934 р. одним із найбільших своїх ворогів УНКТ, яке в цих умовах було представником німецького впливу на західноукраїнських землях, особливо на Волині. Місцем боротьби між ОУН і вільнокозацьким рухом стала Болгарія. 30 квітня 1932 р. польські дипломати повідомляли про спроби референта ОУН Миколи Сціборського домовитися з полковником І. Орловим і перетягнути його на свій бік. Проти цього виступив І. Полтавець-Остриця. Намагання ОУН ізолювати Орлова від болгарських політичних кіл були невдалими. У Варшаві це розцінювали, як боротьбу Є. Коновальця і його прихильників проти конкурентів за вплив на А. Гітлера [11]. 22 вересня 1932 р.

те ж саме джерело повідомляло, що ОУН вдалося захопити владу в УКО, хоча раніше воно підтримувало УНКТ. Полковник І. Орлов відправився до болгарського царя й запропонував утворити Український національний комітет у Болгарії [12]. Отже, УКО на деякий час підпало під вплив ОУН.

У Франції вибухнув великий скандал, пов'язаний з публікацією у часописі ОУН "Розбудова Нації". Там було надруковано оригінали деяких документів, пов'язаних з УНКТ. Серед них – Протокол засідання створеного І. Полтавцем-Остряницею Уряду Української національної козацької республіки від 14 липня 1929 р. У цьому документі згадувалися листи фінансової підтримки, підписані не тільки від УНКТ, але й від Української Громади її Президентом Федором Жеребком. Ця людина була прихильником І. Полтавця-Остряниці. Такі листи про фінансову підтримку одержали 34 значні німецькі бізнесмени і політичні діячі. Правда, грошей ніхто не дав. Скандальним у цій ситуації було те, що Жеребко не мав прав і повноважень підписувати листи від Української Громади. Аморальним було і те, що звертаючись за допомогою до німецьких представників, І. Полтавець-Остряниця пропонував підпорядкуватися Франції. Лідер УНКТ звинувачував А. Лівницького у зраді на користь поляків, а П. Скоропадського у службі білогвардійцям [13]. Результатом цього скандалу стало позбавлення посади Президента Жеребка і втрата контролю УНКТ над Українською Громадою у Франції.

Одночасно польські агенти повідомляли про особистий конфлікт Ф. Жеребка з І. Полтавцем-Остряницею з фінансових питань. І. Полтавець-Остряниця замість 2 000 000 марок, зібраних на потреби організації, віддав Ф. Жеребку тільки 2 600 марок. Підсумком цього стало усунення І. Полтавця-Остряниці з посади гетьмана [14]. Негативні процеси, які давно визрівали, призвели до розколу УНКТ. 6 лютого 1933 р. відбулася Генеральна козацька рада, на якій було прийнято рішення про відкликання Універсалу від 1 липня 1926 р. і невизнання І. Полтавця-Остряниці гетьманом. Він також позбавлявся посади Військового отамана УНКТ і виключався з Товариства. Влада переходила

до козацької ради. Отже, фактично після цієї події УНКТ перестало існувати як єдина організація та поступово переходило до повного занепаду.

Незважаючи на це, І. Полтавець-Остряниця продовжував діяльність у Німеччині. Французька військова розвідка повідомляла, що А. Гітлер запросив його переїхати з Мюнхену до Берліна. Колишній гетьман є основним експертом НСДАП по Україні та користується повною підтримкою А. Розенберга [10]. Газета “Відродження” від 14 березня 1933 р. повідомляла про зустріч у Локарно делегацій італійських фашистів і німецьких націонал-соціалістів на чолі з А. Розенбергом. Останній у виступі на конференції проголосив необхідність створення федерації Литви, Білорусі, України (як західноукраїнських земель під владою Польщі, так і територій УСРР). На цій зустрічі як експерти з українського питання були присутні Є. Коновалець та І. Полтавець-Остряниця. Останнього активно підтримував А. Розенберг [15]. Протиріччя і боротьба за владу між ОУН та І. Полтавцем-Остряницею загострювалися. Підсумком цього став арешт лідера вільнокозацького руху 29 червня 1933 р. Про це 18 липня того ж року повідомляла польська військова розвідка [16]. Події, пов’язані з арештом і перебуванням І. Полтавця-Остряниці в концтаборі, малодосліджені та контроверсійні. Британський дослідник М. Келлог, аналізуючи їх, неправильно визначає хронології подій та причини. По-перше, він відносить арешт І. Полтавця-Остряниці до 1935 р., а по-друге, вважає його причиною конфлікт із А. Розенбергом і фінансові махінації [10]. Автор статті Дослідивши німецькі та польські документи, окреслює зовсім іншу версію подій, хоча і потребує вона подальшого дослідження. За даними польських агентів, на І. Полтавця-Остряницю донос написав Ф. Жеребко за підбуренням Є. Коновальця. Зміст доносу стосувався перебування І. Полтавця-Остряниці у Парижі, начебто він вів перемовини з французьким Генеральним штабом і радянськими представниками. Лідер ВК одночасно офіційно представляв військове міністерство Німеччини та зовнішньополітичну службу НСДАП. Польські розвідники інформували, що

А. Розенберг одержав документи від Гестапо та був змушений погодитися на арешт І. Полтавця-Остряниці [17].

Інший варіант подій був поданий А. Шикедансом у документі, присвяченому діяльності ОУН на чолі з Є. Коновальцем та Р. Ярим. Німецький чиновник вважав арешт Полтавця-Остряниці провокацією проти А. Розенберга, бо колишній гетьман і нацистський ідеолог були знайомі з 1921 р. Причому на запити до Гестапо довгий час А. Розенберг не одержував відповіді і пояснення. Тільки після наполегливих дій було одержано документи. За дорученням А. Розенберга його співробітниця доктор Гімель з'ясовувала причини арешту. Було встановлено, що це були дії контррозвідки Абвера, а конкретно майора – Фосса та Р. Ярого. Останній нахвалявся, що прибере всіх конкурентів ОУН, а наступним буде П. Скоропадський, який заважає українським націоналістам [18]. Свої претензії А. Розенберг повідомив адміралу В. Канарісу під час зустрічі 21 грудня 1938 р. Він на прикладі справи І. Полтавця-Остряниці виклав думку, що не розуміє позицію Абвера щодо підтримки однієї тільки української емігрантської групи – ОУН. Необхідно підтримувати всі українські антибільшовицькі емігрантські групи, до того ж, неприпустимо використовувати військову контррозвідку для зведення особистих рахунків між українськими емігрантами [19]. Причини арешту І. Полтавця-Остряниці органи радянської державної безпеки пояснювали авантюристичними діями та одночасним співробітництвом лідера вільнокозацького руху з німецькою, французькою та італійською розвідками. Чекісти вважали, що тільки втручання у справу А. Розенберга врятувало І. Полтавця-Остряницю від подальшого перебування в концтаборі [20]. Отже, арешт і багатомісячне перебування в концтаборі І. Полтавця-Остряниці було пов'язано з декількома причинами: авантюризмом і фінансовою неперемірливістю самого І. Полтавця-Остряниці, боротьбою за владу у вільнокозацькому русі, намаганням ОУН знищити конкурентів у боротьбі за вплив на нацистів, конфліктом між нацистськими спецслужбами та А. Розенбергом.

Після перебування у концтаборі колишній Гетьман повернувся до політичної діяльності. 1 червня 1935 р. І. Полтавець-Остриця оголосив про розпуск УНКТ та УКТ і створення нової організації – Український національний козацький рух (УНАКОР). У 1937 – 1938 рр. довіру А. Розенберга до І. Полтавця-Остриці було відновлено і він одержував кошти від зовнішньополітичної служби НСДАП. Представники вільнокозацького руху на еміграції після 22 червня 1941 р. опинилися в суперечливому становищі щодо створення організацій ВК на окупованих територіях. Активно підтримавши напад Німеччини на СРСР, вони не одержали відповіді на свої звернення від окупантів, а до того ж сама присутність емігрантів була визнана німцями шкідливою. Підсумком цього стало те, що створення або відновлення (як на Волині) вільнокозацьких формувань стримувалося.

Не припинявся й давній конфлікт між прихильниками УВК та С. Бандери. Про це свідчить Відозва від 8 липня 1943 р. до українського козацького народу від УНАКОР до вояків УПА. У ній проголошувалася єдність з німецькою владою, звеличувалися А. Гітлер і німецька армія, були заклики до боротьби з більшовизмом. Далі говорилося про провокацію комуністів і співпрацю з ними деяких українських груп, які здійснювали диверсії та саботаж. Від імені УНАКОР давалося 14 діб на повернення з лісу (за наявності частини летючки з текстом цього звернення). Беззбройне населення повинно було одержати довідки у Генеральній управі УНАКОР, а ті, хто мали зброю, зобов'язані були здати її в німецькі комендатури, або в поліцію при СД. Від керівництва цю Відозву підписали: М. Шулай, І. Миколаєнко, П. Ситник, А. Несвідов, Г. Босий [21].

Отже, причинами конфлікту між ОУН та УВК стали не стільки ідеологічні розбіжності, скільки боротьба за владу над українською еміграцією та населенням Волині. Активну участь у цій боротьбі брали представники нациської влади. При чому різні органи Третього Райху підтримували різні українські політичні групи. Між військовою розвідкою органами безпеки та націонал-соціалістичною партією йшла боротьба за впливи на український рух.

Наслідком цієї боротьби став розкол в українському національному русі, що призвело до його послаблення та братовбивчих конфліктів.

Список джерел:

1. Осташко Т. С. Український козацький рух в еміграції (1919 – 1939). *Вісник Київського державного лінгвістичного університету. Серія : “історія, економіка, філософія”*. Київ: КДЛУ, 2000. Вип. 4 (Збірник наукових праць кафедри історії України та зарубіжних країн, № 1). С. 285 – 294.
2. Осташко Т. С. Політичні амбіції Івана Полтавця-Остряниці. *Проблеми вивчення історії Української революції 1917 – 1921 рр. : зб. наук. ст. / відп. ред. В. Ф. Верстюк*. Вип. 3. Київ : Ін-т історії України НАН України, 2008. С. 147 – 170.
3. Трощинський В. П. Міжвоєнна українська еміграція в Європі як історичне і соціально-політичне явище. Київ : Інтел, 1994. 259 с.
4. Осташко Т. С. До історії українського вільнокозацького руху в еміграції (1919 – 1945 рр.) *Історія України*. 2000. № 45. С. 1 – 4.
5. Косик В. Україна і Німеччина у Другій світовій війні. Париж-Нью-Йорк-Львів, 1993. 660 с.
6. Лободаєв В. М. Революційна стихія. Вільнокозацький рух в Україні 1917 – 1918 рр. : наукове видання. Київ : Темпора, 2010. С. 285 – 288.
7. *ЦДАВО України* (Центр. держ. архів вищ. органів влади та упр. України). Ф. 3833, Оп. 1, Спр. 60, Арк. 8.
8. Власовское движение в свете документов : (с приложением секретных документов) / сост. Б. Л. Двинов. Нью-Йорк, 1950. С. 93.
9. *РГВА* (Российский государственный военный архив). Ф. 308 К, Оп. 7, Д. 265, Л. 21.
10. Kellogg M. *The Russian Roots of Nazism : White Émigrés and the Making of National Socialism, 1917 – 1945*. Cambridge : Cambridge University Press, 2005. P. 255 – 265.
11. *Держархів Волинської обл.*, Ф. 46, Оп. 9 а, Спр. 837, Арк. 45 – 45 зв.
12. *Держархів Волинської обл.*, Арк. 67 – 67 зв.
13. *Hetmanus totius Ukrainae fluminis Dnigr a dextris et a sinistris et kozakorum dux. Розбудова Нації*. 1929. № 10 – 11. С. 379 – 382.
14. *РГВА* (Российский государственный военный архив). Ф. 308 к, Оп. 7, Д. 265, Л. 37 – 38 об.
15. *Возрождение*. 1933. 14 марта.
16. *РГВА* (Российский государственный военный архив), Ф. 308 к, Оп. 7, Д. 265, Л. 40.
17. *РГВА* (Российский государственный военный архив). Ф. 308 к, Оп. 7, Д. 265, Л. 41 – 42.

18. ЦДАВО України (Центр. держ. архів вищ. органів влади та упр. України). Ф. 4628, Оп. 1, Спр. 10, Арк. 28 – 29, 40, 44.
19. ЦДАВО України (Центр. держ. архів вищ. органів влади та упр. України). Спр. 11, Арк. 1 – 6.
20. ГДА СБ України (Галузевий державний архів Служби безпеки України). ф. 13, спр. 372, т. 42, арк. 284 – 288.
21. ЦДАВО України (Центр. держ. архів вищ. органів влади та упр. України). Ф. 3833, Оп. 1, Спр. 60, Арк. 13 – 13 зв.

MEDICINE AND PHARMACY

UDC 616.97/.98:005.57-054.4(540)

Аралбай Айгерим Абсаттаровна

студент II курса

НАО «Медицинский Университет Астана», Республика Казахстан

**ИНФОРМИРОВАНИЕ ЛЮДЕЙ ИНДИИ ОБ ЗАРАЗНЫХ
ЗАБОЛЕВАНИЯХ ПЕРЕДАЮЩИХСЯ ПОЛОВЫМ МЕТОДОМ**

Введение. По данным ВОЗ, число больных венерическими заболеваниями за 2016 год составило 250 миллионов. Около 1% населения США, 0,4% Англии, 0,2% Индии ежегодно болеют гонореей. Группами риска заражения болезнями, передаваемыми половым путём, являются лица молодого возраста, женщины репродуктивного возраста, мужчины и женщины, имеющие множество половых партнёров и зарабатывающие на жизнь проституцией. По оценкам экспертов ВОЗ в крупных городах Индии показатель заболеваемости гонореей за год составляет 3000 - 10 000 на 100 000 населения [1]. За последние 20 лет заболеваемость гонореей и сифилисом резко возросла. В отдельных регионах континента поражённость населения сифилисом достигает 14-33%. Поэтому не случайно сифилис в развивающихся странах Азии, Африки и Южной Америки занимает одно из первых мест среди инфекционных болезней. Особенно высокий подъём заболеваемости сифилисом отмечается в Индии 1990-5,35 1991-7,22 1992-13,41 1993-33,8 1994-86,0 1995-177 [2]. В то же время Казахстан принял большое количество мигрантов из других стран за 2010 год и занимает 15-е место среди стран, принимающих мигрантов, говорится в исследовании. Согласно исследованию, два миллиона 120 тысяч мигрантов в Казахстане — из России, 260 тысяч — из Украины, 180 тысяч — из Индии [3]. Определение уровня информированности индусов о инфекции передаваемые половым путем и их предотвращение является важным вопросом для проведения

профилактических мер против этого заболевания и уменьшение количество таких заболеваний в Казахстане.

Цель исследовательской работы: выявить, насколько информированы иностранные граждане(граждане Индии) об инфекционных заболеваниях, передающихся половым путем.

Материалы и методы исследования: Исследование основано на анализе результатов анкетирования, в котором приняли участие иностранные студенты(граждане Индии)(N=197) медицинского университета Астана.

Результаты и их обсуждение. Из общего числа опрошенных граждан (66,67%) женщины, мужчины (33,33%). В возрастной категории в возрасте от 15 до 27 лет 96,5% от общего числа ответчиков. В целом, если взять все респонденты как 100%, то 12% из 100% составили студенты 1-го курса, 44%-студенты 2-го курса, 8%-студенты 3-го курса, 20% - студенты 4-го курса, 12% - студенты интернатуры (Рис.1).

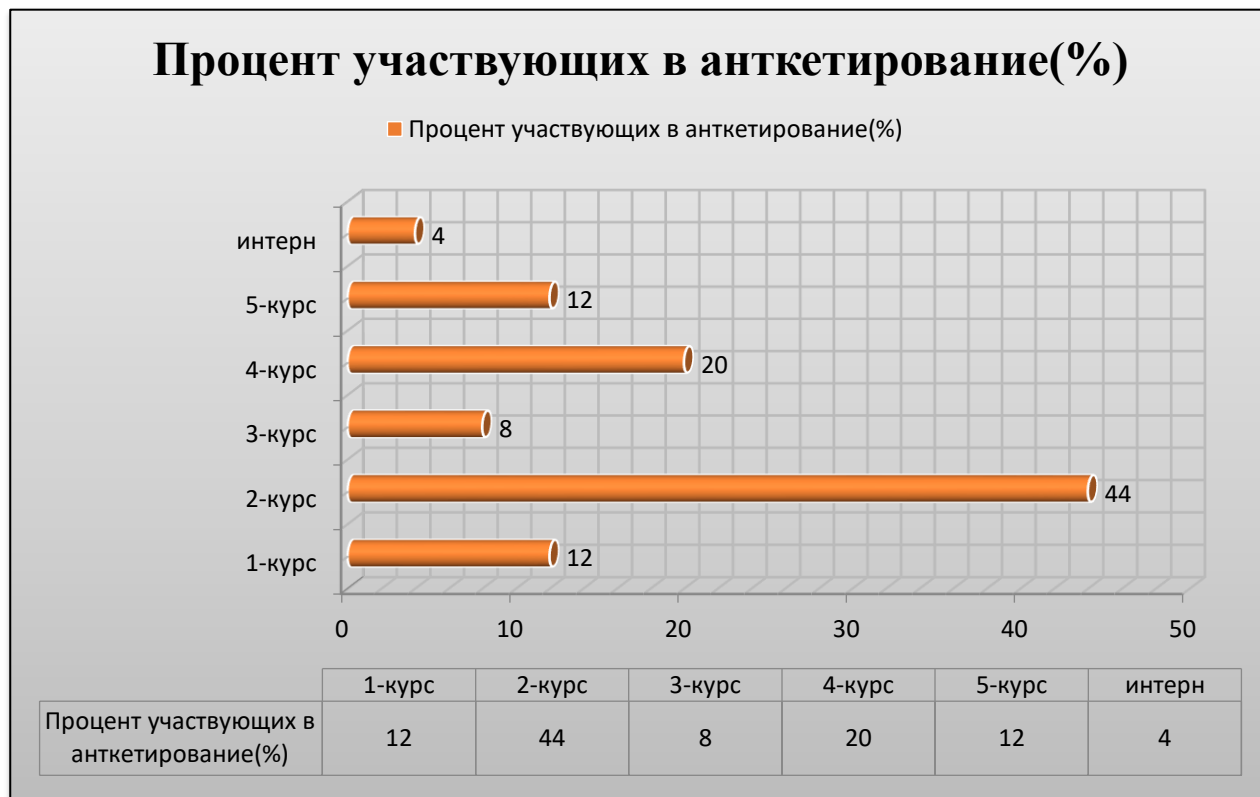

Рис. 1. Процент участвующих в анкетирование (%)

По мнению респондентов, наиболее распространенными инфекционными заболеваниями, передающимися половым путем, являются СПИД (36,8%), Гонорея(34,5%), сифилис(36,8%), Хламидоз(18,4%) и Вагинти(10,3%)(Табл.1).Большинство опрошенных (88,24%) сообщили, что не знают о путях предосторожности от половых инфекций и незнакомы с клиническими проявлениями этих заболеваний (52,94%). 2/3 (66,67%) респондентов считают необходимым начать с школьного возраста ознакомительную работу с инфекционными заболеваниями, передаваемыми половым путем.По мнению респондентов, наиболее эффективной мерой профилактики инфекционных заболеваний, передаваемых половым путем (33,33%), выбрали организацию инструктивных мероприятий с школьного возраста и надзор за защитными мероприятиями в одинаковом процентном показателе (33,33%)

Таблица 1

Распространение инфекционных заболеваний (в процентах)

Наименование инфекционной болезни	Распространения(в процентах)
СПИД	36,8%
Гонорея	34,5%
сифилис	36,8%
Хламидоз	18,4%
Вагинти	10,3%

Вывод. На основании анализа полученных данных нами было выявлено, что большинство молодых людей мало информированы о инфекции передаваемые половым путем и *безответственно* относятся к своему здоровью, *не проходит* ежегодный медицинский осмотр. *Результаты исследования показали недостаточную информированность о первичные признаки и профилактические лечение данного социально значимого заболевания. Наше общество должно работать над повышением*

информированности, грамотности молодежи, особенно эмигрантов из других стран, в целях защиты и сохранения стабильности внутри страны и защиты молодого поколения.

Список источников:

1. Инфекции, передаваемые половым путем. Информационный бюллетень ВОЗ. 2013. № 110. Ноябрь.
2. Юцковский А.Д., Кунгуров Н.В., Юцковская Я.А. Опыт организации противоэпидемических мероприятий по предупреждению распространения сифилиса и других инфекций, передаваемых половым путем, в ДВФО // Дальневосточный вестник дерматовенерологии, дерматокосметологии и сексопатологии. 2009. №1(4). С. 15–18.
3. Айгуль Ибраева. Миграция как угроза экономической безопасности: почему казахстанцы уезжают за границу. The Wall Street Journal. 2018. Август.

Байкова Крістіна Олександрівна

студентка 3 курсу

Харківський Національний Медичний університет, Україна

Косілова Ольга Юріївна

кандидат медичних наук, викладач

Харківський Національний Медичний університет, Україна

ВПЛИВ ПОВІТРЯНОГО ТРАНСПОРТУ НА ЗОВНІШНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ТА ЗДОРОВ'Я ЛЮДИНИ

На сьогоднішній день однією з найактуальніших проблем екології є нейтралізація негативних впливів, на навколишнє середовище та організм людини, зокрема повітряного транспорту і пошук ефективних шляхів його подолання.

Метою нашої роботи є дослідження шкідливого впливу повітряного транспорту на зовнішнє середовище і здоров'я людини та знаходження актуальних методів вирішення цієї проблеми.

Дуже великий внесок в розвиток даної проблеми зробив німецький аерокосмічний центр на чолі з професором У. Шуманом, не менш важливими були і внески доктора технічних наук А. Зубкова, В. Маягашева, О. Картишева та інших вчених.

В наукових дослідженнях існує думка, що повітряний транспорт негативно впливає на зовнішнє середовище та організм людини, як фізично так і хімічно.

Основним фактором хімічного впливу літаків на екологію та організм людини є забруднення зовнішнього середовища продуктами згорання авіаційного палива. За науковими розрахунками в середньому літак за один політ виділяє у зовнішнє середовище 46,8 т вуглекислого газу, 18т водяної пари, 635 кг оксиду азоту та 2,2 кг дрібнодисперсної сажі [1]. Концентрація цих отруйних речовин може знаходитись у атмосфері до 2 років, бо швидкість розподілу їх

залежить від метеорологічних умов. Науковці вважають що, у сучасних літаках викид отруйних речовин набагато менший, ніж у їх старих моделях, але їх всього 5% від основної маси. Забруднення головним чином здійснюється перед стартом, під час взльоту, посадки та після ремонту літака.

В результаті наукових досліджень ми виявили, що камера згоряння сучасного авіаційного двигуна розжарюється до 2000 градусів, легко зв'язується з киснем та утворює оксиди NO і NO₂. На думку Т. Митрофанової на висоті 12 тисяч метрів і нижче оксиди азоту викликають активне утворення тропосферного озону. Це не той самий озон, що захищає нас від ультрафіолетового випромінювання. Тропосферний озон підсилює парниковий ефект – так само як вуглекислий газ та водяна пара. До того ж підвищений вміст озону в повітрі негативно впливає на здоров'я людини, оскільки Він подразнює слизову оболонку очей і дихальних шляхів, пошкоджує сурфактант легенів. При тривалому вдиханні цього газу настає сонливість, потім змінюється дихання: воно стає глибоким, неритмічним, можливий летальний випадок через параліч дихального центру [2].

Також існують інші негативні фактори впливу на організм людини. Наприклад при польоті в літаку це – низький рівень вологи в пасажирському салоні – може викликати сухість слизових оболонок носа, горла й очей; зміна атмосферного тиску викликає відчуття дискомфорту під час польоту, внаслідок відносної нестачі кисню в розрідженому повітрі, набухання слизової оболонки носа у дітей та людей з проблемами у здоров'ї (запаленням та обструктивним захворюванням верхніх дихальних шляхів, синуситом, анемією або хворобами серця); сила гравітації – може викликати набряк ніг з накопичення рідини в тканинах або навіть тромбози глибоких вен; зміна сили тяжіння та прискорення, що призводить до подразнення вестибулярного апарату та інших систем організму; зміна циркадних ритмів, внаслідок перельоту через декілька часових поясів.

За даними міжнародного комітету з охорони навколишнього середовища з початку 2020 року будуть введені обмеження на викиди шкідливих речовин, а до

2050 року планується скоротити викиди вуглекислого газу на 50%. Крім того, Європейська комісія наполягає на тому, щоб з 2020 року в авіаційній галузі використовувалося близько 4% палива отриманого з біологічних джерел. Дослідники уже розпочали розробку нового виду палива – водневого, яке вважається майже ідеально екологічно чистим і виділяє при згорянні воду і незначну кількість оксидів азоту; біопалива.

Розглянувши ряд недоліків повітряного транспорту, ми можемо зробити висновок, що це досить актуальна тема для всього суспільства. Шляхами вирішення вищезазначених проблем можуть бути: модернізація двигунів; розробка альтернативних видів палива; висадка великої кількості дерев уздовж трас польоту повітряного транспорту тощо [3].

Список джерел:

1. Картышев О.А. Расчёт выбросов загрязняющих веществ авиадвигателей в современных условиях авиатранспортных производств / О.А. Картышев, В.В. Медведев // Научный вестник Московского государственного технического университета гражданской авиации / под общ. ред. В.А. Пивоваровым. – Москва, 2005. – С. 1-8.
2. Митрофанова Т.А. Влияние стратосферного и тропосферного озона на тепловой баланс планеты и движения атмосферы / Т.А. Митрофанова, Х.Д. Канониди, К.Х. Канониди, Р.В. Тедорадзе // Известия высших учебных заведений. Северо-Кавказский регион. Естественные науки. – Москва, 2016. – С. 1-4.
3. Миягашева В.А. Экологические проблемы в авиации и путь их решения / В. А. Миягашева, Д. Р. Иншаков, А. В. Пономарёв, О. Г. Бойко // Актуальные проблемы авиации и космонавтики. – Красноярск, 2016. – №1. – С. 808-810.

Баймуканова Тамилла Талгатовна

студент III курса

НАО «Медицинский Университет Астана», Республика Казахстан

Жантуган Айгерим Ержанкызы

студент III курса

НАО «Медицинский Университет Астана», Республика Казахстан

ДИНАМИКА ИНФЕКЦИОННОЙ ЗАБОЛЕВАЕМОСТИ В РЕСПУБЛИКЕ КАЗАХСТАН В 2014-2018 ГОДАХ

Введение. Показатель распространенности инфекционных заболеваний является одним из важных компонентов индекса здоровья. Согласно материалам ВОЗ в современных условиях достаточно нескольких часов для того, чтобы инфекция, возникшая в одной точке мира, вызвала чрезвычайную ситуацию в другом конце планеты.

Цель исследования: оценка состояния инфекционной заболеваемости населения в Республике Казахстан за 2014-2018 гг.

Материалы и методы. Проведен анализ заболеваемости населения всех групп и возрастов по данным официальной статистики за 5 лет.

Результаты и их обсуждения. На современном этапе развития нашей Республики приоритетными направлениями государственной политики были биологическая безопасность и борьба с инфекционными болезнями, что отражено в стратегии развития Казахстана до 2050 года, а также в Стратегическом плане развития Республики Казахстан (РК) до 2025 года. Были продолжены основные реформы, начатые в рамках Государственной программы «Денсаулық» 2016-2019 гг. В системе всей заболеваемости Республики Казахстан доля инфекционных болезней за 2014-2018 гг. в среднем составляет 2,03%. На протяжении многих лет в структуре болезней инфекционной природы

доминируют острые инфекции верхних дыхательных путей множественной и не уточненной локализации (ОРВИ). Заболеваемость ОРВИ снизилась в 1,35 раза (с 4427,89 на 100 тыс. в 2014г. до 3284,01 в 2018г.). В среднем за год каждый 32-ой человек болеет ОРВИ в стране. Эпидемическая ситуация по ВИЧ-инфекции в Республике Казахстан относительно стабильна. Показатель пораженности ВИЧ-инфекцией в 2018 г. вырос до 16,96 на 100 тыс. населения. Острые кишечные инфекции (ОКИ) занимают одно из ведущих мест в структуре инфекционной заболеваемости (рис.№1). В течение многих лет заболеваемость ОКИ установленной и не установленной этиологии относительно стабильна, что отражается в снижении в 1,16 раза (с 76,17 на 100 тыс. в 2014 г. на 65,6 в 2018 г.). Сальмонеллез сохраняется на уровне 7-8 случаев на 100 тыс. населения (рис.№3). В начале XXI в. ВОЗ назвала гепатит «вирусной бомбой замедленного действия», которая ведет за собой эпидемию во всем мире. В целом вирусный гепатит является давлением для здравоохранения мирового уровня. В Республике Казахстан значимость проблемы вирусных гепатитов определяется высокой распространенностью, преимущественно хронических форм. По данным официальной статистики, в мире в 2014 г. насчитывалось 390-410 млн человек с хроническим вирусным гепатитом, в 2016 г. по определению ВОЗ умерло от гепатита С 399 тыс. человек, в 2014 г. (рис.№1) в Казахстане этот показатель составлял 5793 случаев (33,51 на 100 тыс.). В глобальном индексе конкурентоспособности (ГИК) по нормативу «Распространенность ВИЧ в возрастной группе 15-49 лет» Казахстан занимает 1 место со странами, входящих в категорию с низким показателем. На 2018 г. ситуация относительно стабильна (33,34 на 100 тыс.) (рис.№1).

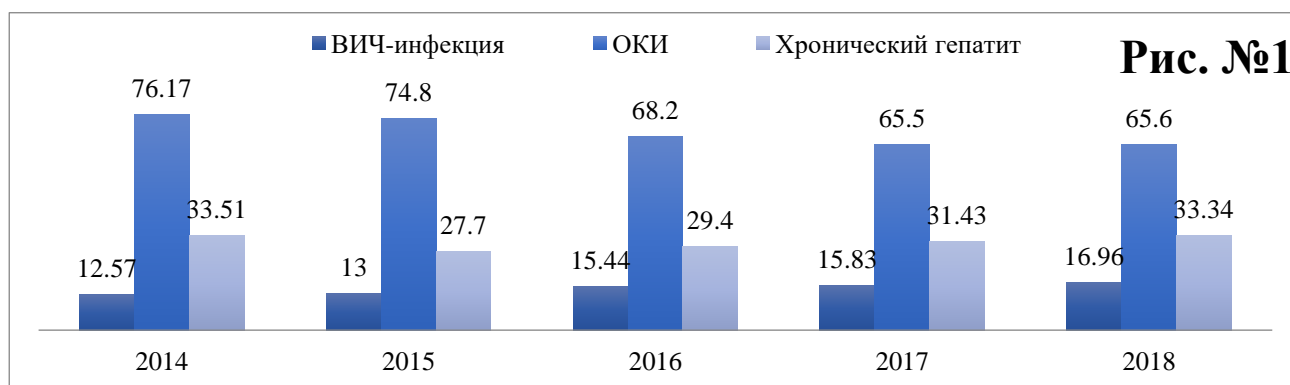
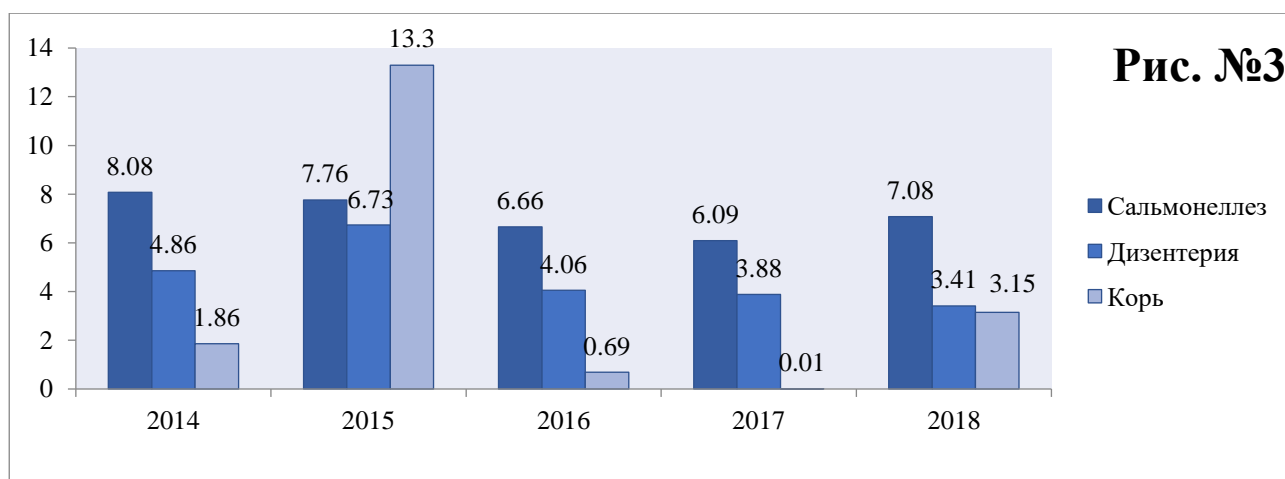
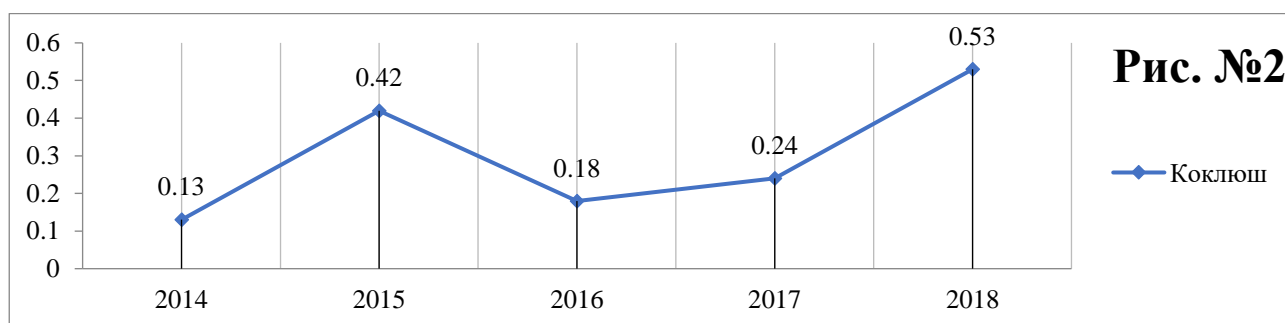

Рис. №1

Заболеваемость бактериальной дизентерией с 2014 г. снизилась в 1,42 раза (с 4,86 на 100 тыс. на 3,41 в 2018 г.), в том числе высокий показатель был в 2015 г. (6,73 на 100 тыс. населения)(рис.№3). Корь сохраняет свой эпидемический статус и остается достаточно заразной болезнью вирусного происхождения. В течение 5 лет в Казахстане самый высокий показатель был в 2015 г. (13,3 случая на 100 тыс. населения) (рис.№3). На территории республики с 2014 г. наблюдались циклические подъемы коклюша: в 2014-2015 и 2017-2018 гг. (рис.№2).

Уровень охвата составляет в среднем 0,3 случаев на 100 тыс. населения. С 2015 года наблюдается снижение распространенности менингококковой инфекцией в 4,6 раза: с 2,42 до 0,53 на 100 тыс. населения. Так же стоит отметить единичные случаи брюшного тифа в Алматинской и паратифа в Мангыстауской областях в 2015-2017 гг. В 2016 году в Карагандинской области была зарегистрирована вспышка сибирской язвы (11 больных). Казахстан занимает 7 место среди 18 стран Европейской территории с высоким уровнем распространенности туберкулеза по данным статистики 2014 г. Ежегодно в

стране регистрируется порядка 2000 случаев скарлатины, после ОРВИ, дизентерии и ОКИ. В 2014 г. зарегистрировано 2200 случая скарлатины, показатель заболеваемости составил 12,72 на 100 тыс. населения, в 2018 году отмечено значительное повышение в 1,25 раза до 15,95 случая.

Выводы. В республике отмечается стабильная эпидемиологическая ситуация по большинству инфекционных болезней. На сегодняшний день охват иммунизацией против 11 инфекционных заболеваний составляет 95%. С 2012 г. Всемирной Организацией Здравоохранения Республика Казахстан сертифицирована как страна, освобожденная от полиомиелита и малярии. В 2018 г. среди населения страны не зарегистрированы случаи инфекционных заболеваний паратифом А, В, С, дифтерией, столбняком, брюшным тифом и бешенством. Прогноз развития эпидемии ВИЧ-инфекции на территории Республики Казахстан на ближайшие годы следует считать благоприятным. Все же несмотря на успехи в области наблюдения общего эпидемиологического статуса, проблема инфекционных заболеваний продолжает оставаться достаточно сложной во всех без исключения странах мира.

Список источников:

1. Здоровье населения Республики Казахстан идеальность организаций здравоохранения в 2014, 2015, 2016, 2017, 2018 годах.
2. Государственная программа развития здравоохранения Республики Казахстан «Денсаулық» на 2016-2019 годы.
3. <https://www.who.int/ru/news-room/fact-sheets/detail/hepatitis-c>
4. http://www3.weforum.org/docs/GCR2016-2017/05FullReport/TheGlobalCompetitivenessReport2016-2017_FINAL.pdf
5. http://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0009/165618/4.pdf?ua=1

UDC 616.9:616.523:005.57-057.875

Орынғалиев Нурдос Айдынович

студент Пкурса

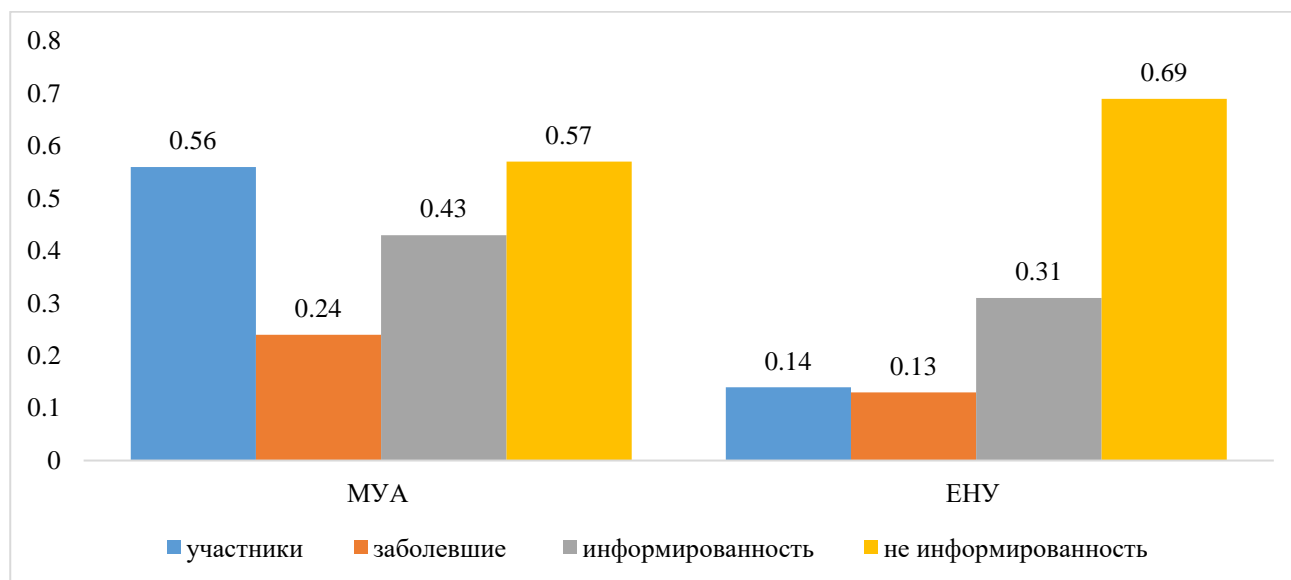
НАО «Медицинский Университет Астана», Республика Казахстан

ИНФОРМИРОВАННОСТЬ СТУДЕНТОВ О МОНОНУКЛЕОЗЕ ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ МУА И ЕНУ

Актуальность. Мононуклеоз острое вирусное заболевание, которое поражает лимфатические узлы, печень, селезенку, нервные сплетения. Часто регистрируется инфекционное мононуклеоза у подростков. Пик частоты вируса приходится на возраст 17–22 лет. По данным ВОЗ, число зараженных от 16 до 800 тысяч человек на 100 тыс населения. В Казахстане ежегодно регистрируют 30-70 случаев инфекционного мононуклеоза на 100 тысяч население. Первично инфицированные вирусом семейства *Herpesviridae*. Герпес вирусные инфекции широко распространены среди взрослых а также между студентов. Наиболее часто регистрируют По данным ВОЗ зараженность 70%-95% взрослого населения. А так же между студентов 90-100% заражения. Инфекционный мононуклеоз является наиболее характерным типичным заболеванием проявлением герпес вирусных инфекций. В случае отсутствия полного синдрома инфекций мононуклеоз у студентов раннего возраста, ошибки диагностики до госпитальном этапе составляют, что требует совершенствования тактики обследования. По данным, ВОЗ число больных инфекционным заболеванием мононуклеоз за последние 20 лет резко возросло. По статистике между студентами инфекционное заболевание Эпштейна-Барр выросло от 50-57% до 87%-94%. В отдельных регионах континента поражённость населения достигает 60-90%. Поэтому не случайно мононуклеоз в развивающихся странах Азии, Африки, Южной Америки, Северной Америки занимает одно из первых мест среди инфекционных болезней.

Цель исследования. Цель исследования является о информировании заболеваний мононуклеоз у студентов высших учебных заведений МУА и ЕНУ в городе Нур-Султан.

Материалы и методы исследования. Исследования основано на анализе результатов анкетирования, в котором приняли участие студенты (N=200) разных ВУЗов в городе Нур-Султан.

Результаты и их обсуждение. Общее количество людей, которые принимали участие в опросе (52,94%) женского пола и (47,06%) мужского пола. По возрастной категории люди 17-21 лет 88,24% и 22-25 лет возраста составил 11,76%. Студенты которые принимали участие в опросе МУА 56,47% , ЕНУ 13,88. Переболевшие студенты 19,7% (МУА-72%, ЕНУ-47%),видели как проходит цикл болезни 25,8 и не знали про болезнь 54,5.Основная масса студентов заболели мононуклеозом в МУА(23,9) рис-1.По данным опроса наиболее часто болевшие студенты МУА(24,5%), большая часть инфицированных студентов старших курсов, чем студенты 1 и 2 курса обучения с наименьшим степени заражения. В учебном заведений ЕНУ число заболеваний составляет 13,4%, инфицированные вирусом студенты переболевши 2 курса, и меньшее количество 1 курса. В основном информированность студентов высших учебных заведений города Нур-Султан, МУА студенты составляет около 43% и меньше степен информированность студентов ЕНУ составил 31%. Каждый год

проводиться медицинское обследование 37,8% студентов и каждые 6 месяцев проходят медицинский осмотр 7%. Высокий показатель посещаемости медицинского учреждения, по опросам являются студенты МУА. Категорически переболевши инфекционным заболеванием мононуклеозом может полностью избавиться от болезни. Но иногда это болезнь может остаться. Некоторые время симптом болезни может проявиться, но иногда симптом может отсутствовать. Иногда слабость может 65% сохраняться у заболевших вирусом Эпштейна-Барр. Если человек переболел инфекционным болезням **мононуклеоз** один раз, даже бессимптомно в основном крайних случаях, то он приобретает иммунитет к этой болезни на всю жизнь. При не соблюдения правил личной гигиены и индивидуального использования личных предметов (стакан, ложка, зубной щетки). При незнание о болезни растет риск заболевания и распространение мононуклеоза. 1 табл

Название	Медицинский Университет Астана «МУА»	Евразийский Национальный университет имени Гумилёва «ЕНУ»
Количество участников	56%	14%
Женский пол	62%	38%
Мужской пол	70%	29%
17-21 лет	88,24%	88,24%
22-25 лет	11,76%	11,76%
Переболевшие студенты	72%	47%
Знает цикл болезни	25,8%	25,8%
Отсутствие знание	54,5%	25,8%
3-4 курс болевшие студенты	24,5%	13,4%
1-2 курс болевшие студенты	0>20	0>10
Информированность	43%	31%
Не информированность	57%	69%

Вывод. На основании полученных данных было выявлено, что студенты города Нур-Султан (МУА, ЕНУ) показали недостаточную осведомленность про

инфекцию мононуклеоза и его профилактику. Результаты исследования показали недостаточную информированность студентов МУА (57,5%), ЕНУ(69%), и первичные признаки профилактических мероприятий данного заболевания. Наше общество должно работать над повышением информированности, грамотности студентов.

Список источников:

1. Лаборатория диагностика инфекционных заболеваний: справочник под ред В.И.Покровского, М.Г.Твороговой, Г.А.Шипулина. - М.Бином-2013
2. Боковой.А.Г Герпесвирусные инфекции у детей актуальная проблеме современной клинической практики// Детские инфекции-2010
3. Mark.H. Ebell Epstein-Barn-virus infectious mononucleosis// Farm. Physiciam-2004-Vol.

UDC 614.29

Плетенецька Аліна Олександрівна

кандидат медичних наук, асистент кафедри судової медицини та медичного права
Національного медичного університету імені О.О. Богомольця, Україна

Зарицький Геннадій Аркадійович

кандидат медичних наук, асистент кафедри судової медицини та медичного права
Національного медичного університету імені О.О. Богомольця, Україна

Легедза Аріна Васильвна

перший заступник начальника
ДУ «Головне бюро судово-медичної експертизи МОЗ України», Україна

Рюміна Ірина Олександрівна

судово-медичний експерт судово-медичного відділу
ДУ «Головне бюро судово-медичної експертизи МОЗ України», Україна

Полив'яний Вадим Миколайович

судово-медичний експерт судово-медичного відділу
ДУ «Головне бюро судово-медичної експертизи МОЗ України», Україна

АНАЛІЗ ПОМИЛОК ПРИ ПРОВЕДЕННІ СУДОВО-МЕДИЧНИХ ЕКСПЕРТИЗ: ПРИЧИНИ ТА НАСЛІДКИ

***Анотація.** Інколи судово-медичні експерти допускають помилки при проведенні експертиз, що призводить до невірно сформульованих відповідей на питання правоохоронних органів і ускладнює процес розслідування та розкриття злочинів. В таких випадках, призначаються повторні комісійні експертизи. Метою дослідження було виявлення найбільш розповсюджених експертних помилок шляхом аналізу комісійних судово-медичних експертиз, виконаних у «Головному бюро судово-медичної експертизи МОЗ України» за 2017-2018 рр. Оцінивши матеріали по двомстам випадкам повторних судово-медичних експертиз, що*

були проведені в Головному бюро, можна відмітити, що загальний рівень попередньо проведених експертиз у відділах експертизи трупів, потерпілих, звинувачених і у відділі комісійних експертиз свідчить про наявність експертних помилок. Великою мірою вони залежать від значного навантаження експерта та специфіки роботи, яка вимагає дотримання термінів, інколи від слабкого знання нормативної документації. Для підвищення рівня експертиз слід частіше експертами підвищувати кваліфікацію, а також залучати до комісії викладачів кафедр судової медицини (експертизи).

Ключові слова: судово-медична експертиза, висновок експерта, помилка.

Вступ. Згідно ч.1 ст. 242 Кримінального процесуального кодексу України «експертиза проводиться експертною установою, експертом або експертами, яких залучають сторони кримінального провадження або слідчий суддя за клопотанням сторони захисту у випадках та порядку, передбачених статтею 244 цього Кодексу, якщо для з'ясування обставин, що мають значення для кримінального провадження, необхідні спеціальні знання...» [1].

Втім, інколи судово-медичні експерти допускають помилки при проведенні експертиз, що призводить до невірно сформульованих відповідей на питання правоохоронних органів і ускладнює процес розслідування та розкриття злочинів. В таких випадках, призначаються повторні комісійні експертизи. Так ст. 4 Закону України «Про судову експертизу» визначає гарантії незалежності судового експерта та правильності його висновку, серед яких і можливістю призначення повторної судової експертизи.

Відповідно до «Правил проведення комісійних судово-медичних експертиз в бюро судово-медичної експертизи»[2], «Експертизи у відділі проводяться з метою усунення протиріч між раніше проведеною експертизою та іншими матеріалами справи у випадку необґрунтованості висновків або сумнівів особи, яка проводить дізнання, слідчого, прокурора, судді або суду в правильності згаданої експертизи, а також з метою встановлення терміну

зачаття, здатності до запліднення, проценту втрати професійної працездатності ... і правильності надання медичної допомоги у випадках притягнення до кримінальної відповідальності медичних працівників за "професійні правопорушення».

Метою дослідження було виявлення найбільш розповсюджених експертних помилок шляхом аналізу комісійних судово-медичних експертиз, виконаних у «Головному бюро судово-медичної експертизи МОЗ України».

Матеріал та методи. Матеріалом досліджень були судово-медичні експертизи, виконані у судово-медичному відділі ДУ «Головного бюро судово-медичної експертизи МОЗ України» за 2017-2018 рр.

Отримані дані підлягали статистичній обробці стандартними методиками описової статистики.

Результати дослідження та їх обговорення.

За результатами аналізу експертиз, виконаних у судово-медичному відділі ДУ «Головного бюро судово-медичної експертизи МОЗ України» за 2017-2018 рр, було встановлено, що в 2017 році було 511 експертиз (з них 205 "лікарських"), в 2018 році – 446 експертиз (з них 153 "лікарських"). З загальної кількості комісійних експертиз, проведених у різних бюро України певна частина призначається у ДУ «Головне бюро судово-медичної експертизи МОЗ України» (ГБ) (табл.1).

Таблиця 1

Кількість повторних судово-медичних експертиз, проведених у «ГБ судово-медичної експертизи МОЗ України» протягом 2017-2018 рр

№ п/п	Зона обслуговування	Кількість виконаних комісійних експертиз в бюро	Кількість призначених до ГБ експертиз	
			2017	2018
1.	Вінницька	126	10	18
2.	Волинська	75	10	7

3.	Дніпропетровська	262	26	29
4.	Донецька	225	10	9
5.	Житомирська	174	10	29
6.	Закарпатська	65	19	12
7.	Запорізька	591	13	22
8.	Івано-Франківська	55	13	20
9.	Київ місто	149	23	36
10.	Київська область	133	28	26
11.	Кіровоградська	91	23	25
12.	Луганська	57	6	4
13.	Львівська	194	21	19
14.	Миколаївська	111	16	10
15.	Одеська	333	14	19
16.	Полтавська	151	18	18
17.	Рівненська	124	7	5
18.	Сумська	94	21	13
19.	Тернопільська	82	8	5
20.	Харківська	500	34	31
21.	Херсонська	86	5	10
22.	Хмельницька	176	11	26
23.	Черкаська	42	16	17
24.	Чернігівська	68	14	15
25.	Чернівецька	153	13	7

Найбільший відсоток повторних комісійних судово-медичних експертиз призначалась у ДУ «Головне бюро судово-медичної експертизи МОЗ України» прийшовся на Черкаське (78,5%), Івано-Франківське (60%) обласне бюро судово-медичної експертизи; найменший- Запорізьке (5,7%), Донецьке (8,4%) обласне бюро судово-медичної експертизи.

Для більш детального аналізу було обрано 200 експертиз. Із цих проаналізованих повторних експертиз комісіями Головного бюро висновки було змінено в 48 випадках, що складає близько 25%.

Отже, двісті експертиз розподілялися на три умовні групи.

Перша група - (145) сто сорок п'ять експертиз - були так званими судово-медичними, в яких вирішувалися питання визначення характеру ушкоджень, механізму утворення, ступеню тяжкості, встановлення причини смерті. З цієї групи 91 випадків було підтверджено, 23 уточнено та 32 змінено.

Друга група – 52 випадки експертиз і досліджень за матеріалами перевірки та кримінальними справами, що порушені у відношенні медичних працівників в зв'язку з виконанням ними професійних обов'язків (тобто так звані лікарські), з яких 29 було підтверджено, 7 – уточнено і 16 змінено.

І ще одна умовна група – всього 3 випадки визначення стану здоров'я, причинного зв'язку між професійним захворюванням і настанням смерті. З них 2- було підтверджено, 1 уточнено.

Серед змінених комісіями Головного бюро експертних висновків, основну кількість традиційно складала черепно –мозкова травма – 21 випадок з 48 змінених. Особливо випадки клінічно-легких форм черепно-мозкової травми – струсу головного мозку та забою головного мозку легкого ступеню. При проведенні таких експертиз для оцінки медичної документації до складу експертної комісії не завжди залучаються відповідні спеціалісти – нейрохірург, невропатолог, отоневролог, рентгенолог тощо, не вивчаються медичні документи, які містять відомості про стан здоров'я травмованої особи за період, що передує травмі, не враховуються чинники, які обумовлюють подовження терміну

видужання – несвоєчасне звернення травмованого за медичною допомогою, отримання черепно-мозкової травми в стані алкогольного сп'яніння, проходження після травми амбулаторного, а не обхідного, в таких випадках, стаціонарного лікування, також ігнорується відсутність проведення діагностично-лікувальної люмбальної пункції, за наявності показань, не оцінюються результати реоенцефалографічного дослідження судин головного мозку, комп'ютерної томографії головного мозку, травмованих не оглядають члени експертної комісії, не призначаються необхідні для встановлення характеру ушкоджень додаткові обстеження підекспертних (виконання КТ, МРТ тощо).

Саме через наведені вище причини, клінічно-легкі форми черепно-мозкової травми комісії обласних бюро продовжували відносити до ушкоджень середнього ступеня тяжкості за ознакою тривалості розладу здоров'я і навіть до тяжких тілесних ушкоджень, а при проведенні повторних судово-медичних експертиз в Головному бюро ці випадки склали майже третину від усіх змінених. Зокрема, лише в 9-ти випадках клінічно-легкі форми черепно-мозкової травми - струс головного мозку та забій головного мозку комісіями Головного бюро були змінені, і віднесені до легких тілесних ушкоджень після того, як попередніми експертними комісіями ці форми ЧМТ були віднесені до середнього ступеню тяжкості за критерієм тривалого розладу здоров'я, лише на підставі того, що у травмованих тривалий час після події спостерігалися ознаки астенізації, артеріальної, або лікворної дистонії, больові синдроми тощо. В усіх цих випадках в медичних документах містилися відомості про наявність до події хронічних захворювань хребта, серцево – судинної, нервової систем, перебіг яких загострювався після травми, що давало можливість пояснити тривалий розлад здоров'я, та те, що він не обумовлений самою черепно – мозковою травмою.

Щодо інших ушкоджень та причин смерті, наведемо приклад повторної експертизи за фактом смерті, при проведенні якої комісія обласного бюро

прийшла до висновків, які суперечили не лише даним первинного судово – медичного дослідження, виконаного районним експертом, а й результатам гістологічного дослідження, які були в розпорядженні експертної комісії. При дослідженні трупа експерт описав наявність переломів 8-ми ребер справа, 2-х ребер зліва з чисельними розривами обох легень, перелом груднини, наявність рідкої крові в обох плевральних порожнинах по 150 та 200 мл. При цьому експерт відібрав для гістологічного дослідження шматочки з усіх ділянок ушкоджень легень, і м'яких тканин, в яких гістологом були знайдені крововиливи з початковими реактивними змінами. Не зважаючи на ці дані, комісія обласного бюро прийшла до висновку, що ”найбільш можливий механізм виникнення ушкоджень, які призвели до смерті потерпілого – це нанесення йому спочатку частини ушкоджень, за декілька діб з наступним нанесенням решти ушкоджень за декілька годин до смерті, і розмежувати, які саме нанесені за декілька діб, а які за декілька годин до смерті – неможливо”. Не дивно, що слідство засумнівалося в обґрунтованості таких підсумків і було вимушене призначити повторну експертизу.

В чотирьох випадках повторних експертиз, які стосувалися смертельних важких черепно мозкових травм з множинними ушкодженнями м'яких тканин в ділянці голови, ділянками забою головного мозку, крововиливами під оболонки, комісії обласних бюро вказували на неможливість встановлення конкретного механізму утворення черепно – мозкової травми, оскільки, на їх думку, черепно – мозкова травма, що призвела до смерті, виникла від сукупності дій в ділянку голови. При проведенні повторних експертиз комісії Головного бюро змогли визначити механізм їх отримання, розмежувавши ушкодження, які могли виникнути в результаті падіння від ушкоджень, які могли виникнути від окремих ударів, та встановити, внаслідок яких саме травмуючих дій в ділянку голови виникли ушкодження, що призвели до настання смерті, і ушкодження, які не мали впливу на її настання і, відповідно, оцінити ушкодження за ступенем тяжкості.

Висновки.

Оцінивши матеріали по двомстам випадкам повторних судово-медичних експертиз, що були проведені в Головному бюро, можна відмітити, що загальний рівень попередньо проведених експертиз у відділах експертизи трупів, потерпілих, звинувачених і у відділі комісійних експертиз свідчить про наявність експертних помилок. Великою мірою вони залежать від значного навантаження експерта та специфіки роботи, яка вимагає додержання термінів, інколи від слабкого знання нормативної документації. Для підвищення рівня експертиз слід частіше експертами підвищувати кваліфікацію, а також залучати до комісій викладачів кафедр судової медицини (експертизи).

Список джерел:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України [Електронний ресурс] / Відомості Верховної Ради України (ВВР) – К., 2016, – № 46. – с.2046 – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>
2. Про судову експертизу: Закон України / Введений в дію Постановою Верховної Ради № 4038 а-ХІІ (4038 а-12) від 25.02.1994, ВВР, 1994, N 28, ст. 233.
3. Наказ МОЗ України № 6 від 17.01.1995 року «Про розвиток і вдосконалення судово-медичної служби України» // «Правила проведення комісійних судовомедичних експертиз в бюро судово-медичної експертизи». – С. 35-38.

UDC 616.24-002:616.15-071

Селіхова Л.Г.

доктор медичних наук, професор, кафедри внутрішньої медицини №3 з фтизіатрією,
Українська медична стоматологічна академія, Україна

Борзих О.А.

кандидат медичних наук, доцент кафедри внутрішньої медицини №3 з фтизіатрією,
Українська медична стоматологічна академія, Україна

Лавренко А.В.

кандидат медичних наук, доцент кафедри внутрішньої медицини №3 з фтизіатрією,
Українська медична стоматологічна академія, Україна

Герасименко Н.Д.

кандидат медичних наук, доцент кафедри внутрішньої медицини №3 з фтизіатрією,
Українська медична стоматологічна академія, Україна

Авраменко Я.М.

асистент, кафедри внутрішньої медицини №3 з фтизіатрією,
Українська медична стоматологічна академія, Україна

ЗМІНИ БІОХІМІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ КРОВІ ХВОРИХ НА ХОЗЛ – ЛІКВІДАТОРІВ АВАРІЇ НА ЧАЕС ДО ЛІКУВАННЯ

Вступ. Внаслідок аварії на ЧАЕС виникло масове опромінення населення малими дозами іонізуючої радіації. Дослідження багатьох авторів [1,2,3] показало, що малі дози радіації впливають на виникнення і перебіг багатьох хвороб внутрішніх органів, зокрема бронхо - легеневої системи.

Мета роботи: вивчити біохімічні показники аналізу крові у хворих на ХОЗЛ - ліквідаторів аварії на ЧАЕС до лікування.

Об'єкти дослідження: Нами обстежено 44 хворих на ХОЗЛ, які брали участь у ліквідації аварії на ЧАЕС(основна група), середній вік $42,5 \pm 2,2$ роки та

66 хворих на ХОЗЛ, які не брали участі в ліквідації аварії на ЧАЕС (контрольна група), середній вік $45,0 \pm 2,1$ роки, які проходили курс лікування на базі 4 і 5 міських клінічних лікарень в м. Полтава. Паспортизована доза опромінення 18,5-25,5 Р.

Результати дослідження. У хворих на ХОЗЛ основної та контрольної групи порушень зі сторони пігментної функції печінки не спостерігалось. Так загальний білірубін в основній групі склав $20,9 \pm 0,9$ мкмоль/л. в контрольній - $17,4 \pm 1,0$ мкмоль/л / $P < 0,01$ /.

При вивченні показників білкового обміну (загальний білок, протеїнограма) нами отримане суттєве зниження загального білка в основній групі хворих на ХОЗЛ, що складало $54,6 \pm 0,8$ г/л. в контрольній - $72,2 \pm 0,9$ / $P < 0,001$ /. В основній групі хворих ХОЗЛ виявлена диспротеїнемія. Так рівень глобулінів склав $62,2 \pm 0,8$ г/л. альбумінів $37,8 \pm 0,9$ г/л. Одночасно в основній групі збільшувався вміст гама - глобулінів і склав $22,4 \pm 0,7\%$. Було проведено дослідження на β - та пре- β -ліпопротеїди у здорових осіб – $3,8 \pm 0,48$ г/л, в основній групі – $4,2 \pm 0,3$ г/л, в контрольній групі $5,0 \pm 0,3$ г/л. В результаті проведеного дослідження було виявлено збільшення β - та пре- β -ліпопротеїдів в основній і достовірно в контрольній групі ($P > 0,05$), у порівнянні зі здоровими особами. Провели дослідження на холестерин у здорових осіб $5,08 \pm 0,22$ ммоль/л, в основній групі $6,11 \pm 0,53$ ммоль/л, в контрольній $5,2 \pm 0,32$ ммоль/л. Нами було виявлено збільшення холестерину достовірно в основній групі ($P > 0,05$) та в контрольній порівняно зі здоровими особами. Порушення вуглеводної, ферментативної, видільної функції в обох групах не виявлено. Ми констатували суттєві порушення печінки в жировому обміні.

Висновок: Таким чином, у хворих на ХОЗЛ - ліквідаторів аварії на ЧАЕС спостерігалось зниження загального білка в основній групі хворих на ХОЗЛ, збільшується вміст гама - глобулінів, порушення вуглеводної, ферментативної і видільної функції печінки не виявлено, але констатовано порушення в жировому

обміні. Це свідчить про зниження реактивності організму у хворих ХОЗЛ основної групи.

Список джерел:

1. Редчиц И.В. Антиоксидантная обеспеченность и состояние ПОЛ у больных хроническим бронхитом, подвергшихся воздействию ионизирующего излучения/ И.В. Редчиц Л.Г. Селихова// Актуальні питання клінічної медицини / Тези відповідей – Полтава, 1994 – С.168-169.
2. Татарский А.Р. Особенности клинического течения заболеваний органов дыхания у лиц, участвовавших в ликвидации аварии на Чернобыльской АЭС/ А.Р.Татарский, А.В.Марачева, А.В.Кирихин. и др.// Пульмонология.- 1993.-М.-С.20-23.
3. Tyler A.P., Blackman J.R.,Effectof heavy radiation on pleura and lungs / A.P.Tyler, J.R.Blackman // J.Radiol.-1987.-Vol.3.-P.469.
4. Сушко В. О. Клінічні та респіраторні ураження у хворих на ХОЗЛ учасників ліквідації аварії на Чорнобильській АЕС у віддаленому після аварійному періоді / В. О. Сушко, Л. І. Швайко, К. Д. Базика // Зб. наук. пр. співробітників НМАПО ім. П. Л. Шупіка – 2013. – Вип. 22, кн.4 – С. 515-525.

Федорова Олена Анатоліївна

кандидат медичних наук, асистент кафедри судової медицини та медичного права
Національний медичний університет імені О.О. Богомольця, Україна

ТЕЗИГРАФІЧНІ ПОКАЗНИКИ III СТАДІЇ ЗЛОЯКІСНИХ НОВОУТВОРЕНЬ ЛОР-ОРГАНІВ

***Анотація.** В статті наведені результати комплексного тезиграфічного дослідження екстрактів слини 19 здорових осіб та 49 пацієнтів, хворих на рак ЛОР-органів. Тезиграфічний метод досліджень лише почав впроваджуватись в практику судово-медичних експертів, через це досі діагностичні можливості встановлення онкопроцесу у живих осіб ще не були вивчені. Однак, зміни тезиграфічних показників в тезиграмах тканинних екстрактів внутрішніх органів та крові з синусів твердої мозкової оболонки в секційному матеріалі в разі наявності злоякісного онкопроцесу показали їх діагностичну ефективність. Через це, дане дослідження було потенційно перспективним. На підготовчому етапі було визначено об'єкт дослідження – екстракт слини, який легко та швидко кристалізується під час класичної тезиграфії. Надалі було проведено порівняльний тезиграфічний аналіз екстрактів слини в групі здорових осіб та виявлено типовий вид кристалізації та типовий набір діагностичних ознак з попереднім вивченням клінічних та лабораторних даних з історій хвороб пацієнтів. Всі клінічні діагнози ЗН були підтверджені результатами гістологічних досліджень. На наступному етапі відбулось вивчення тезиграм осіб, хворих на III стадію ЗН ЛОР-органів. В результаті проведеного аналізу було встановлено, що III клінічній стадії раку притаманний набір певних наочних тезиграфічних показників, які в комплексі можуть використовуватись, як візуальні онкомаркери, під час проведення попередньої швидкої діагностики ЗН.*

Ключові слова: тезиграфія, тезиграфічні показники, тезиграфічні онкомаркери.

Вступ. Судово-медичні експерти, лікарі – патологоанатоми та профільні спеціалісти в повсякденній практиці нерідко працюють з онкохворими особами. Через це, діагностика злоякісних новоутворень (ЗН) вимагає постійного поліпшення та скорочення терміну. Однак, навіть, проведення звичайних аналізів крові та сечі вимагає значного часу, через що пацієнт може отримати результати аналізів лише на наступний день. Сучасна лабораторна діагностика володіє цілим арсеналом досліджень крові на наявність онкомаркерів, які коштують, за прайсами недержавних лабораторій, від 25 у. о. (онкомаркери підшлункової залози СА 50/9034) до 152 у. о. (на наявність гепато-целюлярної карциноми (AFP; DCP)/9360). При цьому, деякі дослідження проводяться за кордоном, що ще більш уповільнює їх виконання[1]. До того ж, за словами фахівців, «використання онкомаркерів для вірогідного виявлення раку не довело своєї ефективності в жодному дослідженні, через що не можуть бути рекомендовані для первинної діагностики онкозахворювань» [2].

Тому, об'єктивна лабораторна діагностика раку потребує постійного оновлення. Наразі, для потреб пацієнтів та спеціалістів існує потреба в нагальній розробці швидкої та легкої у виконанні, бюджетної за собівартістю, лабораторної методики встановлення ознак ЗН, яка б могла в подальшому використовуватись для скрінг-діагностики населення.

Актуальність і новизна. Нещодавно, у вітчизняній судово-медичній практиці почалось застосування нового для неї - кристалографічного, а саме – тезиграфічного методу діагностики. Оскільки цей метод вже давно довів свою ефективність в практиці багатьох клінічних галузей, ми вирішили перевірити його можливості в діагностиці III стадії ЗН ЛОР-органів.

Матеріали і методи. В роботі використовувались кристаломорфологічний (тезиграфічний) метод встановлення візуальних онкомаркерів ЗН, порівняльний та аналітичний методи.

Результати та обговорення. На попередньому етапі роботи спочатку було встановлено, що: 1). найкращим методом попередньої діагностики раку

може виявитись тезиграфічний метод, оскільки ініційований кристалогенез чітко та швидко реагує на щонайменші фізико-хімічні зміни, які відбуваються в організмі, ще на до клінічному етапі [3, с. 921, 923]; 2). найкращим чином для діагностики онкопроцесів з біорідин тіла людини підходить слина, оскільки легко та швидко кристалізується [4, с. 122-123]; 3). при проведенні тезиграфії екстрактів слини здорових осіб та хворих на рак, в отриманих тезиграмах спостерігались наочні відмінності [5, с. 1293-1296], що давало змогу припустити робочу версію стосовно можливості використання отриманих тезиграфічних показників в якості онкомаркерів.

На наступному етапі всього було проаналізовано об'єктивні клінічні дані та дані патогістологічного дослідження 49 пацієнтів відділення онкопатології ЛОР-органів та 69 первинних зразків тезиграм екстрактів слини, вилучених у здорових та хворих на рак (Cr) осіб, а також 547 окремих показових фрагментів тезиграм, й 284 світлини тезиграм на білому та чорному тлі. Пацієнтів з діагностовано III стадією ЗН серед даної вибірки було 16 осіб.

На першому етапі був встановлений звичайний тип кристалізації екстракту слини здорової людини (рис.1) та види кристалізації в тезиграмах онкохворих осіб з III стадією ЗН. Діагностичні ознаки тезиграми екстракту слини в нормі наведені у рис.2.

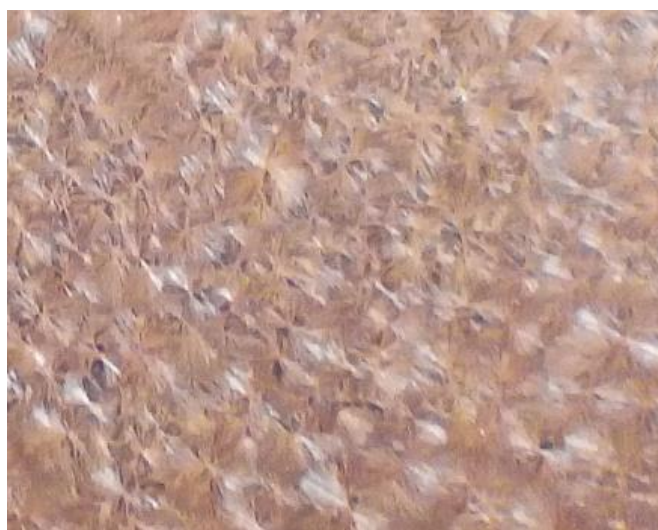
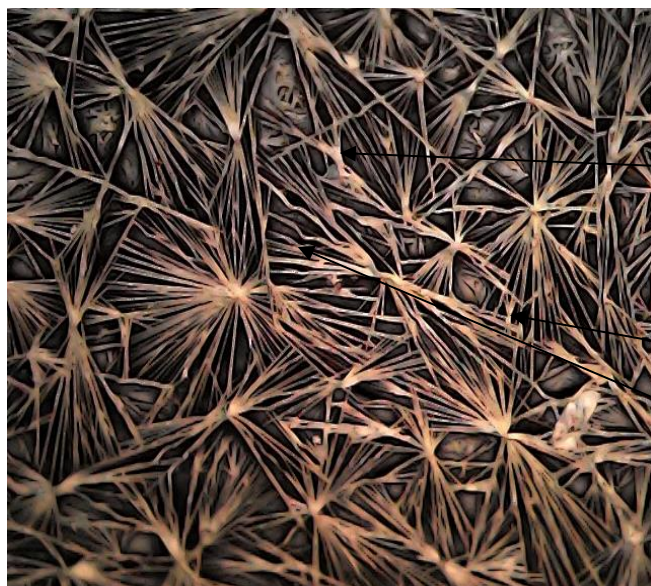

Рис. 1. Загальний вид кристалізації екстракту слини здорової особи в нормі

морфологічна однорідність;
 дифузний ріст;
 відсутні ознаки симетрії;
 велика кількість центрів;
 багато - кутниково-дендритно-
 секторальна форма;
 ріст кристалів у горизонтальній
 площині;
 тьмяні;
 є дендрити 1-го порядку;
 відсутня повторна
 кристалізація;
 наявна поодинокі деформація
 кристалів;
 вираженість деформацій -
 помірна в поодинокіх
 кристалах);
 полумки кристалів відсутні

**Рис.2. Візуальні тезиграфічні показники кристалізації
 в типовій тезиграмі здорової особи**

Отже, спочатку виявилось, що в нормі, в тезиграмах екстрактів слини діагностичними є наступні показники (табл. 1).

На другому етапі проводилось порівняння отриманих тезиграм. Отже, в отриманих тезиграмах хворих осіб спостерігались такі якісні тезиграфічні показники, як: переважно велика кількість центрів кристалізації; присутність переважно секторально-дендритних центрів кристалізації; ріст первинних дендритів у горизонтальній площині, поява росту вертикальній та під гострим кутом (рис. 3-а); формування дендритів 2-го порядку, пухнастість центрів; тьмяність кристалів; хвиляста деформація протягом первинних дендритів (рис. 3-б); явища дисконкомплексації кристалізації; вогнища повторної кристалізації (рис.3-в); руйнування центрів кристалізації(рис.3-г), поява аморфних мас (рис. 3-д).

Окрім того, в межах даної вибірки, тезиграми різнились між собою за такими ознаками, як: морфологічна однорідність або неоднорідність кристалізаційного малюнку; поява непрямолінійних форм кристалів; поява

колоній кристалів; наявність або відсутність вільного простору. В зв'язку з тим, що було виявлено 4 типи кристалізації при III стадії ЗН ЛОР-органів, також було складено узагальнену сукупність тезиграфічних ознак, притаманну III стадії злоякісного онкопроцесу. Результати порівняльного аналізу тезиграфів хворих на рак III стадії та здорових осіб наведено у табл. 2.

Таблиця 1

Характеристика діагностичних ознак, притаманних тезиграмі екстракту слини здорової особи

№ ознаки	Характеристика ознак	Характеристика різновидів	Кількість випадків	%
I	Особливості морфологічної однорідності рисунку	морфологічна однорідність рисунка	16	84,21
		неоднорідність	3	15,78
II	Характер розміщення рисунку	дифузний	19	100
		проспективний	-	-
		зональний	-	-
III	Ознаки симетрії	наявність	-	
		відсутність	19	100
IV	Кількість центрів	Багато (60-100)	19	100
		середня кількість (30-60)	-	-
		мала (до 30)	-	-
V	Форма кристалів	секторальна	19	100
		багатокутнікова	16	84,21
		дендритна	19	100
		сніжинкова	-	-
		кущова	-	-
		Інша (хрестоподібна)	3	15,78
VI	Ріст кристалів	в горизонтальній площині	19	100
		в вертикальній	-	-
		під кутом	-	
VII	Прозорість кристалів	прозорий	-	
		напівпрозорий	-	
		тьмянний	19	81,25
VIII	Дендрити	первинні	19	100
		2-го порядку	-	

IX	Повторна кристалізація	наявна	-	
		відсутня	19	100
X	Наявність деформацій кристалів в площинах росту	в горизонтальній площині	-	
		в вертикальній	-	
		під кутом до площин		
XI	Вираженість деформацій	Хвилеподібна в кінцях	4	21
		Хвиляста по всій довжині	1	5,2
		Звивиста	-	
XII	Наявність поломок кристалів, їх рештки	Наявні поломки кристалів	-	

а

б

в

г

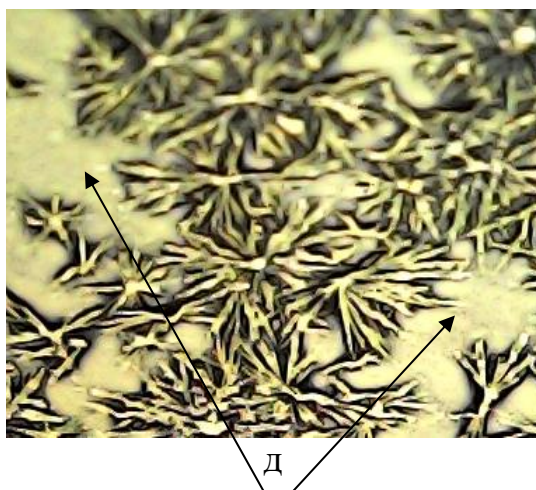

Рис.3. Новоутворені тезиграфічні показники в тезиграмах хворих на рак III стадії: а - поява росту у вертикальній площині та під гострим кутом; б - хвиляста деформація протягом первинних дендритів; в - вогнища повторної кристалізації; г – вогнища руйнації кристалізації; д – поява аморфних мас

Таблиця 2

Порівняльна характеристика діагностичних ознак, притаманних тезиграмам хворих на ЗН 3-ої ступені, з ознаками типових тезиграм здорових осіб

№ ознаки	Характеристика ознак	Характеристика різновидів	Типова тезиграма здорової особи		Узагальнений вид тезиграми III стадії ЗН	
			Кількість	%	Кількість	%
I	Особливості морфологічної однорідності рисунку	морфологічна однорідність рисунка	16	84,2	3	18,7
		неоднорідність	3	15,7	13	81,2
II	Характер розміщення рисунку	дифузний	19	100	8	50
		проспективний	-	-	6	38
		зональний	-	-	2	12
III	Ознаки симетрії	наявність	-	-	3	18,7
					5	

		відсутність	19	100	13	81,2 5
IV	Кількість центрів	Багато (60-100)	19	100	9	56,2 5
		середня кількість (30-60)	-	-	4	25
		мала (до 30)	-	-	2	12,5
V	Форма кристалів	секторальна	19	100	10	62,5
		багатокутникова	16	84,2 1	3	18,7 5
		дендритна	19	100	6	37,5
		сніжинкова	-	-	3	18,7 5
		кущова	-	-	5	31,2 5
		Інша (хрестоподібна)	3	15,7 8	2	12,5
VI	Ріст кристалів	в горизонтальній площині	19	100	14	87,5
		в вертикальній	-	-	6	37,5
		під кутом	-	-	2	12,5
VII	Прозорість кристалів	прозорий	-	-	-	
		напівпрозорий	-	-	3	18,7 5
		тьмянний	19	81,2 5	13	81,2 5
VIII	Дендрити	первинні	19	100	14	87,5
		2-го порядку	-	-	9	56,2 5
IX	Повторна кристалізація	наявна	-	-	10	62,5
		відсутня	19	100	6	37,5
X	Наявність деформацій кристалів в площинах росту	в горизонтальній площині	-	-	1	6,25
		в вертикальній	-	-	8	50
		під кутом до площин			-	
XI		Хвилеподібна в кінцях	4	21	1	6,25

	Вираженість деформацій	Хвиляста по всій довжині	1	5,2	10	62,5
XII	Наявність полумок кристалів, рештки їх	Наявні полумки кристалів	-		2	12,5

Отже, з наведеної таблиці та діаграми на рис.4., в 25 різновидах основних тезиграфічних показників убачаються наочні якісні візуальні відмінності між такими в нормі та у хворих осіб, а також поява нових різновидів, відсутніх в нормі, що може з високою вірогідністю свідчити про наявність у пацієнта III стадії злоякісного онкопроцесу ЛОР-органів, оскільки у всіх випадках діагнози ЗН були підтверджені результатами патогістологічних досліджень.

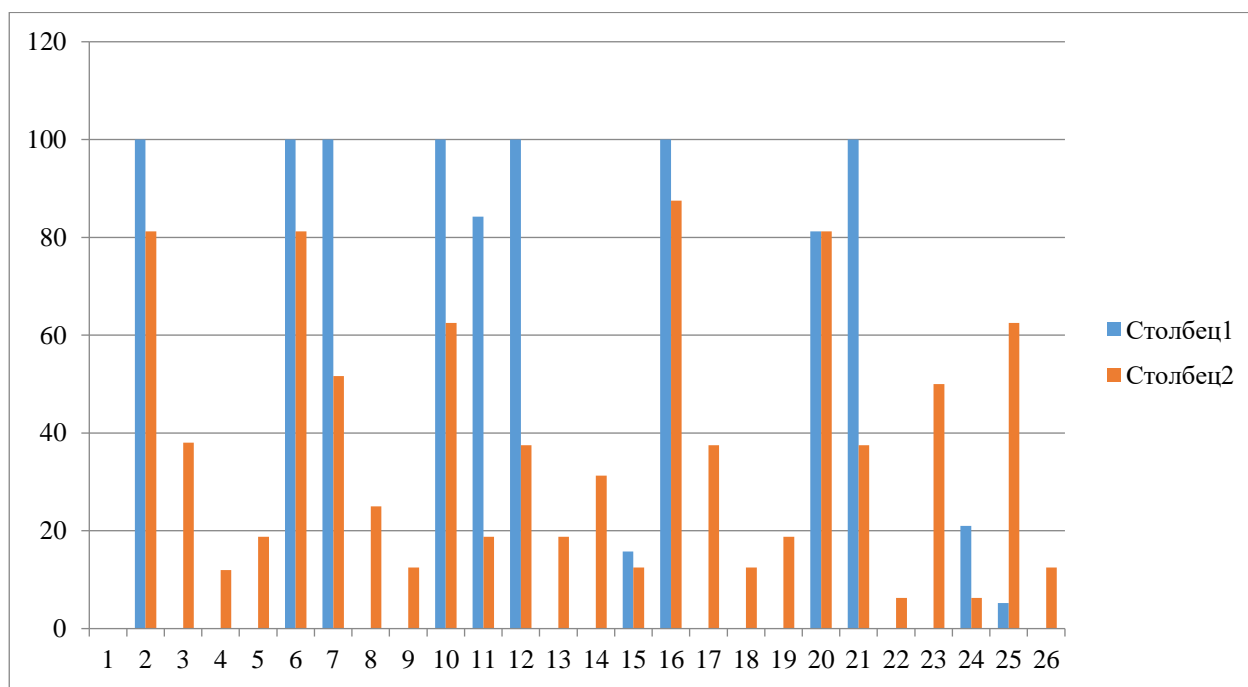

Рис. 4. Відмінності різновидів основних тезиграфічних показників в нормі та у хворих на ЗН III стадії: стовпець 1 – в нормі; стовпець 2 – у хворих

Окрім вищезазначеного, слід зауважити, що деякі окремі тезиграфічні ознаки, наприклад, як незначна хвилястість в кінцях первинних дендритів може бути не лише тезиграфічним онкомаркером, а й візуальною ознакою втомленого стану організму, а певна сукупність кількох вказаних ознак – вказувати на наявність менструальної кровотечі у жінок репродуктивного віку.

Через це, по-перше, в кожному випадку застосування тезиграфічного дослідження екстракту слини у пацієнтки, слід утримуватись від його проведення під час останніх днів менструального циклу; по-друге, в якості онкомаркерів раку ЛОР-органів необхідно оцінювати під час аналізу не лише окремі ознаки, а й весь комплекс діагностичних показників.

Висновки.

1. В результаті проведеного порівняльного комплексного тезиграфічного дослідження екстрактів слини здорових осіб та хворих на рак ЛОР-органів (без метастазів), було виявлено, що тезиграфічний аналіз екстрактів слини може ефективно використовуватись для швидкої попередньої діагностики на наявність тезиграфічних ознак III стадії злоякісного новоутворення;

2. III клінічній стадії в тезиграмах хворих притаманні щонайменше 25 відмінних тезиграфічних ознак, які можуть слугувати відповідними онкомаркерами злоякісного новоутворення;

3. Для уникнення діагностичних помилок, слід проводити оцінювання не лише за окремими отриманими показниками, а в їх комплексі;

4. При проведенні аналізу на наявність онкомаркерів у жінок репродуктивного віку, завжди слід уникати проведення дослідження під час менструальної кровотечі.

Список джерел:

1. Онкологическая панель / [Електронний ресурс] : доступ до ресурсу: <https://www.synevo.ua/ru/tests/4>
2. Диагностика рака: почему онкомаркеры не работают / [Електронний ресурс] : доступ до ресурсу: <https://www.emcmos.ru/news/diagnostika-raka-pochemu-onkomarkery-ne-rabotayut>
3. Федорова О.А. Тезиграфія екстрактів слини для встановлення її діагностичних можливостей в судово-медичній практиці / *Perspectives of world science and education. Abstracts of the 4th International scientific and practical conference. CPN Publishing Group. Osaka, Japan. 2019. Pp. 919-924. URL: <http://sci-conf.com.ua>*
4. Федорова О.А., Кашапова Н.Р. Обґрунтування вибору екстракту слини об'єктом тезиграфічного встановлення онкомаркерів// *Priority directions of science development.*

Abstracts of the 4th International scientific and practical conference. SPC “Sci-conf.com.ua”.
Lviv, Ukraine. 2020. Pp. 120-123. URL: <http://sci-conf.com.ua>.

5. Федорова О.А., Кашапова Н.Р., Паламарчук В.В. Тезиграфічні види кристалізації злоякісної онкопатології ЛОР-органів людини. Scientific achievements of modern society. Abstracts of the 6th International scientific and practical conference. Cognum Publishing House. Liverpool, United Kingdom. 2020. Pp. 1290-1297. URL: <http://sci-conf.com.ua>.

ZOOLOGY AND VETERINARY MEDICINE

UDC 636.2. 332.145:338.432

Калинка Андрій Казимирович

кандидат сільськогосподарських наук, старший науковий співробітник, член
кореспондент МАНЕБ, завідувач відділом селекції, розведення, годівлі та
технології виробництва тваринницької продукції

Буковинська державна сільськогосподарська дослідна станція НААН, Україна

Лесик Оксана Богданівна

кандидат сільськогосподарських наук, старший науковий співробітник,
заступник директора з наукової роботи

Буковинська державна сільськогосподарська дослідна станція НААН, Україна

ОПТИМІЗАЦІЯ МОДЕЛІ ПРОГНОЗУВАННЯ ВИРОБНИЦТВА ЯЛОВИЧИНИ У КАРПАТСЬКОМУ РЕГІОНІ БУКОВИНИ

***Анотація:** У статті вперше розроблена власна математична модель процесу інтенсивного вирощування молодняка нової популяції м'ясного комолого сименталу худоби при застосуванні різних раціонів з добавкою мінеральних добавок та їх комбінацій в умовах передгірської зони Карпатського регіону Буковини.*

***Ключові слова:** Модель, бугайці, корм, раціони, середньодобові прирости*

В ринкових умовах в агропромисловому комплексі однією з важливих проблем в галузі скотарства є створення нових прогнозованих математичних моделей у годівлі жуйних у конкретних умовах і реальних варіантах, аналізувати різні варіанти рецептів раціонів та одержати найкращі з них, що не можливо б зробити традиційними прийнятими методами, що є найбільш актуальним у даному регіоні.

У зв'язку з цим необхідно розробити власну прогнозовану математичну модель в галузі скотарства, яка завжди привертало увагу аграрних науковців та виробників господарств суспільного сектору різних форм власності.

Так вітчизняні і зарубіжні вчені здобули значних результатів у розв'язанні задач структурної оптимізації виробничих процесів у годівлі тварин для одержання дешевої, якісної та рентабельної яловичини. [1с.14]. Вихід з даної ситуації видно, що в застосуванні сучасних методів системного аналізу та кібернетики в управлінні аграрним сектором, а саме в галузі годівлі жуйних є дуже важливою ціллю. Дане питання особливо є найбільш важливим у зв'язку з дисбалансом виробничої структури сільського господарства, що призвело до суттєвого скорочення виробництва продукції скотарства та напруженості соціального становища на селі в умовах передгірської зони Карпатського регіону Буковини.

На даний час в економічно-фінансовій кризі у державі з організації управління сільським господарством за цих умов потребує залучення нових перспективних технологій та розробки власних системи різних моделей оптимізації розвитку галузі скотарства в передгірській зоні Українських Карпат [1с14, 2с105, 3с. 37, 4 с.134]. Для цього ми рішили розробити економіко-математичну модель при інтенсивному виробництві дешевої яловичини з використанням нових методів лінійного програмування з необхідністю саме враховувати вплив випадкових, нерегульованих людиною, стохастичних факторів природного походження, що є дуже цінне у прогнозуванні продуктивності жуйних.

Тому одним з таких найважливіших факторів, які визначають ефективність виробництва є прогресивна економіко-математична модель оптимізації галузевої структури виробництва яловичини, яка побудована на базі поетапної задачі програмування з імовірнісними обмеженнями. Розроблена вперше модель прогнозування є більш адекватною до конкретного виробництва з головною особливістю, яка пов'язана з коливанням випадкових величин.

Для досягнення такої важливої практичної реалізації запропоновано нами механізм на кожній конкретній фермі де повинен бути розроблений власний комплекс організаційно-методичних заходів, який передбачає визначення методів, засобів та принципів процесу оптимізації інтенсивного виробництва дешевої з малими затратами яловичини для Карпатського регіону Буковини.

На даному етапі, ще сучасні параметри породної технології годівлі нової популяції м'ясних комолих сименталів великої рогатої худоби, на даному етапі вивчено, ще недостатньо у повній мірі відповіді на ці питання. Вченими вітчизняними доведено, що важливим методом у технологічному процесі є годівельний фактор, якого повинно бути максимально споживання кормів в тому числі різних вироблених мінеральних добавок вітчизняних та інших країн.

Нами поставлена мета відобразити найкращі ознаки процесу годівлі тварин з використанням різних рецептів раціонів з добавкою вітчизняних мінеральних добавок та їх комбінацій, що визначається у абстрактному вигляді за допомогою розроблених власних математичних співвідношень. Вперше розроблена власна прогнозована математична модель процесу інтенсивного вирощування молодняка м'ясної худоби при застосуванні різних рецептів раціонів з добавкою мінеральних добавок та їх комбінацій в зоні Карпат.

Для цього у науково - виробничому досліді, який провели в СТЗОВ „Колосок - 2” Глибоцького району Чернівецької області де було відібрано 4 - групи бугайців - аналогів м'ясного комолого сименталу жуйних (у кожній по 9 гол.) після відлучки з живою масою на початок досліді 204 - 210 кг, з яких I група тварин була контрольною, а II, III, і IV – дослідними. Схема досліді і рецепти раціонів годівлі піддослідних бугайців у головний період були такими: молодняк усіх груп в основний період одержував прийнятий в господарстві основний раціон (ОР) з кормів власного виробництва: солону, силос, сінаж, сухий жом, мелясу та комбікорм. Протягом головного періоду додатково до ОР бугайці II групи одержували мінеральну добавку регіонального родовища Буковини (по 30 г на 100 кг живої маси на добу), III – цеолітовмісний базальтовий туф

Рівненського родовища (по 30 г на 100 кг живої маси на добу) і IV – по 15 г мінеральної добавки Чернівецького родовища і 15 г на 100 кг живої маси цеолітовмісного базальтового туфу Рівненського родовища.

Показники продуктивності піддослідних бугайців наведено у таблиці 1.

У дослідженнях визначено, що при згодовуванні бугайцям IV групи за весь основний період 20 г мінеральної добавки регіонального родовища і 15 г цеолітовмісного базальтового туфу із завізного родовища (Ровенського), що вийшло на 1 кормо/день, енергія росту живої маси підвищились порівняно з контролем на 162 г (+19,8%, $P>0,01$) та на 131 г (+ 15,5%, $P>0,01$), більше ніж у бугайців ровесників - аналогів II групи, яким згодовували 40 г на 100 кг живої маси мінеральної добавки місцевого родовища.

У результаті проведених досліджень встановлено, що згодовування бугайцям 111- дослідної групи протягом основного періоду в розробленій дозі фактичного споживання по 40 г цеоліту на 100 кг живої маси за весь період вирощування, середньодобові прирости живої маси склали 877 г, що на 62 г, 7,6%, ($P>0,05$) більші ніж у ровесників-аналогів контрольної групи.

Таблиця 1

Інтенсивність росту бугайців ($M \pm m, n = 9$)

Показник	Групи тварин			
	I контрольна	II дослідна	III дослідна	IV дослідна
Кількість тварин, гол.	9	9	9	9
Жива маса, кг:				
на початок досліді	205 ± 10,7	203 ± 9,7	200 ± 12,8	207 ± 8,9
на кінець досліді	311 ± 10,9	313 ± 9,7	314 ± 7,5	334 ± 7,0
Приріст:				
загальний, кг	106 ± 0,8	110 ± 1,3	114 ± 1,2	127 ± 6,1
середньодобовий, г	815 ± 0,25	846 ± 0,15	877 ± 0,35	977 ± 0,12
± до контролю, г	-	+ 31	+ 62	+ 162
± до контролю, %	-	+ 3,8	+ 7,6	+ 19,8
Критерій вірогідності, p	-	p > 0,05	p > 0,05	p < 0,01
Витрачено кормів на 1 кг приросту к. од.	8,9	8,6	8,3	7,5

Свої дослідження з годівлі жуйних, рішили перевірити при застосуванні власного розробленого математичного моделювання на прикладі загального та середньодобового приросту дослідних бугайців в зоні регіону Карпат. Так орієнтований запис розробленої математичної моделі з оптимізації структури виробництва дешевої яловичини при максимізації прибутку для типового високотоварного господарства, має такий вигляд.

Для описання зміни, використали таку власну розроблену математичну модель (табл. 2).

Таблиця 2

Математична модель

Група	№ п/п експери-менту	Дози мінеральних добавок в групах на 100 кг живої маси, г		Прирости	
		X_1	X_2	загальний, кг	добовий, г
				Y_1	Y_2
Контрольна	1	0	0	106	815
I – Дослідна	2	40	0	110	846
II – Дослідна	3	0	40	114	877
III – Дослідна	4	20	20	127	977

Отже підставивши значення ($a_1X_1 + a_2X_2 + a_3X_1X_2$) у вираз, одержимо:

$$Y = a_0 + a_1X_1 + a_2X_2 + a_3X_1X_2,$$

де X_1 – мінеральна добавка регіонального родовища;

X_2 – цеолітовмісний базальтовий туф;

Y_1 – загальний приріст, кг;

Y_2 – середньодобовий приріст, г.

Визначимо загальний приріст Y_1 , де

$$a_0 = 106; \quad a_1 = 0,1; \quad a_2 = 0,2; \quad a_3 = 0,0375.$$

$$1) Y = a_0 + 40 a_1 = 110 \quad 40 a_1 = 110 - 106 = 4$$

$$2) Y = a_0 + 40 a_2 = 114 \quad 40 a_2 = 114 - 106 = 8$$

$$3) Y = a_0 + 20 a_1 + 20 a_2 + 20 a_3 = 127$$

$$4) 20 \cdot 0,1 + 20 \cdot 0,2 + 400 a_3 = 127 - 106 = 21 - 6 = 15.$$

$$Y_1 = 106 + 0,1 X_1 + 0,2 X_2 + 0,375 X_1 X_2$$

$$a_3 = 0,5 : 400 = 0,0375$$

А тепер визначимо середньодобовий приріст для Y_2 :

$$a_0 = 0,815; \quad a_1 = 0,000775; \quad a_2 = 0,00155; \quad a_3 = 0,000289, \text{ звідси:}$$

$$1) a_0 = 0,815$$

$$2) 0,815 + 40 a_1 = 0,846 \quad 40 a_1 = 0,846 - 0,815 = 0,031 \quad a_1 = 0,000775$$

$$3) 0,815 + 40 a_2 = 0,877 \quad 40 a_2 = 0,877 - 0,815 = 0,062 \quad a_2 = 0,00155$$

$$4) 0,815 + 0,000775 + 0,00155 + 400 a_3 = 0,977$$

$$0,815 + 0,0155 + 0,031 + 400 a_3 = 0,977$$

$$400 a_3 = 0,1155 \quad a_3 = 0,000289$$

$$Y_2 = 0,815 + 0,000775 X_1 + 0,00155 X_2 + 0,000289 Y_1 Y_2$$

Послідовні наближення до наукової розв'язку визначимо за такою формулою:

$$Y_j = a_{0j} + a_{1j} X_1 + a_{2j} X_2 + a_3 X_1 X_2 + b_{1j} X_1^2 + b_{2j} X_2^2$$

З формули видно, що для кожного вивчення впливів мінеральних добавок та цеоліту необхідно додати ще 2 групи, щоб було $N > 6$.

$$\Delta_{1_{Y_1}} = 4; \quad \Delta_{2_{Y_2}} = 8; \quad \Delta_{3_{Y_1}} = 21$$

$$a_0^{Y_1} = \frac{106 + 110 + 114 + 127}{4} = 109,25$$

$$a_1^{Y_1} = \frac{-106 + 110 - 114 + 127}{4} = 0,75$$

$$a_2^{Y_1} = \frac{-106 - 110 + 114 + 127}{4} = 6,25$$

$$a_3^{Y_1} = \frac{106 - 110 - 114 + 127}{4} = 2,25$$

Ми вибрали таку структурну розроблену модель загального приросту

$$Y_1 = f(X_1 X_2)$$

№ п/п	X_1	X_2	Y_1	Y_2
1	0	0	106	106
2	40	0	110	109,7
3	0	40	114	114,2
4	20	20	127	127,01

Модель середньодобових приростів $Y_2 = f(X_1, X_2)$:

№ п/п	X_1	X_2	Y_1	Y_2
1	0	0	0,815	0,815
2	40	0	0,846	0,848
3	0	40	0,877	0,872
4	20	20	0,977	0,981

Нами була розроблена структурна модель такого типу:

$$Y = a_0 + a_1 X_1 + a_2 X_2 + a_3 X_1 X_2$$

і після математичної обробки маємо результат:

$$Y_{14} = 106 + 0,1 \cdot 40 + 0,2 \cdot 20 + 0,0375 \cdot 20 \cdot 40 = 106 + 3 + 4 + 22,5 = 135,5 \text{ кг}$$

при $X_1 = 40$, $X_2 = 20$, де $\Delta \approx 8,5$ кг.

$$Y_{12} = 106 + 0,1 \cdot 40 + 0,2 \cdot 0 + 0 = 110$$

$$Y_{13} = 106 + 0 + 0,2 \cdot 40 + 0 = 114$$

$$Y_{14} = 106 + 0,1 \cdot 20 + 0,2 \cdot 20 + 0,0375 \cdot 20 \cdot 40 = 106 + 2 + 4 + 15 = 127$$

$$Y_1 = 106 + 0,1 \cdot 10 + 0,2 \cdot 10 + 3,75 = 112,75 \text{ кг}$$

при $X_1 = 10$, $X_2 = 20$

$$Y_1 = 106 + 0,1 \cdot 10 + 0,2 \cdot 20 + 0,0375 \cdot 10 \cdot 20 = 118,5$$

$$Y_1 = 106 + 0,1 \cdot 20 + 0,2 \cdot 10 + 7,5 \cdot 20 \cdot 40 = 117,5$$

при $X_1 = 20$, $X_2 = 10$.

В результаті досліджень розроблена математична модель прогнозування на прикладі загального та добового приросту молодняку м'ясного комолого сименталу худоби де можна прогнозувати енергію росту у молодняку жуйних, при згодовуванні макро - мікроелементів та в їх комбінаціях в кормових умовах передгірської зони Карпатського регіону Буковини.

Таким чином в результаті досліджень встановлено, що застосування математичного моделювання на прикладі загального та добового приросту бугайців, можна прогнозувати енергію росту жуйних в галузі м'ясного скотарства, при інтенсивному виробництві яловичини в умовах зони Карпат.

Список джерел:

1. Дробот В.І. Прогнозування і планування агропромислового виробництва в ринкових умовах /В.І. Дробот, М.І. Толкач //Екон. АПК. – 2002. – № 6.– С. 11-15.
2. Свечин Ю. К. Прогнозирование продуктивности животных в раннем возрасте // Вестник сельскохозяйственной науки. — 1985. — № 4. — С. 103–108.
3. Коваленко В. П., Болелая С. Ю., Плоткин С. Я. Рекомендации по использованию моделей основных селекционируемых признаков сельскохозяйственных животных и птицы. — Херсон, 1997. — 41 с.
4. Bridges T. C., Turner L. W., Smith E. A. A mathematical procedure for estimating animal growth and body composition. — Trans. St. Joseph. — Mich., 1986. — v. 29. — № 5. — P. 1342– 1347.

GEOLOGY, MINERALOGY AND SOIL SCIENCE

UDC 553.08

Дужникова Екатерина Валерьевна

докторант

Карагандинский государственный технический университет, Республика Казахстан

Кряжева Татьяна Владимировна

кандидат геолого-минералогических наук, доцент

Карагандинский государственный технический университет, Республика Казахстан

Зуевская Наталья Валериевна

доктор технических наук, профессор Национальный технический университет Украины

«Киевский политехнический институт имени Игоря Сикорского», Украина

**РЕЗУЛЬТАТЫ ИССЛЕДОВАНИЯ МИНЕРАЛОГИИ
КОКТАСЖАЛЬСКОГО РУДНОГО ПОЛЯ**

***Аннотация.** В отчете изложены промежуточные результаты исследований образцов Коктасжальского рудного поля, которое находится в Карагандинской области, Казахстан. Было исследовано 10 образцов каменного материала из наиболее перспективных направлений. Основными минералами являются пирит, халькопирит и магнетит.*

***Ключевые слова:** минералогия, Коктасжальское рудное поле, исследование анилифов*

В прогнозно-поисковых исследованиях наиболее важную роль играет промышленная идентификация исследуемого объекта со всеми исходными параметрами оруденения. Это формы нахождения и содержания полезных компонентов, ценные и вредные примеси руд, определяющие качество и полноту извлечения добываемого минерального сырья. Исследование проб каменного материала Коктасжальского рудного поля поможет типизировать руды, построить предварительную минералогическую модель участков оруденения.

На начальной стадии исследования были изучены 10 проб керна. По проведенным лабораторным исследованиям керна были получены следующие результаты.

Проба №1. Рудная минерализация представлена пиритом, халькопиритом, магнетитом. Пирит присутствует в виде идиоморфных, гипидиоморфных зёрен, размером от 0.01x0.02 до 0.2x0.5мм (рис. 1). В ассоциации с пиритом в виде мелких гипидиоморфных включений встречается халькопирит. Размер зёрен не превышает 0.03x0.05мм. Магнетит образует самостоятельные изометричные зёрна в нерудной массе. Содержание минералов в аншлифе: пирит 7%, халькопирит менее 1% , магнетит 1%, нерудные минералы 92%.

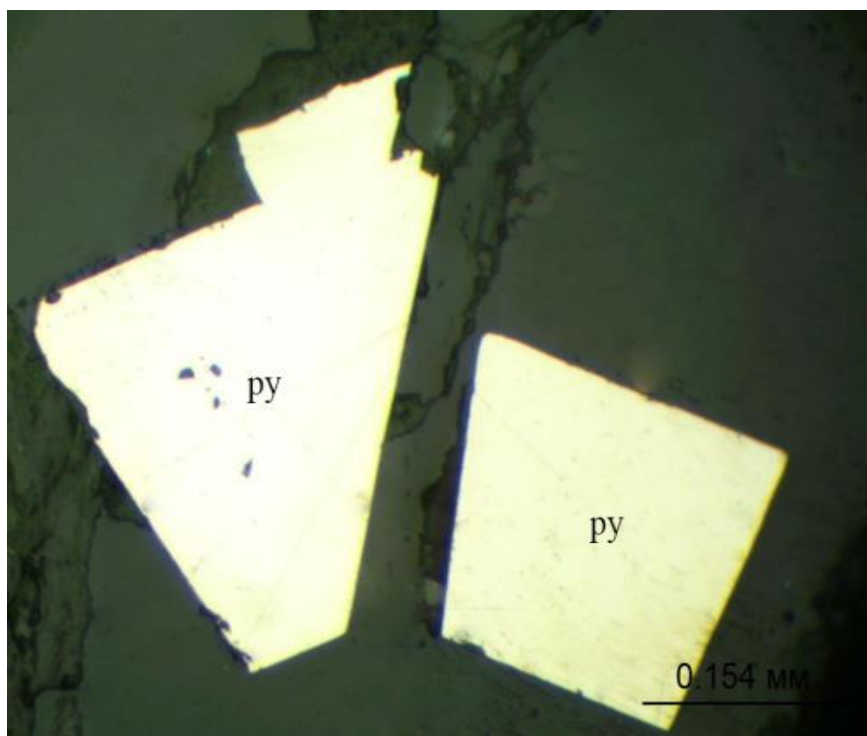

Рис. 1 увеличение в 20 раз, аншлиф с анализатором

Проба №2. Рудная минерализация представлена пиритом, халькопиритом, магнетитом. Пирит присутствует в виде идиоморфных, гипидиоморфных зёрен, размером от тысячных долей мм до 2.0x3.0мм. В ассоциации с пиритом в виде мелких (0.01x0.02мм) гипидиоморфных включений встречается халькопирит. Магнетит образует самостоятельные изометричные зёрна в нерудной массе,

размер которых изменяется от тысячных долей до 0.03x0.04мм. В пирите в единичных знаках наблюдаются ксеноморфные зёрна гидроокислов железа (гётит, лимонит) (рис. 2). Содержание минералов в аншлифе: пирит 5%, халькопирит менее 1% , магнетит 1%, нерудные минералы 93%.

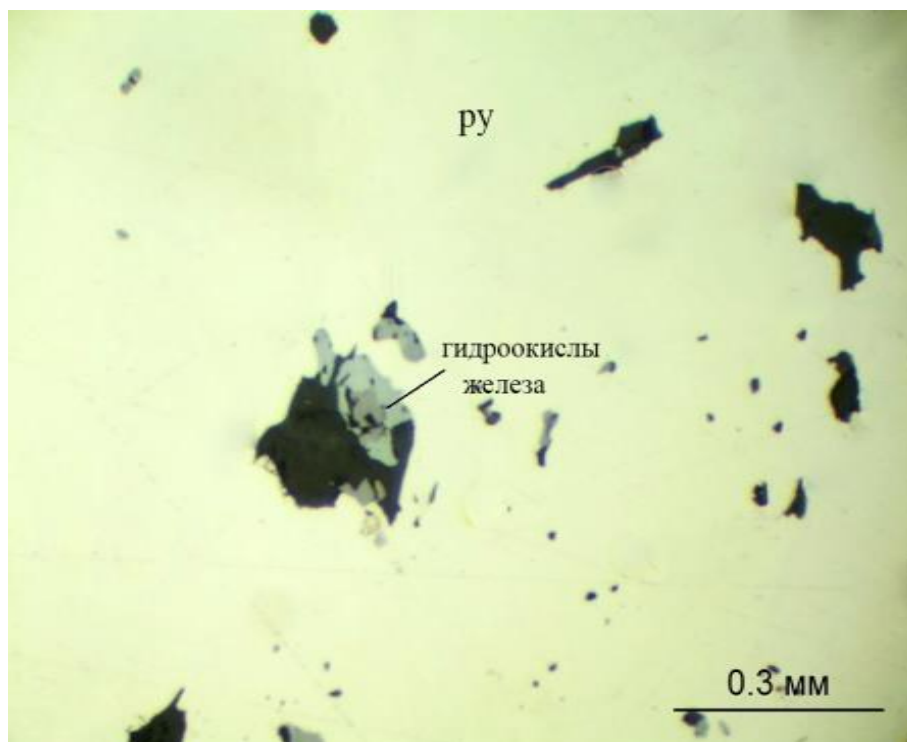

Рис. 2 увеличение в 10 раз, аншлиф с анализатором

Проба №3. Рудная минерализация представлена пиритом, халькопиритом, магнетитом. Пирит присутствует в виде идиоморфных, гипидиоморфных зёрен, размером от тысячных долей мм до 0.2x0.3мм. В ассоциации с пиритом в виде мелких (0.01x0.02мм) гипидиоморфных включений встречается халькопирит, а также халькопирит наблюдается в нерудной массе образуя скопления из мелкозернистых агрегатов. Магнетит образует самостоятельные изометричные зёрна в нерудной массе, размер которых изменяется от тысячных долей до 0.03x0.04мм. Содержание минералов в аншлифе: пирит 7%, халькопирит 2%, магнетит 1%, нерудные минералы 90%.

Проба №4. Рудная минерализация представлена пиритом, халькопиритом, магнетитом. Пирит присутствует в виде идиоморфных, гипидиоморфных зёрен,

размером от тысячных долей мм до 0.3x0.4мм (рис. 3). В ассоциации с пиритом наблюдаются ксеноморфные агрегаты халькопирита, средний размер составляет 0.02x0.03мм. Магнетит образует самостоятельные изометричные зёрна в нерудной массе, размер которых изменяется от тысячных долей до 0.09x0.1мм. Содержание минералов в аншлифе: пирит 7%, халькопирит 1% , магнетит 2%, нерудные минералы 90%.

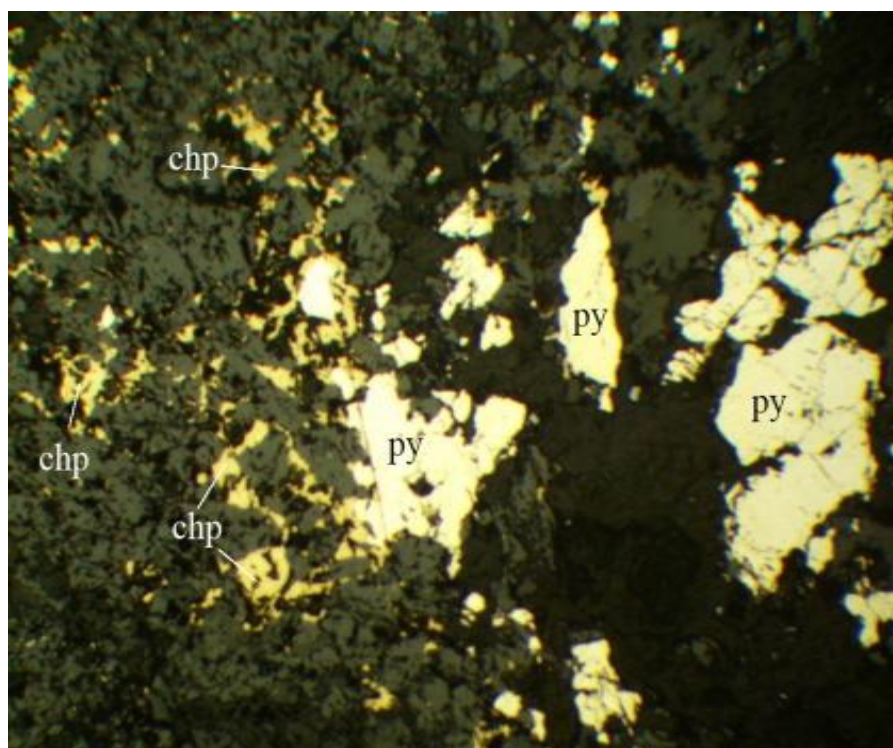

Рис. 3 увеличение в 10 раз, аншлиф с анализатором

Проба №5. Рудная минерализация представлена пиритом и магнетитом. Пирит присутствует в виде идиоморфных зёрен в нерудной массе. Средний размер составляет 0.03x0.04мм. Магнетит образует самостоятельные изометричные, ксеноморфные зёрна в нерудной массе, размер которых изменяется от тысячных долей до 0.09x0.1мм (рис. 4). Содержание минералов в аншлифе: пирит 2%, магнетит 2%, нерудные минералы 96%.

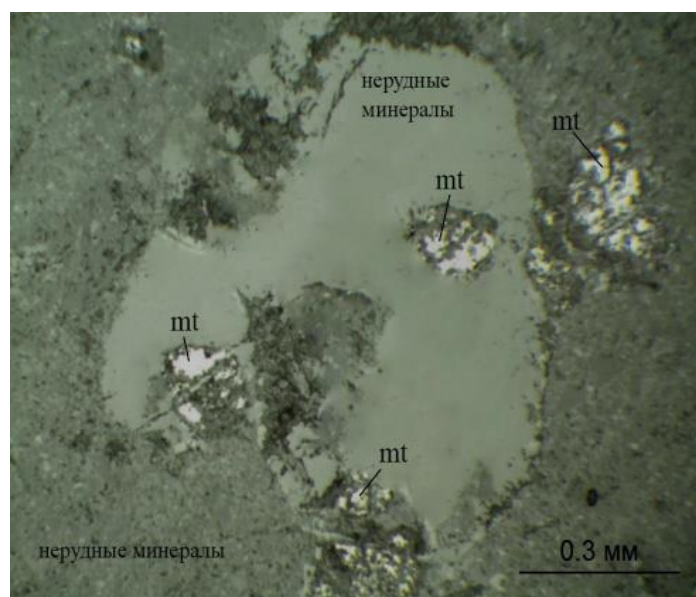

Рис. 4 увеличение в 10 раз, аншлиф с анализатором

Проба №6. Рудная минерализация представлена пиритом, халькопиритом, магнетитом. Наиболее распространенный минерал - халькопирит. Присутствует в виде ксеноморфных агрегатов, размер зёрен изменяется от тысячных долей до 0.2x0.3мм. Пирит представлен призматическими кристаллами, размером от 0.02x0.03мм до 0.5x0.6мм. Магнетит образует самостоятельные изометричные зёрна в нерудной массе, размер зёрен изменяется от тысячных долей до 0.1x0.2мм (рис. 5). Содержание минералов в аншлифе: пирит 2%, халькопирит 5% , магнетит 3%, нерудные минералы 90%.

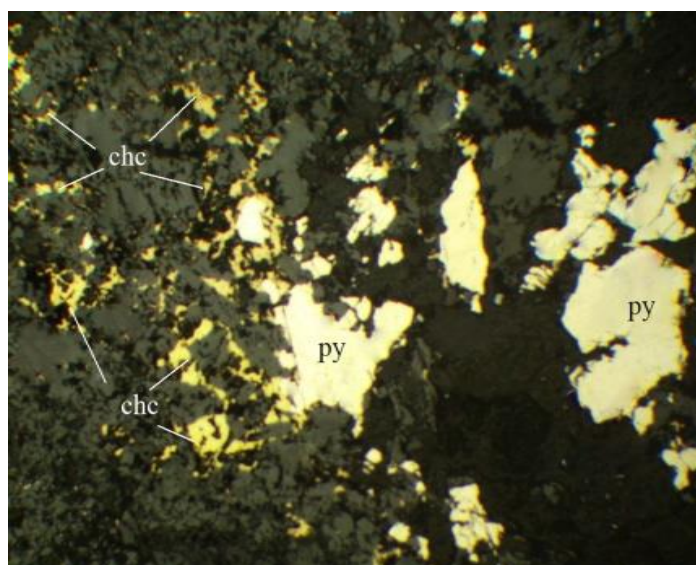

Рис. 5 увеличение в 10 раз, аншлиф с анализатором

Проба №7. Рудная минерализация представлена мелкозернистым агрегатом пирита, халькопирита, в единичных знаках наблюдается магнетит, сфалерит. Халькопирит присутствует в виде ксеноморфных агрегатов, размер зёрен изменяется от тысячных долей до 0.05x0.06мм. Пирит представлен призматическими кристаллами, средний размер зёрен составляет 0.05x0.06мм. Магнетит образует самостоятельные изометричные зёрна в нерудной массе, размером 0.02x0.03мм. Сфалерит представлен аллотриоморфными агрегатами, с характерными бесцветными внутренними рефlekсами. Размер зёрен 0.03x0.05мм (рис. 6). Содержание минералов в аншлифе: пирит 2%, халькопирит 2% , магнетит, сфалерит менее 1%, нерудные минералы 96%.

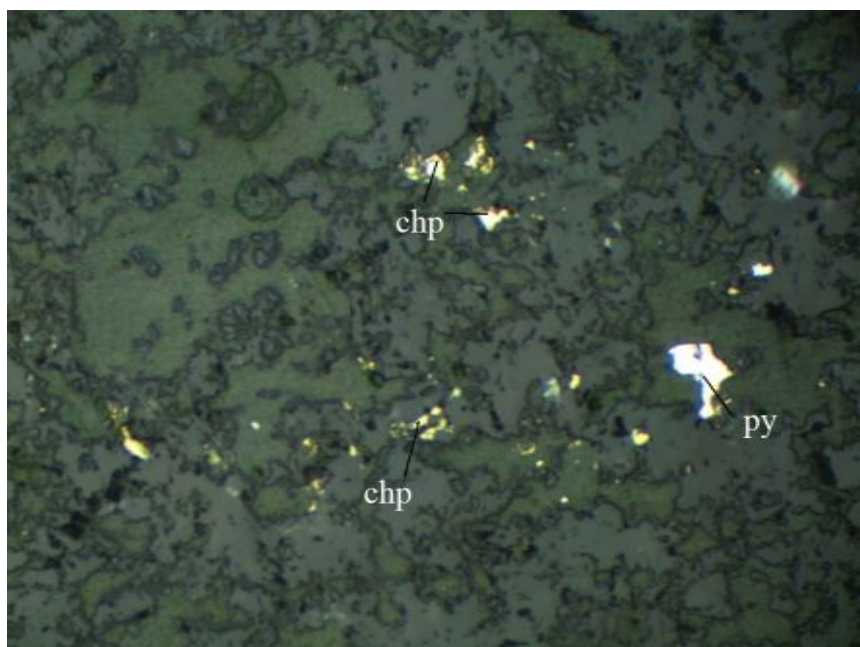

Рис. 6 увеличение в 10 раз, шлиф с анализатором

Проба №8. Рудная минерализация представлена пиритом, халькопиритом. Наиболее распространенный минерал - халькопирит. Присутствует в виде ксеноморфных агрегатов, равномерно рассеянных по породе, размер зёрен в среднем составляет 0.02x0.03мм. Пирит представлен призматическими самостоятельными кристаллами, размером 0.02x0.03мм, расположенными в нерудной массе (рис. 7). Содержание минералов в аншлифе: пирит менее 1%, халькопирит 2%, нерудные минералы 98%.

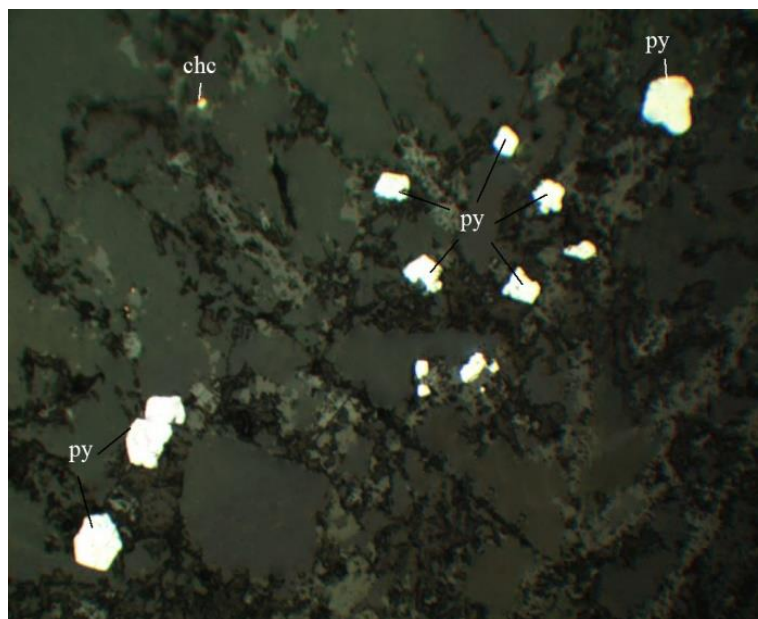

Рис. 7 увеличение в 10 раз, шлиф с анализатором

Проба №9. Рудная минерализация представлена пиритом, халькопиритом. Пирит присутствует в виде изометричных зёрен размером от 0.02x0.03 до 0.1x0.1мм. Халькопирит представлен аллотриоморфными зёрнами, средний размер зёрен 0.01x0.02мм. Равномерно по всей площади шлифа распределен тонкодисперсный агрегат магнетита (рис. 8). Содержание минералов в шлифе: пирит 2%, халькопирит менее 1%, магнетит -3%, нерудные минералы 95%.

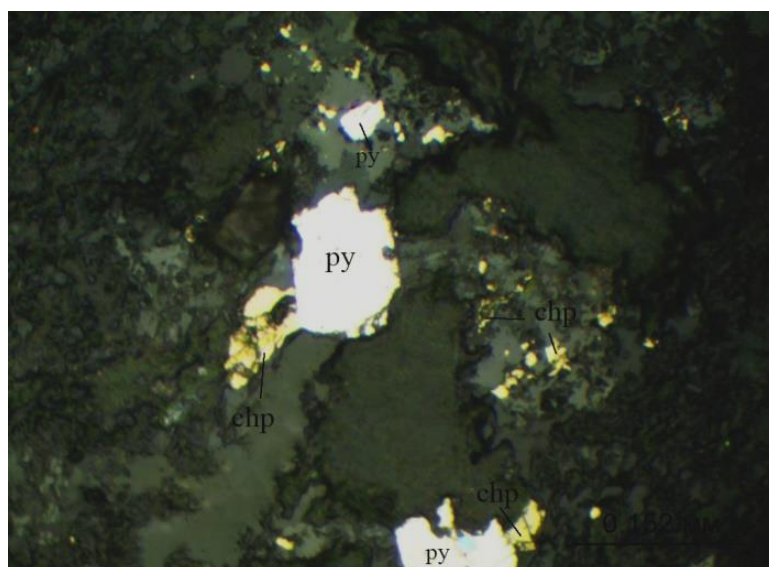

Рис. 8 увеличение в 10 раз, шлиф без анализатора

Проба №10. Рудная минерализация представлена пиритом. Пирит присутствует в виде идиоморфных, гипидиоморфных зёрен размером от тысячных долей мм до 0.2x0.2мм. Содержание в шлифе не превышает 5%.

Выводы. Минералогия руд по результатам анализов довольно проста. Основными рудообразующими минералами являются пирит и халькопирит, в значительно меньших количествах в рудах присутствуют халькозин, блеклая руда, молибденит, борнит, магнетит и др. Наличие в пробах данных минералов говорит об медно-порфировом типе рудного поля.

Список источников:

1. Бекбулатов В.С., Шакенова К.Т. Проект разведки меди (поисковые работы) на месторождении Коктасжал в Карагандинской области на 2011-2017 гг., Алматы, 2017. – 162 с.
2. Бекбулатов В. С., Шакенова К. Т., Утегенева М. У. и другие. Предварительная геолого-экономическая оценка меднопорфирового месторождения Коктасжал в Карагандинской области с подсчетом запасов по состоянию на 01.01.2011 г., Караганда, 2011. – 190 с.
3. Е.В. Дужникова, Т.В. Кряжева, Б.М. Кенжин Минеральный состав руд и условия их образования на месторождении Коктасжал // Вестник Восточно-Казахстанского государственного технического университета им. Д. Серикбаева. – Усть-Каменогорск. - №1 (83), март, 2019. С.3-8. https://www.ektu.kz/files/vestnik/geo1_2019.pdf

INFORMATION AND WEB TECHNOLOGIES

UDC 004.93

Volodymyr Matuzko

post-graduate student

department of Software Engineering in Zaporizhzhia National University, Ukraine

THE TECHNOLOGIES OF SIMULTANEOUS ENGLISH-UKRAINIAN TRANSLATION

Simultaneous translation is a cornerstone of human communication in the modern world that is trending towards globalization. Technical implements for simultaneous translation require constant innovation, and software is regularly improved and adjusted for the needs of our modern life. The purpose of this article is to provide a review and analysis of existing free translation programs and their simultaneous English-Ukrainian translation ability.

We live in a world where it's already difficult to imagine life without the conveniences of modern technology – various smart gadgets and mobile devices, personal computers and such have a big influence on the life of modern people, especially when it comes to multilingual communication.

The profession of a translator has undergone numerous changes over the time since its inception, and nowadays the demand for translators is ever increasing thanks to the massive rise in worldwide connectivity.

The idea of replacing a human translator with machine translation seemed like a distant fantasy, often dismissed because it was thought that a machine would never understand the intricacies of human languages. However, time has passed since, and now we have a different picture, with numerous computerized translation tools available for use and a better understanding of the automated translation processes.

Let's take a look at the origins and history of translation and translation tools and their impact. The practice of translation has come to exist due to the natural desire

of people to understand one another, and is a fairly old practice at that. The first translator got their job when two people that didn't know the other's language started a conversation thanks to the services of a third party.

Written translation appeared at the same times as writing itself. The first translated works often were religious texts. Due to this history often points to Saint Jerome as the first translator in human history. He is best known for translating most of the Bible from Greek into Latin [1]. That translation later became known as "Vulgate" [2], due to Saint Jerome using the so called vulgar Latin during translation. He began his work in the year 382 starting with the improvement of the already existing Latin translation of the New Testament. Later, in year 390 he began to work on translating the Old Testament, finishing it by year 405 [3]. He spent the rest of his life commenting on the resulting manuscripts, explaining his decisions during the process of translation.

Thus we can determine that the profession of translator has existed since the birth of civilization; however it is only relatively recently, with the start of the 20th century it has started to take shape into a more modern form – after the First World War the Paris Peace Conference of 1919 was held with the aid of a team of professional translators. However at the time the translation was performed in a sequential manner, meaning the translators would take turns performing the speech, dramatically increasing the time it took for the speech to reach the intended audiences.

Simultaneous translation received technological support in 1926 when a patent was provided to Gordon Finley, an engineer at IBM that implemented an idea of Eduard Filene, a Boston businessman [4]. The resulting device named Hush-a-phone was a "voice silencer" attachment for the telephones of that period that would allow its users to drastically lower the volume of their voice that would be heard outside of their phone conversation. This approach would allow privacy comparable to a phone booth, as well as maintain quiet so as not to distract other people that may be around, like in an office. This idea can also take on a new meaning when applied to a large international

conference where a team of translators could use such discrete microphones to broadcast the translated speech without interfering with the speaker.

There exists a countless amount of languages in the world. According to the UN statistics humanity speaks in 7097 languages [5]. The amount of used working languages continues to increase, and it's impossible to ignore the blurring of borders between countries – every business that aims for worldwide success has to operate with at least 4-6 if not more languages. In the past decade Ukraine has strengthened its contacts in the international business space, leading to the rising need for convenient tools and methods for simultaneous English-Ukrainian translation.

Aside from technologically assisted simultaneous translation using human professionals another recent development is fully automated speech-to-speech machine translation, which works by combining already existing elements of computer language processing – voice recognition, machine translation and text-to-speech technologies. Let's take a brief look at such existing modern systems and applications in the context of English-Ukrainian simultaneous translation.

The translation service Google Translate was first developed in the year 2006 by Google. The program is available as an app for Android or iOS, or using a web browser version located at translate.google.com [6, 7]. Google Translate supports speech recognition for English and Ukrainian, as well as translation between these two languages. There's also support for English text-to-speech, however at the current moment the app lacks support for Ukrainian text-to-speech, making completely automated speech-to-speech translation impossible to achieve.

Google Translate also features optical text recognition and simultaneous text translation utilizing the camera of the mobile device. The user can point their camera viewfinder at any text information found in the world, be it a road sign, contents of a book, a map or a TV screen. The app will then recognize any found text and suggest translation results. This feature does support the English-Ukrainian language pair.

Microsoft Translator began its life in 2007 under the name Bing Translator from Microsoft. Nowadays it's integrated into Microsoft's various products like Skype,

Office and others, and Microsoft Translator is also available as a mobile app for Windows Phone, iOS and Android. The app supports speech recognition and text-to-speech functionality for English, but only Ukrainian text translation is supported [8], making it unsuitable for full speech-to-speech simultaneous translation. Much like Google Translate there's also support for using a camera to translate physical text in the English-Ukrainian language pair.

DeepL is a contender translation service boasting superior performance and often compared to similar translation systems of Google and Microsoft. However DeepL by itself can only operate with text information, and supports a rather limited number of European languages, with Ukrainian being unavailable as of now [9].

iTranslate Converse is an app for iOS devices that claims to “turn your iPhone and Apple Watch into a two-way translation device”. The app supports an extensive list of languages, in particular English and Ukrainian speech recognition and English text-to-speech, but unfortunately lacks Ukrainian text-to-speech, making it only partially suitable for seamless simultaneous translation [10, 11].

As we can see from the above analysis, the English-Ukrainian language pair is still in need of further support even in the most popular translation services that exist. However the general concept of machine translation technology has undergone major improvements in the past few years, most notably with the prominence of neural machine translation systems employed over the older statistical translation engines. Modern applications and services are packed with features and are available for nearly any internet-connected consumer device, ready to easily bridge the language barriers between people across the world.

References:

1. Larbaud V. *Sous l'invocation de Saint-Jérôme*. Paris : Gallimard, 1997. 341 p.
2. *Vulgata (Biblia sacra vulgatae editionis, Sixti V Pontificis Maximi jussu recognita et edita)*.
URL: <http://vulsearch.sourceforge.net/html/index.html>.
3. Диеперов А. *Блаженный Иероним и его век*. Москва : 1916.
4. Чернов Г. В. *Теория и практика синхронного перевода*. Москва : *Междунар. отношения*, 1978. 208 с.

5. Портал Організації Об'єднаних Націй. URL: <https://www.un.org/en/>.
6. Google Translate - A Personal Interpreter on Your Phone or Computer. URL: https://translate.google.com/intl/en_ALL/about/index.html.
7. Compare Translate Features for Each Language – Google Translate. URL: https://translate.google.com/intl/en_ALL/about/languages/uk.
8. Microsoft Translator Languages – Microsoft Translator. URL: <https://translator.microsoft.com/help/languages/>.
9. DeepL Translator. URL: <https://www.deepl.com/Translator>.
10. iTranslate Converse – A Revolutionary New Speech Translation App. URL: <https://www.itranslate.com/converse>.
11. iTranslate Supported Languages. URL: <https://www.itranslate.com/languages>.

SCIENTIFIC EDITION

BN 979-1-293101-09

9 791293 101093

**Proceedings of the 2nd International Scientific and
Practical Conference**

CHALLENGES IN SCIENCE OF NOWADAYS

**WASHINGTON, USA
16-18.02.2020**

InterConf
Scientific Publishing Center